

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

Διευθυντού του 2ου Δημ. Σχολείου Ἀθηνῶν

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ Γιά τήν ΣΤ. τάξη του Δημ. Σχολείου

Ε. ΞΑΝΘΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Δ. Ν. ΤΖΑΚΑ & Σ. ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1876

ΑΘΗΝΑΙ - ΟΔΟΣ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ '65

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ 2ου ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Αρ. ερω. 45238

ΝΕΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η
ΕΥΡΩΠΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΗ ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Έγκριμένη δια της υπ' αριθ. 54410/1950 απόφασεως του Υπουργείου

ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΩΤΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Δ ΤΖΑΚΑ—Σ. ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 65· ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1870
ΑΘΗΝΑΙ 1950

Κάθε αντίτυπον ἔχει τὴν ὑπογραφή τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ
ἐκδοτικοῦ οἴκου.

[Faint, illegible handwritten signature or text]

Ιον. Η ΓΗ

ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

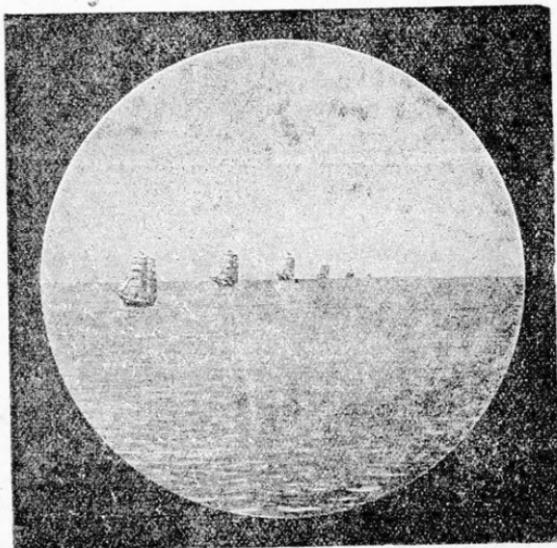
Ἡ γῆ, πού κατοικοῦμε εἶναι ἓνα σφαιρικό ἀστέρι, ὅπως τὸ φεγγάρι καὶ τόσα ἄλλα, πού βλέπουμε στὸν οὐρανό. Στὰ παλιὰ χρόνια οἱ πρόγονοί μας πίστευαν ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἐπίπεδη καὶ τελείωνε στοὺς ὠκεανούς. Πολλοὶ ὅμως Ἕλληνες σοφοὶ πρῶτοι βρῆκαν ὅτι ἡ γῆ εἶναι σφαιρική.

Σιγά-σιγά διάφοροι ἀστρονόμοι, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγυλή ὡς σφαῖρα καὶ κινεῖται. Κι ἔμεῖς μπορούμε ν' ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ γῆ ἔχει σχῆμα σφαιρικό ἀπὸ τὰ παρακάτω:

1) Ὅπου κι ἂν σταθοῦμε βλέπουμε γύρω στρογγυλὸ ὄριζοντα. Αὐτὸ μᾶς δείχνει ὅτι ἡ γῆ εἶναι σφαιρική, γιατί ἂν ἦταν ἐπίπεδη ὁ ὄριζοντας δὲν θὰ ἦταν στρογγυλός.

2) Ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνομε, τόσο μεγαλώνει ὁ ὄριζοντας. Αὐτὸ ὅμως μόνο σὲ σφαιρικό σῶμα συμβαίνει.

3) Ἄν σταθοῦμε στὴν παραλία καὶ παρατηρήσωμε ἓνα πλοῖο, πού ἔρχεται ἀπὸ μακριά, πρῶτα διακρίνομε τὸ κατάρτι καὶ ὕστερα τὸ φουγάρο. Κατόπιν, ὅσο πλησιάζει βλέπομε καὶ τὸ πλοῖο. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ ὅταν παρατηροῦμε ἓνα πλοῖο, πού φεύγει ἀπὸ τὸ λιμάνι. Στὴν ἀρχὴ χάνεται τὸ κύριο σῶμα τοῦ πλοῖου, ἐνῶ ἐξακολουθοῦμε νὰ διακρίνωμε τὸ φουγάρο καὶ τὰ κατάρτια, ὥσπου νὰ χαθοῦν κι αὐτά. Δὲ μπορούμε νὰ διακρίνωμε ὅλο τὸ πλοῖο ἀπ' τὴν ἀρχή, γιατί μᾶς ἐμποδίζει ἡ καμπυλότητά, πού ἔχει ἡ θάλασσα. Ἄν ἦταν ἐπίπεδη θὰ τὸ βλέπαμε ὅλο ἀπὸ μακριά.

Ἡ γῆ εἶναι στρογγυλή.

4) "Αν σέ ένα πορτοκάλι χαράξωμε μιὰ γραμμὴ πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνση θὰ φθάσωμε στὸ σημεῖο πού πρωτοξεκινήσαμε. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴ γῆ. "Αν ξεκινήσωμε ἀπὸ ἕνα μέρος μὲ πλοῖο ἢ μὲ ἀεροπλάνο καὶ προχωροῦμε ὄλο πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνση, θὰ φθάσωμε πάλι στὸ ἴδιο μέρος, πού ξεκινήσαμε. Καὶ αὐτὸ μᾶς δείχνει πὺ φανερὰ ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγυλὴ.

5) "Αν κρατήσωμε τὸ βράδυ μπροστὰ στὸ φῶς ἕνα τόπι, θὰ ἴδοῦμε νὰ ρίχνη στρογγυλὸν ἥσκιο, γιατί κι αὐτὸ εἶναι στρογγυλό. "Αν κρατήσωμε μιὰ κασετίνα θὰ εἶναι μακρουλὸς ὁ ἥσκιος της, γιατί κι αὐτὴ εἶναι μακρουλή. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἥσκιος, πού ρίχνει ἡ γῆ στὸ φεγγάρι, ὅταν παθαίνη ἔκλειψη εἶναι στρογγυλός. Αὐτὸ μᾶς δείχνει ὅτι καὶ ἡ γῆ εἶναι στρογγυλὴ.

6) Ὁ ἥλιος, τὸ φεγγάρι κι ὄλα τ' ἀστέρια, πού βλέπουμε στὸν οὐρανὸ εἶναι στρογγυλά. Καὶ ἡ γῆ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ στρογγυλὴ.

Ἄπὸ ὄλα αὐτὰ καταλαβαίνομε ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγυλὴ, ἀλλὰ ὄχι καταστρόγγυλη σὰν τὸ τόπι.

Εἶναι πιεσμένη ἀπὸ τίς δυὸ μεριές, ὅπως τὸ μανταρίνι. Πῆρε τέτοιο σχῆμα ἀπὸ τὴ μεγάλη ταχύτητα, πού τρέχει καθὼς περιστρέφεται γύρω στὸν ἑαυτὸ της.

ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Σὲ κάθε σφαιρικό σῶμα, εἶναι εὐκόλο νὰ βροῦμε τὴν ἀκτίνα του, τὴ διάμετρο, τὴν περιφέρεια καὶ τὴν ἐπιφάνειά του. Πρῶτος ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας σοφὸς Ἐρατοσθένης, πρὸ Χριστοῦ, ὑπελόγησε ὅτι κάθε μεσημβρινὸς τῆς γῆς ἔχει μᾶκρος 45.250.000 μέτρα, γιατί δὲ λογάριασε ὅτι ἡ γῆ εἶναι πιεσμένη. Κατόπιν μὲ τίς διάφορες μετρήσεις καὶ τοὺς ὑπολογισμούς, πού ἔκαμαν οἱ ἀστρονόμοι βρῆκαν ὅτι:

Ἡ ἀκτίνα τῆς γῆς εἶναι 6.000 χιλιόμετρα περίπου.

Ἡ διάμετρος τῆς γῆς εἶναι 12.000 χιλιόμετρα περίπου.

Κάθε μεσημβρινὸς τῆς γῆς εἶναι 40.000 χιλιόμετρα.

Ἡ ἐπιφάνεια ὄλης τῆς γῆς εἶναι 510 ἑκατομ. τετραγων. χιλιόμετρα.

ΛΙΘΟΣΦΑΙΡΑ

Πάχος τῆς λιθόσφαιρας. Ἡ γῆ ὅταν, μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ, ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀπὸ τὴν αἰτία τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως, ὅπως πετιέται ἡ λάσπη ἀπὸ τὴ ρόδα τοῦ αὐτοκινήτου, πού τρέχει, στὴν ἀρχή, ἦταν ἕνα διάπυρο ἀέριο σὰν νεφέλωμα. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ ἑκατομμύρια χρόνια, ἄρχισε νὰ κρῶνη καὶ ἔγινε μιὰ ὕγρὴ καὶ πύρινη μᾶζα. Κατόπιν σιγά-σιγά, ὅσο κρῶνε, σχηματίσθηκε γύρω μιὰ λεπτὴ φλούδα, ἐνῶ μέσα στὸ ἐσωτερικό της, ἡ γῆ εἶναι ρευστὴ καὶ πύρινη. Ἡ στερεὰ αὐτὴ φλούδα, πού σχηματίσθηκε στὴ γῆ, ὅπου κατοικοῦμε ἡμεῖς ἐπάνω, λέγεται *λιθόσφαιρα*,

λές φορές, προκαλοῦν κατὰ τὴν ἔξοδο τῆς λάβας μεγάλους σεισμούς, καὶ ὑπόγειους κρότους. Οἱ ἠφαιστειογενεῖς αὐτοὶ σεισμοί, ὅταν εἶναι δυνατοὶ κάνουν τοπικὲς καταστροφές.

4) Οἱ σεισμοί. Σεισμός εἶναι ἕνας φυσικὸς κλονισμός, πού παθαίνει ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς.

Αἷτια. Πολλὲς θεωρίες ὑπάρχουν γιὰ τοὺς σεισμούς. Πολλοὶ σεισμολόγοι παραδέχονται ὅτι, κυριώτερη αἰτία τῶν σεισμῶν εἶναι ἡ καθίζηση, τὸ ζάρωμα πού παθαίνει ἡ γῆ, ἐπειδὴ κρῦναι σιγά-σιγά. Ἡ γῆ δηλαδὴ παθαίνει ὅ,τι ἕνα ὠριμο σῆκο, πού ξηραίνεται. Ἐπειδὴ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς κρῦναι, τὰ ἐπάνω μέρη πιέζουν πρὸς τὰ κάτω, ζαρώνουν καὶ σχηματίζονται, ὅπως εἶδαμε, πολλὲς φορές ὄρη καὶ κοιλάδες. Τότε γίνονται δυνατοὶ σεισμοί. Ἄλλοι παραδέχονται ὅτι τὰ διάφορα πετρώματα, πού βρίσκονται μέσα στὸ φλοιὸ τῆς γῆς πιέζονται καὶ ἀλλάζουν θέση. Ἄλλοτε πάλι ὀλόκληροι ὄγκοι μέσα στὸ φλοιὸ τῆς γῆς παθαίνουν ἐκρήξεις. Ἀπ' ὅλες τίς μετακινήσεις αὐτὲς παράγεται δυνατὸ τράνταγμα, πού φθάνει στὴν ἐπιφάνεια *σάν σεισμός*.

Ἐνάλογα μὲ τὴν αἰτία, πού προκαλεῖ τοὺς σεισμούς, διακρίνομε 3 εἶδη.

1) Σεισμοὶ-κατακρημνίσεως. Ἡ γῆ μέσα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς σὲ πολλὰ μέρη εἶναι κούφια ἀπὸ ὑπόγειους ποταμούς κι' ἄλλες αἰτίες. Τότε ἀπὸ τὸ βάρος ἕνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ τὸ ἔδαφος κατακάθεται καὶ ἔτσι στὸ μέρος αὐτὸ παράγεται μικρὸς τοπικὸς σεισμός.

2) Ἡφαιστειογενεῖς σεισμοί. Στὴν ἔκρηξη τῶν ἠφαιστειῶν, ὅπως εἶδαμε, μαζί μὲ τὴ λάβα βγαίνουν μὲ δύναμη καὶ πολλὰ θερμὰ ἀέρια καὶ ἀτμοί. Μὲ τὴν μεγάλη ὀρμή, πού βγαίνουν, προκαλοῦν τριβὴ καὶ παράγονται σεισμοί.

3) Τεκτονικὲς σεισμοί. Αὐτοὶ εἶναι πολὺ καταστρεπτικοί.

Γίνονται ὅταν μετατοπίζονται διάφορα πετρώματα. Προπαντὸς ὅμως οἱ τεκτονικοὶ σεισμοὶ γίνονται ὅταν ἡ γῆ ἀπὸ τὴν ψύξη ζαρώνει καὶ σχηματίζονται ὄρη, θάλασσες, νησιά κ.λ.π.

Ἐχουν παρατηρήσει ὅτι οἱ χώρες πού εἶναι κοντὰ στὸν Ἴσημερινὸ παθαίνουν συχνὰ σεισμούς. Σὲ μερικὲς χώρες πάλι, ὅπως στὴ *Βραζιλία* τῆς Ἀμερικῆς καὶ στὴν *Αὐστραλία* δὲν ἔγιναν ὡς τώρα καθόλου σεισμοί.

Στὴν πατρίδα μας, πού βρίσκεται σὲ σεισμόπληκτη ζώνη, γίνονται ἀρκετοὶ σεισμοί, ὅπως στὴν *Μεσσηνία*, στὴν *Ζάκυνθο*, στὴν *Κεφαλληνία*, στὸ *Αἴγιο*, στὴν *Κόρινθο* καὶ ἄλλοῦ.

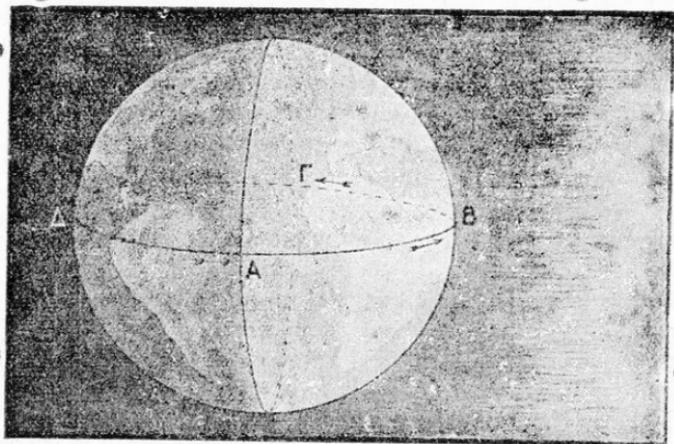
ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

1) Περιστροφικὴ κίνηση.

Ὅπως ἡ ὑδρόγειος σφαῖρα τοῦ σχολείου στρέφεται γύρω στὸν ἄξονά της, ὅπως στριφογυρίζει ἡ σβούρα, ἔτσι καὶ ἡ γῆ κινεῖται γύρω

στο φανταστικό άξονά της από δυσμάς προς άνατολάς. Ἡ κίνηση αὐτή λέγεται *περιστροφική*.

Πῶς γίνεται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα. Ἐάν τὸ βράδυ, χωρὶς ἄλλο φῶς, κρατήσωμε μιά μπάλα μπροστὰ σὲ ἕνα κερί ἀναμμένο, θὰ ἴδουμε, ὅτι ἡ μισὴ μπάλα, ποὺ εἶναι πρὸς τὸ φῶς, φωτίζεται, ἐνῶ ἡ ἄλλη μισὴ εἶναι σκοτεινὴ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ γῆ, ποὺ τὴ φωτίζει ὁ ἥλιος. Ὅπως εἶπαμε καὶ ἡ γῆ ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἀστέρια, εἶναι στρογγυλὴ. Τὸ μισὸ μέρος, τὸ ἕνα ἡμισφαίριο, ποὺ τὸ βλέπει ὁ ἥλιος, εἶναι φωτεινὸ, ἐνῶ τὸ

Πῶς φωτίζεται ἡ γῆ.

ἄλλο μισό, ποὺ δὲ φωτίζεται εἶναι σκοτεινὸ. Ὅπως γυρίζει ὁμοῦς ἡ γῆ φέρνει διαδοχικὰ μπροστὰ στὸν ἥλιο πότε τὸ ἕνα καὶ πότε τὸ ἄλλο ἡμισφαίριο. Τὴν κίνηση αὐτὴ γύρω στὸν ἑαυτὴ της τὴν κάνει ἡ γῆ σὲ 24 ὥρες. Ἔτσι, κάθε ἡμισφαίριο ἔχει διαδοχικὰ κάθε 24 ὥρες νύχτα καὶ ἡμέρα.

Σὲ μᾶς φαίνεται ὅτι κινεῖται ὁ ἥλιος. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, ὁ ἥλιος βασιλεύει.

Μὰ ὄχι. Ἡ γῆ κινεῖται. Συμβαίνει δηλαδὴ ὅ,τι καὶ στὸ σιδηρόδρομο ὅταν εἴμαστε μέσα καὶ τρέχῃ πολὺ. Τότε βλέπομε νὰ τρέχουν πρὸς τὰ πίσω οἱ δρόμοι, οἱ στῦλοι, τὰ χωράφια καὶ μόνο ἐμεῖς μὲ τὸ τραῖνο μᾶς φαίνεται ὅτι μένομε ἀκίνητοι.

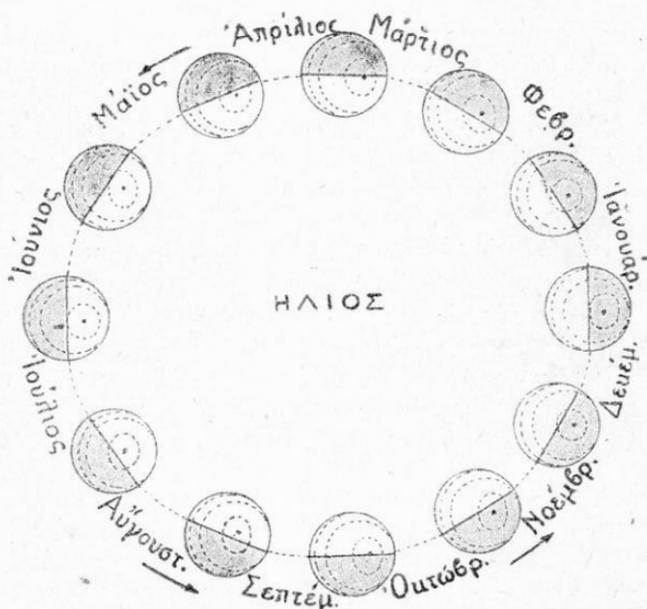
Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ γῆ. Μᾶς φαίνεται ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται καὶ τ' ἀστέρια καὶ μόνο ἡμεῖς μὲ τὴ γῆ εἴμαστε ἀκίνητοι, γιατί ἡ γῆ κινεῖται χωρὶς θόρυβο καὶ χωρὶς τρανταγμό. Ἡ γῆ λοιπὸν στρέφεται, φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ φέρνει τὴν *ἡμέρα* καὶ τὴ *νύχτα* σὲ κάθε ἡμισφαίριό της.

Ἡμερονύχτιο λέγεται ὁ χρόνος, ποὺ περνᾷ ἀπὸ τὴ μιά ἀνατολὴ

ως την άλλη, δηλαδή ο χρόνος, που χρειάζεται ή γη να κάμει μιὰ περιστροφική κίνηση.

2) Κίνηση μεταθέσεως

"Αν σπρώξουμε μιὰ μπάλα στο πάτωμα, ή την πετάξουμε στον αέρα θα ιδούμε ότι, ενώ προχωρεί εμπρός, γυρίζει κιόλας γύρω στον εαυτό της." Έτσι, και ή γη μαζί με την περιστροφική κίνηση, που κάνει γύρω στον εαυτό της κάνει κι' άλλη γύρω στον ήλιο, που λέγεται *κίνηση*

Κίνηση μεταθέσεως γύρω στον ήλιο.

μεταθέσεως. Η γη με την κίνηση μεταθέσεως κινείται γύρω στον ήλιο σε ένα κυκλικό δρόμο σε 365 ημέρες 5 ώρες 48' και 47". Ο κυκλικός αυτός δρόμος δεν είναι σωστός κύκλος, αλλά είναι μακρουλάς *έλλειψη* όπως τή λένε στη Γεωμετρία και λέγεται *τροχιά*.

Διαφορά ημέρας και νύχτας "Όταν ή γη κινηται γύρω στον ήλιο, ο άξονάς της δεν είναι κάθετος στην τροχιά της, αλλά κλίνει και σχηματίζει γωνία 23 μοίρες και 27' της μοίρας." Έτσι, γυρίζοντας ή γη στην τροχιά της έχει μιὰ μικρή κλίση. Αυτό είναι ή αίτια που άλλοτε ο ήλιος φωτίζει το βόρειο πόλο και άλλοτε το νότιο ολιγώτερα ή περισσότερο. Στις 21 Ιουνίου ή γη βρίσκεται στο σημείο εκείνο της τροχιάς της που φωτίζεται το Β. ημισφαίριο. Όλο το βόρειο ημισφαίριο τότε έχει

μεγάλες ημέρες και μικρές νύχτες. Στο ημισφαίριο αυτό οι άκτινες του ήλιου πέφτουν κάθετες και γι' αυτό η ζέστη είναι μεγάλη. Οι άνθρωποι που κατοικούν στο Β. ημισφαίριο έχουν καλοκαίρι.

Τόν ίδιο καιρό ο νότιος πόλος δεν φωτίζεται από τον ήλιο. Οι ημέρες εκεί είναι μικρές και οι νύχτες μεγάλες. Οι άκτινες του ήλιου πέφτουν λοξά και οι άνθρωποι, που κατοικούν στο νότιο ημισφαίριο έχουν χειμώνα.

Σε έξι μήνες, στις 21 Δεκεμβρίου με την κίνηση, που κάνει η γη στη τροχιά της φθάνει σε άλλη θέση, που φωτίζεται το νότιο ημισφαίριο, περισσότερο από το βόρειο. Και έδω τώρα οι ημέρες είναι μεγάλες και οι νύχτες μικρές. Οι άκτινες του ήλιου πέφτουν κάθετες και η ζέστη είναι μεγάλη. Έχουν καλοκαίρι. Αυτή την εποχή στο βόρειο ημισφαίριο έχουν χειμώνα.

Αίτια λοιπόν, που είναι άλλοτε *μεγάλη η ημέρα και μικρή η νύχτα* και άλλοτε *μικρή ημέρα και μεγάλη νύχτα* στο βόρειο και στο νότιο ημισφαίριο *είναι η θέση, που βρίσκεται η γη, γυρίζοντας στην τροχιά της γύρω στον ήλιο.*

Ή θέση πάλι είναι αίτια, που σε κάθε ημισφαίριο κάνει ζέστη το καλοκαίρι και κρύο το χειμώνα, γιατί οι άκτινες πέφτουν κάθετες ή λοξές.

Οί εποχές του έτους. Ή θέση, που βρίσκεται η γη στις 21 Ιουνίου λέγεται *θερινό ηλιοστάσιο*. Την εποχή αυτή το Β. ημισφαίριο φωτίζεται και έχει *καλοκαίρι*. Και η πατρίδα μας τότε, που βρίσκεται στο ημισφαίριο αυτό, έχει καλοκαίρι. Στο νότιο έχουν χειμώνα.

Προχωρώντας όμως η γη στο μακρινό της δρόμο, στην τροχιά της, όλο αλλάζει θέση και έτσι σιγά-σιγά μετά την 21 Ιουνίου αρχίζουν και μεγαλώνουν οι νύχτες και μικραίνουν οι μέρες. Μεγαλώνουν οι νύχτες και μικραίνουν οι ημέρες, από τόσο λίγο κάθε μέρα, που δεν το καταλαβαίνουμε.

Έτσι, προχωρώντας η γη, στις 21 Δεκεμβρίου φθάνει σε τέτοια θέση, που φωτίζεται ο Ν. Πόλος και το νότιο ημισφαίριο. Τότε ήμεις έχουμε νύχτες μεγάλες και μικρές ημέρες. Στο Νότιο ημισφαίριο συμβαίνει το αντίθετο, οι ημέρες είναι μεγάλες και οι νύχτες μικρές. Ή θέση αυτή στις 21 Δεκεμβρίου λέγεται *χειμερινό ηλιοστάσιο*. Στο Β. ημισφαίριο και στην πατρίδα μας έχουμε χειμώνα.

Ανάμεσα στα δυο αυτά ηλιοστάσια είναι δύο θέσεις, που όταν περάση από εκεί η γη φωτίζονται ίσια και τα δυο ημισφαίρια και το βόρειο και το νότιο. Οι θέσεις αυτές λέγονται *ισημερίες* και είναι δύο:

Ή *φθινοπωρινή* ισημερία, που η γη βρίσκεται εκεί στις 23 Σεπτεμβρίου. Τότε έχει 12 ώρες η ημέρα και 12 η νύχτα και η ζέστη είναι μέτρια και στα δύο ημισφαίρια. Αυτή η εποχή λέγεται *φθινόπωρο*.

Ή *εαρινή* ισημερία στις 21 Μαρτίου, που πάλι οι ημέρες και οι νύχτες είναι ίσιες και η ζέστη μέτρια και στα δυο ημισφαίρια. Ή εποχή αυτή λέγεται *Άνοιξη*.

Έτσι, ανάλογα με τη θέση, που βρίσκεται η γη στην τροχιά της,

διαβαίνοντας με τή μικρή κλίση τοῦ ἄξονά της, ἔχομε 4 ἐποχές: τὸ *καλοκαίρι*, τὸ *χειμῶνα*, τὴν *ἄνοιξη* καὶ τὸ *φθινόπωρο*. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι κάθε ἡμισφαίριο ἔχει ἀντίθετη ἐποχὴ ἀπὸ τὸ ἄλλο. "Ὅταν τὸ ἕνα ἡμισφαίριο ἔχη χειμῶνα, τὸ ἄλλο ἔχει καλοκαίρι, καί, ὅταν τὸ ἕνα ἔχη φθινόπωρο, τὸ ἄλλο ἔχει ἀνοιξη.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Ἡμερολόγιο λέμε τὸν τρόπο, πού μετροῦμε τὸ χρόνο, πού διαβαίνει.

Ἱστορία. Στὴν παλιὰ ἐποχὴ, λίγες χῶρες εἶχαν ἡμερολόγιο καὶ κάθε μία εἶχε διαφορετικὸ. Οἱ Ἀρχαῖοι "Ἕλληνες στὴν ἀρχὴ εἶχαν ἡμερολόγιο μὲ 13 μῆνες ἀπὸ 29 ἡμέρες κάθε μῆνα. Κατόπιν τὸ διώρθωσαν μὲ 12 μῆνες ἀπὸ 30 ἡμέρες καὶ περίσσευαν καὶ 6 ὥρες.

Τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο. Οἱ Ρωμαῖοι λογάριαζαν τὸ χρόνο σύμφωνα μὲ τὰ φεγγάρια. Ἔτσι ὅμως ἔφθασαν νὰ τρυγοῦν καὶ νὰ ἔχουν Δεκέμβριο. Τότε ὁ αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης Ἰούλιος Καῖσαρ κάλεσε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια τὸν Ἕλληνα ἀστρονόμο *Σωσιγένη*, γιὰ νὰ διορθώσῃ τὸ ἡμερολόγιο τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Σωσιγένης κανόνισε τὸ χρόνο 365 ἡμέρες καὶ 6 ὥρες ὅπως ἦταν καὶ τὸ Ἑλληνικόν. Τὶς 6 ὥρες πού περίσσευαν τὶς λογάριαζαν, καὶ κάθε 4 χρόνια πού γίνονταν μιὰ ἡμέρα, τὴν πρόσθεταν στὸ Φεβρουάριο. Ἔτσι κάθε 4 χρόνια ὁ Φεβρουάριος ἔχει 29 ἡμέρες καὶ ὁ χρόνος λέγεται δίσεκτος.

Τὸ Γρηγοριανόν. "Ὅταν ἦταν Πάπας στὴ Ρώμῃ ὁ Γρηγόριος ὁ 12ος οἱ ἀστρονόμοι ἄλλαξαν τὸ ἡμερολόγιο. Παρατήρησαν ὅτι τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιον λογάριαζε τὸ χρόνο 365 ἡμ. καὶ 6 ὥρες, ἐνῶ ὁ χρόνος ἔχει ἀκριβῶς 365 ἡμέρες 5 ὥρες καὶ 48' πρῶτα λεπτὰ καὶ 47" δεύτερα. Ἔπαιρνε δηλαδὴ τὸ Ἰουλιανὸ παραπάνω κάθε χρόνο 11' λεπτὰ περίπου. Αὐτὰ ὅμως τὰ 11' λεπτὰ κάθε 128 χρόνια ἔκαναν μιὰ μέρα καὶ τὴ λογάριαζαν ἐνῶ δὲν εἶχε περάσει.

Οἱ ἀστρονόμοι γιὰ νὰ διορθωθῇ τὸ σφάλμα κανόνισαν νὰ θεωρηθῇ *δίσεκτος* κάθε τέταρτος χρόνος, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους πού τελειώνουν σὲ δύο (00) μηδενικά. Ἀπὸ αὐτοὺς λογαριάζονται δίσεκτοι μόνο ὅσοι διαιροῦνται μὲ τὸ 400 π. χ. ἀπὸ τὰ ἔτη 1600, 1700 1800, 1900, καὶ 2000 εἶναι δίσεκτα μόνο τὸ 1600 καὶ 2000, πού διαιροῦνται διὰ τοῦ 400.

Ἔτσι, περισσεύει καὶ τώρα μιὰ ἡμέρα, ἀλλὰ κάθε 4000 χρόνια καὶ τὸ κακὸ εἶναι λίγο. Τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ ὠνομάσθηκε *Γρηγοριανόν*. Ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησία στὴν ἀρχὴ δὲν παραδέχθηκε τὸ Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο. Τώρα ὅμως, τὰ περισσότερα πολιτισμένα κράτη ἔχουν τὸ Γρηγοριανόν, καθὼς καὶ ἡ πατρίδα μας, πού τὸ λέμε *νέο*, ἐνῶ τὸ ἄλλο τὸ λέμε *παλιὸ* καὶ ἐκείνους πού πᾶνε μ' αὐτὸ *παλιοημερολογίτες*.

Τὸ νέο Γρηγοριανὸ ἡμερολόγιο εἶναι πιὸ σωστὸ καὶ πιὸ ἐπιστημονικὸ καὶ δὲν ἀλλάζει τις θρησκευτικὲς πεποιθήσεις, ὅπως πιστεύουν οἱ παλιοημερολογίτες.

2ον. Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Σύμπαν λέγονται ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, πού βλέπουμε στὸν οὐρανό. Μαζὶ μὲ αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ γῆ.

Ὅταν κοιτάζουμε τὸ βράδυ στὸν οὐρανό, μᾶς φαίνεται, πὼς εἶναι ἓνας γαλάζιος στερεὸς θόλος, πού ἔχει ἀμέτρητα μεγάλα καὶ μικρὰ ἀστέρια σὰν νὰ εἶναι καρφωμένα. Αὐτὸ τὸ λέμε *οὐρανό*.

Κάνομε λάθος ὅσοι φανταζόμαστε, πὼς ὁ οὐρανὸς εἶναι ἔτσι.

Ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι στερεὸ σώμα, εἶναι χάος ἄπειρο, πού δὲν τελειώνει πουθενά. Χρῶμα δὲν ἔχει. Τὸ γαλάζιο χρῶμα, πού διακρίνομε, εἶναι ἡ ἀντανάκλαση, πού κάνει μὲ τις ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἡ ἀτμόσφαιρα πού ἔχει ἡ γῆ. Φαίνεται ἡ ἀτμόσφαιρα γαλάζια ὅπως ἡ θάλασσα. Πιὸ πέρα ἀπ' τὴν ἀτμόσφαιρα δὲν ὑπάρχει γαλάζιο χρῶμα.

Τὰ ἀστέρια πού βλέπομε δὲν εἶναι μικρὰ φωτεινὰ σώματα ἀκίνητα. Εἶναι μεγάλα, μεγαλύτερα ἢ καὶ μικρότερα ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ φαίνονται σὲ μᾶς μικρὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀπόσταση, πού βρίσκονται. Ἐκεῖ πολλὰ μαζὶ, πολὺ μακριὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τ' ἄλλο κινουῦνται καὶ ἀποτελοῦν δικό τους σύμπλεγμα πού τὸ λέμε *ἀστερισμό*. Τέτοιοι ἀστερισμοὶ εἶναι πολλοί.

Ὅλα κινουῦνται στὸ χάος, χωρὶς ποτὲ νὰ συγκρουσθοῦν καὶ οὔτε ὑπάρχει τέτοιος φόβος, γιατί ἔγιναν μὲ μεγάλη τελειότητα καὶ σοφία ἀπὸ τὸν παντοδύναμο Θεό.

Μὲ τὸ ἀστρονομικὸ τηλεσκόπιο, οἱ ἀστρονόμοι διακρίνουν 5 εἶδη ἀστέρια: τὸ *Γαλαξία*, τὰ *ἀπλανῆ ἀστέρια*, τοὺς *πλανῆτες*, τοὺς *κομήτες* καὶ τοὺς *διάττοντες*.

ΓΑΛΑΞΙΑΣ

Καὶ χωρὶς τηλεσκόπιο, μὲ τὰ μάτια μας τὸ βράδυ διακρίνομε στὸν οὐρανὸ μιὰ φωτεινὴ ζώνη, πού ξεχωρίζει καλά. Ἡ ζώνη αὐτὴ λέγεται *Γαλαξίας* καὶ εἶναι ἄπειρα ἀστεράκια μικρὰ καὶ μεγάλα, πού δὲν διακρίνονται μὲ τὸ μάτι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀστέρια στὸ Γαλαξία διακρίνουν οἱ ἀστρονόμοι καὶ *νεφελώματα* φωτεινὰ σὲ κατάσταση ἀεριώδη.

ΑΠΛΑΝΗ ΑΣΤΕΡΙΑ

Ἀπλανῆ ἀστέρια λέγονται ἐκεῖνα, πού ἔχουν δικό τους φῶς καὶ λαμπυρίζουν, ὅταν τὰ κοιτᾶμε. Τέτοιοι εἶναι ὁ *ἥλιος*, τὸ *πολικὸ ἀστὲρ* καὶ ἄλλα.

Ὁ ἥλιος. Ὁ ἥλιος εἶναι μιὰ μεγάλη πυρωμένη σφαῖρα. Ὅλα τὰ συστατικά, πού τὸν ἀποτελοῦν, μέταλλα καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ εἶναι σὲ ρευστὴ καὶ ἀεριώδη κατάσταση ἀπὸ τὴ μεγάλη θερμότητα. Μερικὰ συστα-

τικά, από τη φωτιά είναι σε αεριώδη κατάσταση γύρω στον ήλιο. "Όλα φεγγοβολούν και στέλνουν θερμότητα.

Τά άπλανή άστέρια, καθώς και ό ήλιος κινούνται γύρω στον έαυτό τους και στο χάος όπως ή γη, αλλά από τη μεγάλη απόσταση σε μάς φαίνεται ότι δέν κινούνται.

Ό ήλιος είναι πολύ μεγάλος. Είναι 1.300.000 φορές μεγαλύτερος από τη γη. "Αν κάνωμε ένα σωρό από 130 όκάδες σιταριού και κρατούμε στο χέρι μας ένα κόκκο, ό σωρός παριστάνει τόν ήλιο και ό κόκκος τη γη. Τόση διαφορά στο μέγεθος έχουν. Είναι τόσο μεγάλος, πού ή απόσταση πού είναι ανάμεσα στη γη και στο φεγγάρι δέν τόν χωρεί νά περάση. "Η άκτίνα του είναι 109 φορές μεγαλύτερη από τήν άκτίνα της γης.

"Η απόσταση από τη γη ως τόν ήλιο είναι 150 έκατ. χιλιόμετρα. Τό φώς του ήλιου ώσπου νά φθάση στη γη θέλει 8' πρώτα λεπτά και 20 δευτερόλεπτα διότι τό φώς τρέχει σε 1' λεπτό 300.000 χιλιόμετρα. "Ένας σιδηρόδρομος πού τρέχει 160 χιλμ. τήν ώρα για νά φθάση από τη γη στον ήλιο χωρίς σταθμούς θέλει 170 χρόνια.

Ό ήλιος μάς φωτίζει, μάς θερμαίνει και μάς δίνει ζωή.

ΠΛΑΝΗΤΕΣ

Πλανήτες λέμε τά άστέρια, πού δέν έχουν δικό τους φώς, αλλά φωτίζονται από τόν ήλιο. Τά άστέρια αυτά τη νύχτα άντανακλούν τό φώς του ήλιου όπως τό φεγγάρι. Στο δικό μας ήλιακό πλανητικό σύστημα κινούνται γύρω στον ήλιο και παίρνουν φώς άπ' αυτόν 8 πλανήτες, ό *Έρμη*, ή *Άφροδίτη* (αύγερινός), ή *Γη*, ό *Άρης*, ό *Ζεύς*, ό *Κρόνος*, ό *Ούρανός* και ό *Ποσειδώνας*.

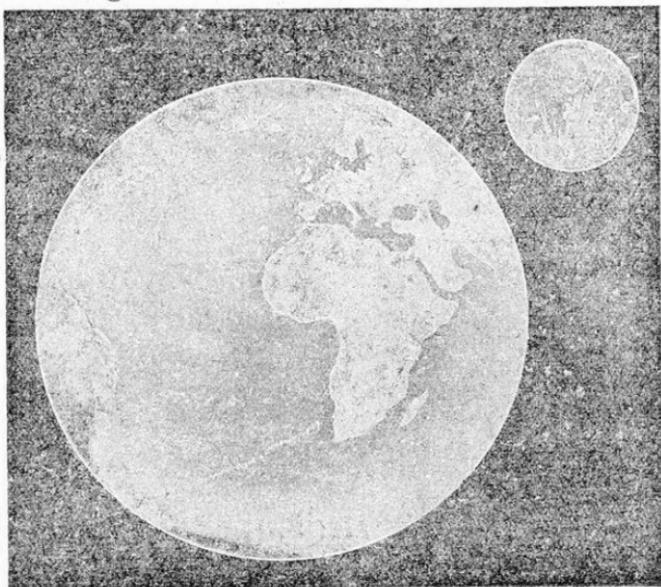
Η Σελήνη. Τά άστέρια, πού κινούνται γύρω από άλλους πλανήτες λέγονται δορυφόροι. Τέτοιος δορυφόρος στη γη είναι ή *σελήνη*. "Η σελήνη δέν έχει δικό της φώς, αλλά άντανακλάει τό φώς του ήλιου. Κινητά γύρω στη γη και μαζί τρέχουν σ' όλη τήν τροχιά γύρω στον ήλιο.

Μέγεθος της σελήνης "Η σελήνη είναι τό πλησιέστερο άστέρι πρós τη γη και είναι πενήντα φορές μικρότερη άπ' αυτή. "Η απόσταση από τη γη ως τη σελήνη είναι 384.000 χιλιόμετρα. Τό έδαφος στη σελήνη είναι άνώμαλο με πολλά βουνά, πού μάς φαίνονται σαν πρόσωπο. "Από τίς παρατηρήσεις πού έχουν κάνει οι άστρονόμοι συμπεραίνουν ότι ή σελήνη δέν έχει άτμόσφαιρα ούτε νερό. Γι' αυτό ούτε φυτά ούτε ζώα υπάρχουν εκεί.

Φάσεις της σελήνης. "Η σελήνη σε ένα μήνα περίπου κάνει μιá στροφή γύρω στη γη. Κατά τό διάστημα αυτό ό ήλιος φωτίζει πάντα τό μισό, τό άλλο μισό μέρος είναι σκοτεινό. "Ημείς όμως άνάλογα με τη θέση, πού βρίσκεται, άλλοτε βλέπομε όλο τό μισό μέρος πού φωτίζεται,

ἄλλοτε λίγο καί ἄλλοτε καθόλου. Ἔτσι ἡ σελήνη μᾶς παρουσιάζει τέσσερες μορφές πού τίς λέμε **φάσεις**. Τή *νέα σελήνη*, τὸ *πρῶτο τέταρτο*, τὴν *πανσέληνο* καί τὸ *τελευταῖο τέταρτο*.

Στὴ νέα σελήνη βλέπομε τὸ σκοτεινὸ μέρος, πού δὲ φωτίζεται. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως, ὅσο προχωρεῖ ἡ σελήνη στὸ δρόμο της γύρω στὴ γῆ,

Ἡ γῆ καί ἡ σελήνη.

ἀρχίζει νὰ φαίνεται ἓνα μικρὸ μέρος, σὰ δρεπάνι, ἀπὸ κεῖνο πού φωτίζεται. *Εἶναι ἡ νέα σελήνη*.

Στὸ πρῶτο τέταρτο, ὅσο προχωρεῖ ἡ σελήνη, φαίνεται περισσότερο ἀπὸ τὸ φωτισμένο, ὥσπου βλέπομε μισὸ κύκλο φωτισμένο καί μισὸ σκοτεινὸ.

Στὴν πανσέληνο βλέπομε ὅλο τὸ μισὸ μέρος, πού φωτίζεται.

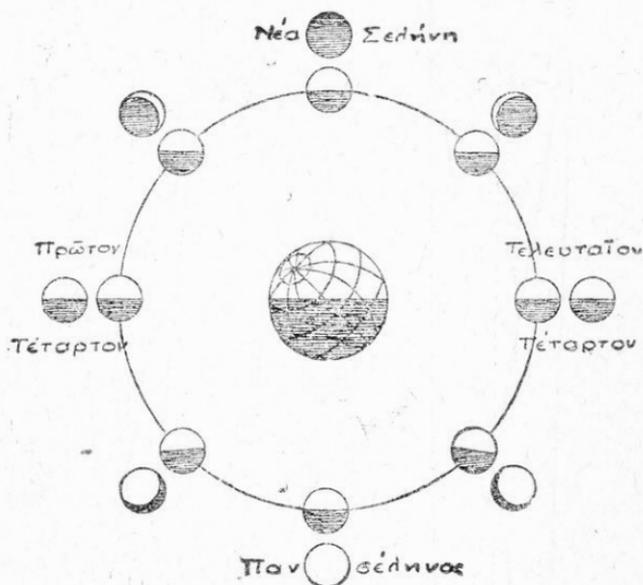
Στὸ τελευταῖο τέταρτο, προχωρώντας ἡ σελήνη μᾶς δείχνει λιγώτερο φωτισμένο μέρος ὥσπου βλέπομε πάλι μισὸ κύκλο φωτισμένο καί μισὸ σκοτεινὸ. Τώρα ὅσο προχωρεῖ στὸ δρόμο της βρίσκεται σὲ τέτοια θέση ἡ σελήνη, πού βλέπομε λίγο ἀπ' τὸ φωτισμένο μέρος. *Μοιάζει* πάλι σὰ δρεπάνι, ὥσπου ἐξαφανίζεται καί ἀρχίζει ἡ νέα σελήνη.

ΕΚΛΕΪΨΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ἡ γῆ καί ἡ σελήνη σὰν σώματα σκοτεινὰ δὲν ἀφήνουν τίς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου νὰ περάσουν. Ἔτσι σχηματίζουν πρὸς τὸ ἀντίθετο μέρος ἓνα

μακρουλὸν ἥσκιο. Ὄταν ἡ σελήνη, προχωρώντας στὸ δρόμο της, βρεθῆ ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ γῆ καὶ ἡ γῆ μπῆ στὸν ἥσκιο τῆς σελήνης, τότε δὲν φαίνεται ὁ ἥλιος. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται *ἔκλειψη ἡλίου*.

Ἡ ἔκλειψη τοῦ ἡλίου λέγεται *ὀλική*, ὅταν δὲν φαίνεται καθόλου ὁ

Οἱ φάσεις τῆς Σελήνης

ἥλιος. *Μερικῆ* εἶναι ἡ ἔκλειψη ὅταν φαίνεται ἓνα μέρος ἀπὸ τὸν ἥλιο. *Δακτυλοειδῆς* ὅταν στὸν ἥλιο φαίνεται ἓνα μέρος γύρω γύρω σὰ δακτυλίδι.

ΕΚΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ὄταν ἡ γῆ βρεθῆ ἀνάμεσα στὸν ἥλιο καὶ στὴ σελήνη καὶ ἡ σελήνη τύχῃ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν ἥσκιο τῆς γῆς τότε δὲ φωτίζεται ἡ σελήνη. Ἔχομε *ἔκλειψη σελήνης*.

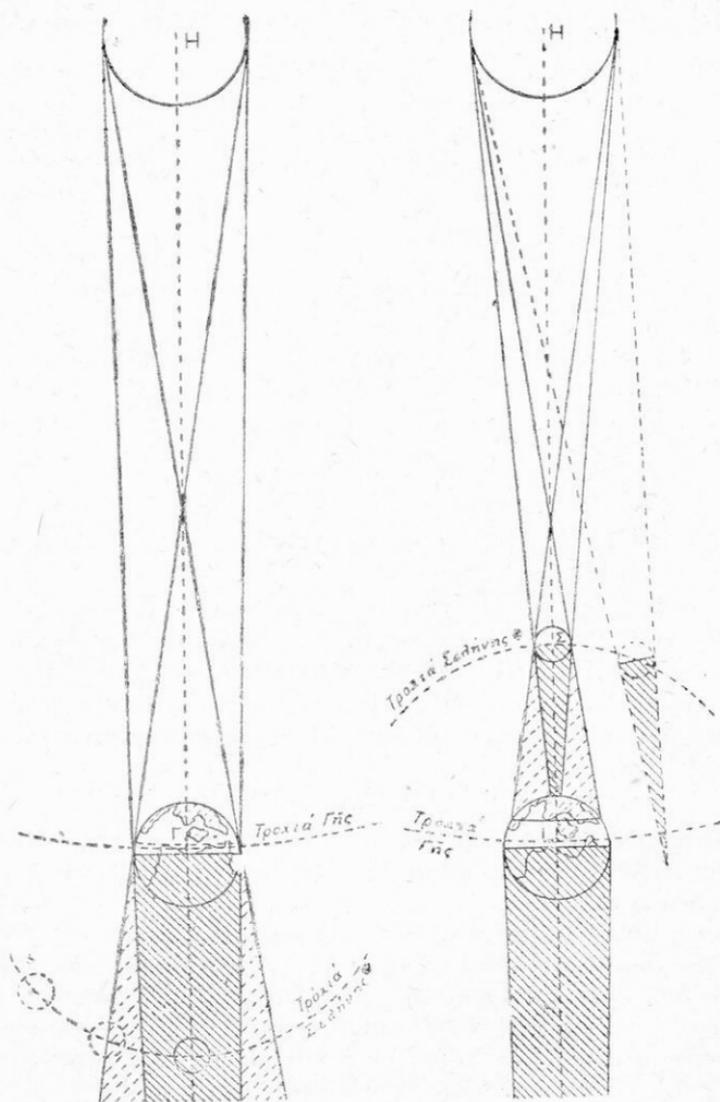
Καὶ ἡ ἔκλειψη τῆς σελήνης εἶναι *ὀλική* ἢ *μερικῆ*.

Ὅλα τὰ οὐράνια σώματα κινοῦνται μὲ νόμους αἰώνιους καὶ ἀναλλοίωτους, καὶ εἶναι καθωρισμένη ἡ κίνηση τοῦ καθενὸς καὶ γνωστὴ στοὺς ἀστρονόμους. Γι' αὐτὸ οἱ ἀστρονόμοι ξέρουν τὸ χρόνο, τὸ μῆνα, τὴν ἡμέρα, τὴν ὥρα καὶ τὰ λεπτὰ ἀκόμη ποῦ θὰ συμβῆ κάτι στὸν οὐρανὸ γιὰ πολλὰ χρόνια.

ΚΟΜΗΤΕΣ

Κομήτες λέγονται τὰ οὐράνια σώματα, ποῦ φαίνονται στὸν οὐρανὸ, σὰν φωτεινὰ σημεῖα. Μερικὰ ἔχουν καὶ φωτεινὴ οὐρά.

Οι κομήητες κινούνται στον οὐρανὸ ἀνάμεσα στ' ἀστέρια καὶ παίρνουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀστρονόμου, πρὸ τούτων ἀνακάλυψε.

Ἐκλειψὴ ἡλίου καὶ σελήνης

ΔΙΑΤΤΟΝΤΕΣ

“Όλοι ἔχομε παρατηρήσει στὸν οὐρανό, ὅταν εἶναι ξαστεριά, χωρὶς φεγγάρι, ξαφνικά, νὰ πέφτουν ἀστέρια μὲ μιὰ φωτεινὴ οὐρά καὶ στὴ στιγμή νὰ ἐξαφανίζονται. Αὐτοὶ εἶναι οἱ *διάττοντες* ἀστέρες.

Οἱ διάττοντες εἶναι μικρὰ σκοτεινὰ σώματα, τὶς περισσότερες φορές, σὰν κόκκοι ἀπὸ ἄμμο, ποὺ κινοῦνται στὸ χάος τοῦ οὐρανοῦ.

Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐκεῖ, ποὺ κινοῦνται, μπαίνουν στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς. Τότε ἀπὸ τὴν τριβή, ποὺ παθαίνουν ὅσο προχωροῦν στὴν ἀτμόσφαιρα ἀναφλέγονται, ἐξαερῶνονται καὶ χάνονται, πρὶν προφθάσουν νὰ πέσουν στὴ γῆ.

Καμμιά φορά, οἱ διάττοντες εἶναι μεγάλοι καὶ πρὶν καοῦν τέλεια, πέφτουν στὴ γῆ μὲ δυνατό κρότο. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀερόλιθοι.

Ἐρωτήσεις :

Σὲ πόσες ὥρες ἡ γῆ γυρίζει στὸν ἄξονά της ; Δεῖξτε σὲ ἓνα μῆλο τοὺς πόλους καὶ τὸν ἰσημερινό του.

Στὸν τόπο σου ποιά μέρα τοῦ χρόνου εἶναι ζεστότερη καὶ ποιά περισσότερο κρύα ;

Πόσες ἡμέρες ἔχει ὁ χειμῶνας ;

Ποιά πουλιὰ ἔρχονται τὴν ἀνοιξή ;

Γιατί τὸ χειμῶνα στὴν πατρίδα μας κάνει κρύο καὶ τὸ καλοκαίρι ζέστη ;

Τί παιγνίδια παίζετε τὸ χειμῶνα ;

Τί γνωρίζεις γιὰ τὸ ἠφαίστειο στὴν πατρίδα μας ;

Γιατί στὸν ὀρίζοντα δὲν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος πάντα ἀπὸ τὸ ἴδιο μέρος ;

Ποιά ὥρα τὴν ἡμέρα τὸ σῶμα μας ρίχνει μεγαλύτερο ἥσκιο ;

Γιατί τὸ φεγγάρι φαίνεται σὰν πρόσωπο ;

Γιατί δὲ βλέπομε πάντα ὅλο τὸ φωτισμένο μέρος τοῦ φεγγαριοῦ ;

Γιατί οἱ διάττοντες ἀναφλέγονται ὅταν φθάσουν στὴν ἀτμόσφαιρα ;

Β'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ (γενικά)

Ίστορία. Δέν γνωρίζομε πότε οί πρώτες ανθρώπινες φυλές έγκα-
τεστάθηκαν στην Εύρώπη. Πολλές άπ' αυτές ήρθαν άπ' τήν 'Ασία μέ τά
βόδια καί τά κοπάδια τους, συχνά αλλάζοντας θέση, από λιβάδι σέ
λιβάδι, για νά βρίσκουν τά ζώα τους τροφή.

Οί φυλές αυτές, πολλές φορές πολεμοῦσαν μεταξύ τους, για τά
καλύτερα λιβάδια. Γι' αυτό προτιμοῦσαν για κατοικία τά μέρη, πού εἶχαν
γύρω ψηλά βουνά καί θάλασσα. 'Εκεῖ ἦταν έξασφαλισμένες από τίς
έπιθέσεις άλλων φυλών.

"Υστερα από πολλά χρόνια στην Εύρώπη οί φυλές αυτές έγιναν
έθνη καί έχτισαν σιγά-σιγά ώραιες πολιτείες. Τήν έποχή εκείνη στίς
άλλες ήπειρους ('Αμερική, 'Αφρική...) οί ντόπιοι κατοικοῦσαν άκόμη
μέσα σέ καλύβες ή σέ κορμούς από δένδρα. 'Ο άγριος 'Ερυθρόδερμος
καί ό μαυρος κυνηγοῦσαν άγρια ζώα μέσα στά άπάτητα δάση.

"Ετσι, ή Εύρώπη προώδεψε πρωτύτερα από τίς άλλες ήπειρους.

1. **Θέση - ὄρια.** Στο χάρτη τών ήμισφαιρίων βλέπομε ότι ή Εύρώπη
βρίσκεται ολόκληρη στο Βόρειο ήμισφαίριο. Συνορεύει πρὸς 'Ανατολάς
μέ τά *Ουράλια ὄρη*, τὸν ποταμὸ *Ουράλη* καί βρέχεται από τήν *Κασπία
Θάλασσα*. Πρὸς βορρᾶν βρέχεται από τὸ *Βόρειο Παγωμένο ὠκεανό* καί
πρὸς Δυσμᾶς από τὸν *Ἀτλαντινὸ ὠκεανό*. Πρὸς Νότον βρέχεται από
τὴ *Μεσόγειο Θάλασσα*, τὸν *Ἑλλήσποντο*, τὴν *Προποντιδα*, τὸν *Εὐξείνιο
Πόντο* καί συνορεύει μέ τὸ ὄρος *Καύκασο*.

"Εχει έκταση 11 ἑκατομμύρια τετραγ. χιλιόμετρα.

2. **Μορφή τοῦ ἐδάφους.** Στὸν ανάγλυφο χάρτη παρατηροῦμε ότι, τὸ
Νότιο μέρος, πὸν βρέχεται από τὴ Μεσόγειο Θάλασσα εἶναι σχεδὸν
ὄρεινὸ. Στὸ κέντρο ὑπάρχει μεγάλη πεδιάδα από δυσμᾶς πρὸς άνατο-
λάς καί *βόρεια* συνεχίζεται ή ρωσική πεδιάδα μέ τὴ Σκανδιναυική χερ-
σόνησο. "Ετσι μποροῦμε γενικά νά διακρίνωμε τρεῖς μεγάλες περιοχές:
Τὴ *Νότιο*, τὴν *Κεντρική* καί τὴ *Βόρειο*.

α) **Νότιος ὄρεινὴ περιοχή.** Στην περιοχή αὐτὴ βρίσκονται οί τρεῖς
χερσόνησοι ή *Ίβηρική*, ή *Ἰταλική* καί ή *Ἑλληνική* καθὼς καί τά κράτη,
πὸν εἶναι γύρω στοὺς ὄρεινοὺς ὄγκους. "Ολα τά βουνά ἐδῶ ἔχουν άσβε-
στολιθικά πετρώματα καί διεύθυνση από Β. Δ. πρὸς Ν. Α.

Διακρίνωμε τρεῖς μεγάλους ὄρεινοὺς ὄγκους. Τὰ *Πυρηναῖα* (3400
μ.), τίς *Ἀλπεις* (Λευκὸν ὄρος 4.800 μ.) καί τά *Καρπάθια* (2.500 μ.) μέ τὸν

Αίμο (Βαλκάνια). Ἀνατολικά ὑψώνεται ὁ **Καύκασος** (5.500). Τὰ μεγάλα αὐτὰ βουνὰ μὲ τὶς καθιζήσεις, ποὺ ἔπαθαν σχηματίσαν διάφορες κοιλά-

Χάρτης ἀνάγλυφος τῆς Εὐρώπης

δες καὶ πεδιάδες, ποὺ ἀνάμεσα περνοῦν μικρὰ καὶ μεγάλα ποτάμια. Ἀνάμεσα στὰ Πυρηναῖα καὶ στὶς Ἄλπεις σχηματίσθηκε ἡ κοιλάδα τοῦ **Ροδανῶ** ποταμοῦ.

Ἡ οὐγγρική πεδιάδα ποὺ κλείνεται γύρω ἀπὸ τὶς Ἄλπεις καὶ τὰ Καρπάθια. Ἐδῶ περνáει ὁ **Δούναβης** ποταμὸς, ὁ μεγαλύτερος στὴν περιοχή. Ὁ Δούναβης μὲ τοὺς παραποτάμους ποτίζει τὴν πεδιάδα καὶ τὴν κάνουν εὐφορη. Πρὸς τὰ κάτω ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ τὸν Αἶμο

από τις *Σιδηρές πύλες* διαβαίνει ο Δούναβης και χύνεται στη Μαύρη Θάλασσα.

Οι Άλπεις με διεύθυνση προς νότον σχηματίζουν και άλλες όροσειρές καθώς τις *Δειναριές Άλπεις* και συνέχεια τις Έλληνικές (Πίνδος-Ταύγετος), τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας καὶ τὰ *Ἀπέννινα* τῆς Ἰταλίας.

Κλίμα-βλάσηση. Στὰ παραθαλάσσια μέρη ὅπου ἐπικρατοῦν θαλασσινοὶ ἄνεμοι τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακὸ μὲ γλυκὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι. Ὅσο προχωροῦμε πρὸς Βορρὰν τὰ ψηλὰ βουνὰ ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους καὶ ἐπικρατοῦν στεριανοί. Ἐδῶ ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι θερμὸ.

Τὰ δυὸ ἄκρα ἢ Ἰβηρική χερσόνησος καὶ ἡ Θρακική στὸ Βόσπορο, ἔχουν διαφορετικὸ κλίμα. Στὴν Ἰσπανία ἐπικρατοῦν θαλασσινοὶ ἄνεμοι καὶ φθάνει καὶ τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ Μεξικοῦ, γι' αὐτὸ οἱ βροχῆς εἶναι περισσότερες. Στὴ θρακική χερσόνησο συναντοῦμε χειμῶνα ψυχρὸ καὶ καλοκαίρι δροσερὸ. Βρέχει σχεδὸν ὅλον τὸν χρόνον ἀκανόνιστα καὶ ἐπικρατοῦν ἄνεμοι θαλασσινοὶ καὶ στεριανοὶ ψυχροί.

Φυτὰ καὶ ζῶα. Στους χάρτες τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων παρατηροῦμε ὅτι στὴ Μεσογειακὴ ζῶνῃ καλλιεργοῦνται καὶ εὐδοκιμοῦν ἐλιές, ἀμπέλια, σιτηρὰ, καπνός, συκιές, πορτοκαλλιές, λεμονιές, ὄπωροφόρα δένδρα καὶ μουριές γιὰ μεταξοσκώληκες. Ἐδῶ βλέπομε κατοικίδια ζῶα: πρόβατα, γίδια, βόδια, βουβάλια καὶ ἄλλα. Ἄγρια ζῶα μόνον μικρὰ συναντοῦμε (ἀλεπούδες, λύκοι καὶ ἄλλα σαρκοφάγα). Μεγάλια δάση δὲν ὑπάρχουν οὔτε καὶ μεγάλα ἄγρια θηρία.

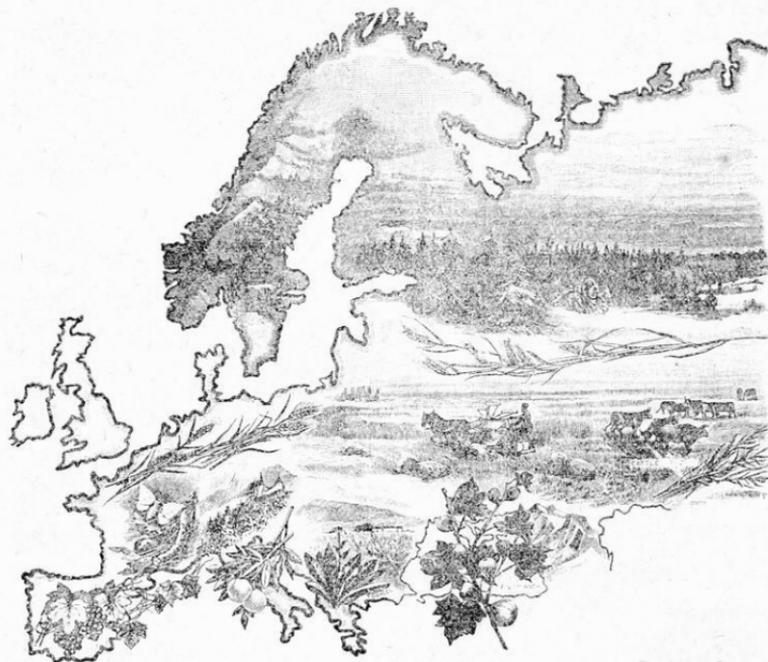
β) **Κεντρικὴ περιοχὴ.** Ἡ περιοχὴ αὕτῃ εἶναι μία πεδιάδα μεγάλη ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα καὶ προχωρεῖ ὡς τὴ Ρωσσία. Ἐδῶ βρίσκονται μεγάλα καὶ μικρὰ κράτη ὅπως ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, οἱ κάτω Χῶρες καὶ ἡ Πολωνία. Ἀπέναντι βλέπομε τὰ δύο μεγάλα νησιά τῆς Ἀγγλίας.

Πρὸς Νότον ἡ πεδιάδα κλείεται ἀπὸ μικρότερα βουνὰ ποῦ σχηματίζουν οἱ μεγάλοι ὄγκοι τῆς ὀρεινῆς Εὐρώπης. Τὰ *Βόσγια*, οἱ *Ἀρδεννες* καὶ ἄλλα χαμηλότερα βουνὰ εἶναι οἱ πηγές τοῦ *Ρήνου*, τοῦ *Σηκουάνα* καὶ τοῦ *Δείγηρ* στὴ Γαλλία. Ἀπὸ τὸ *Μέλανα Δρυμὸ* καὶ τὰ ὄρη τῆς *Ρηνανίας* καὶ τῆς *Βοημίας* καὶ τὶς βόρειες κλιτύες τῶν *Καρπαθίων* πηγάζουν μικρότεροι ποταμοὶ ποῦ χύνονται στὴ Γερμανικὴ καὶ στὴ Βαλτικὴ θάλασσα.

Οἱ ποταμοὶ αὗτοι εἶναι πολὺ χρήσιμοι. Μὲ τὰ νερά τους ποτίζουν τὴν πεδιάδα καὶ τὴν κάνουν γόνιμη καὶ εὐφορη. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ εἶναι καὶ σπουδαῖο μέσο συγκοινωνίας, γιατί εἶναι πλωτοὶ καὶ ἐνώνονται μεταξὺ τους μὲ διώρυγες.

Κλίμα-βλάσηση. Ἡ πεδιάδα δὲν ἔχει παντοῦ τὸ ἴδιο κλίμα. Στὰ παράλια καὶ πρὸ παντός τὸ δυτικὰ ὅπου φθάνει τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ Μεξικοῦ τὸ κλίμα εἶναι ὠκεάνειο μὲ μαλακὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλο-

καιρι. Οι βροχές είναι άφθονες. Όσο προχωρούμε προς ανατολάς και πρό νότον στά μεσόγεια τὸ κλίμα μεταβάλλεται σὲ ἡπειρωτικὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ λίγο καὶ θερμὸ καλοκαίρι, γιατί δὲν φθάνουν οἱ ὑγροὶ ἄνεμοι

Κυριώτερα φυτὰ στὴν Εὐρώπη

οὔτε τὸ θερμὸ ρεῦμα. Καὶ στὴν περιοχὴ αὐτὴ τὰ δύο ἄκρα, ἡ Ἄγγλια δυτικὰ καὶ ἡ Πολωνία ανατολικὰ ἔχουν διαφορετικὸ κλίμα.

Φυτὰ καὶ ζῶα. Ἐδῶ εὐδοκιμοῦν καὶ καλλιεργοῦνται σιτηρὰ, ἀμπέλια (Γαλλία), κοκκινόγούλια, πατάτες καὶ ἄλλα κηπουρικά. Οἱ ἄνθρωποι ἀσχολοῦνται περισσότερο στὴ βιομηχανία. Ζῶα συναντοῦμε ἐκτός ἀπὸ τὰ γνωστὰ κατοικίδια, πού εἶδαμε στὴ Νότιο περιοχὴ καὶ ἄγρια (λύκοι, ἀγριόχοιροι, ἐλάφια, ἄρκουδες κλπ.).

γ) **Βόρειος περιοχὴ.** Σ' αὐτὴ περιλαμβάνεται ἡ Ρωσσία, οἱ Βαλτικές χώρες, ἡ Οὐκρανία, ἡ Λαπωνία, ἡ Σκανδιναυϊκὴ χερσόνησος μὲ τὴ Φιλανδία.

Ἐκτός ἀπὸ τὴ Σκανδιναυϊκὴ χερσόνησο ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶναι μίᾶ ἀπέραντη πεδιάδα πού τελειώνει ἀνατολικά στά *Οὐράλια ὄρη*. Οἱ ποταμοὶ εἶναι μεγαλύτεροι ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης γιατί καὶ ἡ πεδιάδα εἶναι πιὸ ἀνοιχτή. Ὁ *Βόλγας* ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης χύνε-

ται στην Κασπία θάλασσα. Ὁ Δόν, ὁ Δνεΐστερος καὶ ἄλλοι στὸν Εὐξεινο Πόντο. Οἱ ποταμοὶ αὐτοὶ ἔχουν περισσότερα νερά κατὰ τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ καλοκαίρι ἀπὸ τὶς βροχὲς καὶ τὰ χιόνια ποὺ λιώνουν παρὰ τὸ χειμῶνα.

Κυριώτερα ζῶα στὴν Εὐρώπη

Κλίμα - βλάστηση. Στὴν περιοχή τοῦ Παγωμένου Ὠκεανοῦ, στὶς πολικὲς χώρες (Λαπωνία) ἡ θερμοκρασία εἶναι χαμηλὴ. Ἡ θάλασσα τὸν περισσότερο καιρὸ εἶναι παγωμένη, καὶ ἡ ξηρὰ χιονισμένη. Μόνο λειχῆνες, πόες καὶ ἄλλα μικρὰ φυτὰ εὐδοκίμοι, καθὼς καὶ ὠρισμένα ζῶα, ἀρκοῦδες λευκὲς, φῶκες καὶ ἓνα εἶδος πτηνῶν ποὺ λέγονται *πιγκουῖνοι*.

Στὴ Β. περιοχή ἐπικρατοῦν στεριανοὶ ἄνεμοι καὶ τὸ κλίμα εἶναι ἠπειρωτικὸ μὲ πολὺ κρύο χειμῶνα καὶ λίγο καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Οἱ ὕγροι καὶ θερμοὶ ἄνεμοι δὲν φθάνουν σ' ὅλη τὴν ἀπέραντη Ρωσικὴ πεδιάδα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου. Βορειοανατολικά ἐπικρατοῦν στεριανοὶ ἄνεμοι πολὺ ψυχροὶ τὸ χειμῶνα καὶ θερμοὶ τὸ καλοκαίρι.

Φυτά και ζώα. Στό χάρτη παρατηρούμε ότι στή κεντρική Ρωσία και στά νότια τής Σκανδιναυϊκής χερσονήσου εϋδοκιμοϋν μεγάλα δάση από κωνοφόρα δένδρα (πεϋκα, έλατα, βελανιδιές κλπ.). Ζώα κατοικίδια εΐναι ό τάρανδος, τά βόδια, οί χοΐροι και άλλα. Στά δάση ζοϋν διάφορα άγρια ζώα όπως και στήν κεντρική περιοχή (λύκοι, χοΐροι, άγριόγιδες, άλεποϋδες, άρκοϋδες κλπ.).

Οί άνθρωποι άσχολοϋνται στή γεωργία, στήν κτηνοτροφία, στήν άλιεία και σε άλλες βιομηχανικές έργασίες.

3) **Θάλασσες—Χερσόνησοι—Νησιά.** Ή Εϋρώπη βρέχεται πρós Νότον από τή *Μαύρη* θάλασσα (Εϋξεινος Πόντος) και τή *Μεσόγειο* θάλασσα. Δυτικά από τή *Βόρειο* και τή *Βαλτική* θάλασσα και πρós Β. από τή *Δευκή* θάλασσα, πού σχηματίζει ό Άτλαντικός ώκεανός.

Πολλές θάλασσες μπαΐνουν βαθιά στήν ξηρά και σχηματίζουν χερσονήσους και κόλπους μεγάλους. Οί θάλασσες και οί κόλποι έκτός πού κάνουν τό κλίμα γύρω τους γλυκό, βοηθοϋν πολύ και στή συγκοινωνία με πλοία.

α) **Ή Μαύρη θάλασσα.** Τής ταιριάζει νά λέγεται Μαύρη, γιατί με τήν πολλή ομίχλη, πού έχει και τις τρικυμίες, πού κάνει εΐναι επικίνδυνη στά πλοία. Εΐναι πολύ βαθιά χωρίς κανένα νησί. Δέν εΐναι πολύ άλμυρή γιατί χύνονται μεγάλα ποτάμια με άφθονα νερά. Κοντά στή Κριμαϊκή χερσόνησο σχηματίζει τήν *Άζοφική θάλασσα* πού μοιάζει με λίμνη.

β) **Ο Βόσπορος** και **Ήλλησποντος** εΐναι δυό στενά, πού περνοϋν τά ρεύματα από τή Μαύρη θάλασσα πρós τή Μεσόγειο. Εΐναι σπουδαία περάσματα, όπου ψαρεύονται πολλά ψάρια προπαντός σκομβριά. Τά ψάρια αυτά περνοϋν από τά στενά δυό φορές τό χρόνο, τήν άνοιξη και τό φθινόπωρο. Τήν άνοιξη ανεβαΐνουν από τή Μεσόγειο πρós τή Μαύρη θάλασσα, γιατί εκεί βρϊσκουν, στις έκβολές των ποταμών, άφθονη τροφή από τις πλημμύρες. Τό φθινόπωρο πάλι κατεβαΐνουν πρós τή Μεσόγειο, πριν λιγοστέψη ή τροφή. Οί ψαράδες πού ξέρουν τις σύρτες και παρακολουθοϋν τά ταξίδια αυτά ψαρεύουν άφθονα σκομβριά. Τήν άνοιξη, πού εΐναι αδύνατα τά κάνουν τσίρους, ενώ τό φθινόπωρο, πού εΐναι παχιά, τά παστώνουν (σκομβριά).

γ) **Ή Μεσόγειος θάλασσα.** Ή Μεσόγειος εΐναι σπουδαία θάλασσα στήν Εϋρώπη. Σ' αυτή άπλώνονται δυό μεγάλες χερσόνησοι ή Ίταλική και ή Έλληνική (Βαλκανική).

Ώραϊα νησιά ή *Σαρδηνία* ή *Κορσική* ή *Σικελία* καθώς και τά Έλληνικά νησιά: Τά *Επτάνησα*, τά *Δωδεκάνησα*, οί *Κυκλάδες*, ή *Κρήτη*, ή *Κύπρος*, και άλλα άπλώνονται στά γαλανά νερά της.

Ή Μεσόγειος σχηματίζει γύρω στήν Ίταλία τό *Τυρρηνικό* και *Άδριατικό πέλαγος* και στήν Έλληνική χερσόνησο τό *Αίγαίο* και τό *Ίόνιο* πέλαγος.

Ἐκ τῆς στενῆς τοῦ *Γιβραλτᾶρ* συγκοινωνεῖ μετὰ τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ ἀπὸ τῆς διώρυγας τοῦ *Σουέξ* μετὰ τὴν *Ἐρυθρὰ Θάλασσαν*. Ἀκριβῶς γὰρ αὐτὸ εἶναι σπουδαῖος δρόμος συγκοινωνίας.

Ἡ Μεσόγειος εἶναι ἀλμυρὴ γιὰ τὴν παθαίνει ἐξάτμιση μεγάλη καὶ τὰ νερά τῶν ποταμῶν ποὺ χύνονται εἶναι λίγα. Ἔχει ἄφθονα ψάρια μικρὰ καὶ μεγάλα καθὼς καὶ σφουγγάρια καὶ κοράλια.

Ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς σχηματίζει δυτικὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τὴν *Βόρειον Θάλασσαν*, τὴν *Βαλτικὴν* καὶ τὴν *Λευκὴν* θάλασσαν. Ἐδῶ συναντοῦμε μεγάλα νησιά τὴν *Μ. Βρετανίαν*, τὴν *Ἰρλανδίαν* καὶ τὴν *Ἰσλανδίαν*.

δ) Ἡ Βόρειος Θάλασσα. Ἡ θάλασσα αὕτη βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Σκωτίαν τῆς Ἀγγλίας, στὴ χερσόνησον τῆς *Ἰουτλάνδης* (Δανία) καὶ στὴ Σκανδιναυικὴ χερσόνησον. Δὲν εἶναι πολὺ βαθιὰ καὶ ἔχει πρὸς Νότον τὸ στενὸν τῆς *Μάγχης*. Εἶναι ἀληθινὸς πλοῦτος στὶς γύρω χώρες μετὰ τὰ ἄφθονα ψάρια, προπαντὸς τὶς ρέγγες καὶ τοὺς βακαλάους. Ὀρισμένη ἐποχὴ στόλοι ὀλόκληροι ἀπὸ ψαροποδλες βγαίνουν καὶ ψαρεύουν. Ἄγγλοι, Δανοὶ καὶ Νορβηγοὶ ψαράδες τὶς ἡμέρας αὐτὲς εἶναι στὶς χαρὲς τους.

ε) Ἡ Βαλτικὴ Θάλασσα. Ἡ θάλασσα αὕτη ἀπὸ τοὺς πορθμοὺς *Σουαεράκη* καὶ *Κατεγάτη* ἐνώνεται μετὰ τὴν Βόρειον. Ἀνατολικὰ σχηματίζει δύο κόλπους μικροὺς τὸ *Βοθνικὸν* καὶ τὸ *Φιλανδικόν*. Δὲν εἶναι βαθιὰ οὔτε ἀλμυρὴ, γὰρ αὐτὸ τὸ χειμῶνα εἶναι παγωμένη. Εἶναι ξακουστὴ, γὰρ τὸ ἤλεκτρο (κεχριμπάρι) ποὺ βρίσκεται στὶς παραλίες τῆς. Αὐτὸ εἶναι ρετσίνι ἀπὸ πετρεῖα, ἔλατα καὶ ἄλλα ὅμοια δένδρα, ποὺ ὑπῆρχαν τὴν παλιὰ ἐποχὴ. Τὸ ρετσίνι αὐτὸ καταπλακώθηκε μέσα στὴ γῆ καὶ μετὰ τὴν θερμοκρασίαν ἔγινε κεχριμπάρι.

στ) Ἡ Λευκὴ Θάλασσα. Αὕτη εἶναι ἕνας κόλπος στὸν Β. Παγωμένο Ὀκεανόν. Τοὺς περισσότερους μῆνες τοῦ χρόνου εἶναι παγωμένη. Τοὺς 4 μῆνες, ποὺ δὲν εἶναι παγωμένη τὰ πλοῖα προσεγγίζουν στὸ *Ἀρχάγγελον*, τὸ μόνον ἀξιόλογον Ρωσικὸν λιμάνι στὶς παγωμένες αὐτὲς στεριὰς τοῦ βορρᾶ.

4. Προϊόντα — Οἰκονομικὴ Ζωή. Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἀσχολοῦνται στὴ γεωργίαν, στὴν κτηνοτροφίαν, στὴ βιομηχανίαν καὶ στὸ ἐμπόριον.

Οἱ δύο κλάδοι ἢ γεωργία καὶ κτηνοτροφία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένοι στὴ Νότιον Εὐρώπην καὶ στὴ Ρωσίαν.

Ὁ βιομηχανικὸς κλάδος ἔχει τεράστια ἀνάπτυξιν στὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ στὴ Σκανδιναυικὴν χερσόνησον. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλὰ πρῶτες ὕλες, γὰρ τὰ ἐργαστάσια καθὼς καὶ ἄνθρακες, γὰρ τὴν κινήτριον δύναμιν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὕλικόν ποὺ βγαίνει στὸν τόπον, φέρνουν καὶ ἀκατέργαστον ὕλικόν ἀπὸ τὶς ἀποικίας καὶ τὶς ἄλλας ἡπείρους. Γι' αὐτὸν τὴν περιοχὴν αὕτη συναντοῦμε μεγάλας βιομηχανικὰς πόλεις καὶ πυκνοκατοικημένας περιοχάς.

Οἱ ἔμποροι πωλοῦν τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα στὰ κράτη τῆς Εὐρώ-

πης και στις άλλες ηπειρους ή φέρνουν άποικιακά τρόφιμα και άλλα είδη για τούς Εύρωπαους.

5. **Πληθυσμός - κάτοικοι.** Η Εύρώπη έχει πληθυσμό 560 εκατομ. κατοίκους. Είναι ή πιό πυκνοκατοικημένη Ηπειρος. Οί λαοί της κατοικούν σ' όλη τήν έκταση. Πουθενά δέν έχει έρημο. Πιό πολλοί βρίσκονται στα βιομηχανικά μέρη προς τά δυτικά. Άνατολικώτερα οί έκτάσεις στη Β. Ρωσία είναι άραιότερα κατοικημένες.

6. **Συγκοινωνία.** Στις πεδιάδες και στις μεγάλες κοιλάδες όπου τό έδαφος είναι κατάλληλο διασταυρώνεται πυκνό δίκτυο σιδηροδρόμων. Στις διώρυγες και στους πλωτούς ποταμούς πολλά ποταμόπλοια άνεβοκατεβαίνουν. Και στα όρεινά μέρη στην Κεντρική και Νότιο Εύρώπη υπάρχουν αρκετοί σιδηρόδρομοι. Ο Δούναβης είναι ό μεγαλύτερος πλωτός ποταμός έδώ. Οί κόλποι και οί θάλασσες εύκολύνουν πολύ τήν θαλασσία συγκοινωνία. Μεγάλα και μικρά πλοία, ξεκινώντας από όλα τά λιμάνια και άψηφώντας τις τρικυμίες στις θάλασσες και στους ώκεανούς μεταφέρουν διάφορα αγαθά. Η Μεσόγειος θάλασσα με τή διέξοδο του Σουέξ είναι ό σπουδαιότερος θαλασσινός δρόμος προς άνατολάς. Επίσης και ό Άτλαντικός ώκεανός προς δυσμάς.

Έπιβατικά άεροπλάνα διασχίζουν τόν άέρα προς όλες τις διευθύνσεις τόσο στις πόλεις της Εύρώπης όσο και στις άλλες Ηπειρους.

7. **Πολιτική - Φυσική διαίρεση.** Άνάλογα με τή θέση, πού βρίσκεται κάθε κράτος και τήν κλιματολογική κατάσταση του τόπου, ξεχωρίζουμε στην Εύρώπη 4 μεγάλες περιοχές :

α) **Τή Νότιο Εύρώπη**, πού περιλαμβάνει τήν Έλληνική (ή Βαλκανική) χερσόνησο (Έλλάδα, Άλβανία, Εύρωπαϊκή Τουρκία, Νοτιοσλαβία, Βουλγαρία και Ρουμανία), τήν Ιταλία, τόν Άγιο Μαρίνο, τήν Ισπανία, τήν Πορτογαλία και τήν Άνδόρρα.

β) **Τή Δυτική Εύρώπη**, πού περιλαμβάνει τά κράτη: Γαλλία, Μονακό, Βέλγιο, Ολλανδία, Δανία, Μ. Βρετανία και Ιρλανδία.

γ) **Τήν Κεντρική Εύρώπη**, πού περιλαμβάνει τήν Έλβετία, τή Γερμανία, τήν Αυστρία, τό Λουξεμβούργο, τό Λιχενστάιν, τή Τσεχοσλοβακία, τήν Ούγγαρία και τήν Πολωνία.

δ) **Τή Βορειοανατολική Εύρώπη**, όπου περιλαμβάνονται ή Σουηδία, ή Νορβηγία, ή Ισλανδία, ή Φιλανδία και τό Εύρωπαϊκό Σοβιετικό κράτος (ή Ρωσία, ή Ούκρανία, ή Λευκορωσία, ή Έσθονία, ή Λεττονία και ή Λιθουανία).

Λαοί - Θρησκείες. Οί διάφορες φυλές έγκατεστάθηκαν στην Εύρώπη από τήν Άσία σε διάφορες έποχές και ονομάζονται *Ινδοευρωπαίοι*.

Πρώτοι έγκατεστάθηκαν στην Έλλάδα, τήν Ιταλία και άλλοι οί *Έλληνολατίνοι*, κατόπιν οί *Κέλτες* στη Γερμανία, Άγγλία, Σουηδία κλπ.

Όστερα ήρθαν οί *Σλάβοι* στη Ρωσία και στην Κεντρική Εύρώπη, οί *Ούγγροι* και οί *Βούλγαροι*. Τελευταίοι έγκατεστάθηκαν οί *Τούρκοι*.

Κυριώτερη θρησκεία είναι η Χριστιανική (η ὀρθόδοξος, ἡ καθολικὴ καὶ τῶν διαμαρτυρομένων). Ὀλίγοι εἶναι Ἰσραηλιτὲς καὶ Μωαμεθανοί.

Ἐρωτήσεις. Σὲ ποῖο γεωγραφικὸ μῆκος καὶ πλάτος βρίσκεται ἡ Εὐρώπη; Γιατί ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη ἔχει περισσότερες βροχές; Γιατί ἡ Εὐρώπη δὲν ἔχει μεγάλη κτηνοτροφία; Γιατί δὲν ἔχει μεγάλα ἄγρια θηρία; Ἰχθυογράφησε τὸν τάρανδρο καὶ ἄλλα ζῶα τῆς Β. Ζώνης. Ποῖα φυτὰ καὶ ζῶα εὐδοκίμοι ἐστὶν διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης; Πῶς θὰ ἦταν ἡ Εὐρώπη χωρὶς τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ Ὁκεανοῦ;

Α΄. ΝΟΤΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (ἡ Βαλκανικὴ)

Θέση. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος, ποὺ λέγεται καὶ Βαλκανικὴ ἀπὸ τὸ ὄρος Βαλκάνια βρίσκεται στὸ Νοτιώτερο μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ περιλαμβάνει 6 κράτη: Τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀλβανία, τὴ Γιουγκοσλαβία, τὴν Ἑυρωπαϊκὴ Τουρκία, τὴ Βουλγαρία καὶ τὴ Ρουμανία.

Ἐδαφος. Τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς χερσονήσου εἶναι ὄρεινόν. Ἐδῶ, οἱ Ἄλπειοι σχηματίζουν διάφορες ὄροσειρές ποὺ ἔχουν διαφορετικὸ ὄνομα σὲ κάθε χώρα. Δειναρικὲς - Ἰλυρικὲς - Πίνδος κτλ. μὲ διεύθυνση ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νοτιο-ἀνατολικά. Οἱ Τρανσυλβανικὲς Ἄλπειοι, ὁ Αἶμος καὶ τὰ Καρπάθια ὄρη σχηματίζουν μεγάλες κοιλάδες καὶ πεδιάδες ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες περνάει ὁ Δούναβης μὲ τοὺς παραποτάμους του. Εὐφορες κοιλάδες καὶ πεδιάδες σχηματίζονται ἀνάμεσα στὰ Μακεδονικὰ βουνὰ καὶ ἀνατολικά ἀπλώνεται ἡ Θρακικὴ πεδιάδα.

Παράλια. Καὶ ἀπὸ τὶς τρεῖς πλευρὲς ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος βρέχεται ἀπὸ θάλασσα. Τὸ Ἀδριατικὸ πέλαγος, τὸ Ἴόνιο δυτικά, ἡ Μεσόγειος νότια καὶ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος μὲ τὸν Ἑλλήσποντο, τὴν Προποντίδα καὶ τὴ Μαύρη Θάλασσα ἀνατολικά, σχηματίζουν πολλοὺς μικροὺς κόλπους. Ὁραῖα νησιά συναντοῦμε στὸ Ἴόνιο, στὸ Αἰγαῖο καὶ στὴν Προποντίδα.

1. Η ΕΛΛΑΔΑ

1. ΘΕΣΙΣ — ΣΥΝΟΡΑ

Ἡ πατρίδα μας βρίσκεται στὸ νοτιώτερο μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ποὺ λέγεται καὶ Βαλκανικὴ. Συνορεύει πρὸς Ἀνατολὰς μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία καὶ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, δυτικά ἀπὸ τὸ Ἴόνιο πέλαγος καὶ πρὸς Β. συνορεύει μὲ τὴν Ἀλβανία, τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὴ Βουλγαρία.

Ἐκτασὴ ἔχει 130 χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Νά βρῆτε στό χάρτη τὰ ὄρη, τὰ ποτάμια, τίς πεδιάδες καί τίς λίμνες τῆς πατρίδος μας.

Ἄκτογραφία. Οἱ ἄκτές στήν πατρίδα μας δέν εἶναι ἴσιες. Ἄλλοῦ ἢ θάλασσα μπαίνει στή στεριά καί σχηματίζονται ὠραῖοι κόλποι, ἄλλοῦ πάλι ἢ στεριά εἰσχωρεῖ στή θάλασσα καί σχηματίζονται πολλές χερσόνησοι καί ἀκρωτήρια. Τά βουνά καταλήγουν σέ μερικές ἀκρογιαλιές ἀπότομα καί ἄλλοῦ σέ χαμηλούς λόφους ἢ μικρές πεδιάδες ὅπως στήν Πελοπόννησο.

Νά βρῆτε στό χάρτη τοὺς κόλπους τίς χερσόνησες καί τὰ νησιά τῆς πατρίδος μας.

ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Στίς περιοχές τῆς χώρας μας, ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι καί στὰ νησιά μας, ὁ χειμώνας εἶναι μαλακός καί τὸ καλοκαίρι δροσερό. Βορειότερα, ὅπου δέν φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι καί ἐπικρατοῦν στεριανοί, τὸ κλίμα εἶναι ἠπειρωτικό μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καί ξηρὸ καί θερμὸ καλοκαίρι. Ὅσο προχωροῦμε πρὸς βορρὰν στὰ μεσόγεια γίνεται πιὸ ἠπειρωτικό.

Στὴν πατρίδα μας βρέχει συχνὰ ἀπὸ τὸ Νοέμβριο ὡς τὸ Μάρτιο. Τῆ βροχὴ τὴ φέρνουν οἱ Νοτιοδυτικοὶ ὑγροὶ ἄνεμοι, ποὺ περνοῦν πρῶτα ἀπὸ τὴ δυτικὴ Ἑλλάδα. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ βρέχει περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ καί τὸ κλίμα εἶναι μαλακότερο. Οἱ βροχές εἶναι ἢ αἰτία, ποὺ καί οἱ ποταμοὶ εἶναι μεγαλύτεροι καί ἢ βλάστηση ἀφθονώτερη στὴ δυτικὴ περιοχὴ τῆς πατρίδος μας.

Πολλὲς φορὲς τὸ καλοκαίρι περνáει χωρὶς νά βρέξη καθόλου. Πιὸ λίγο βρέχει στὴ λεκάνη τῆς Ἀττικῆς. Εἶναι ἑξακουστὸς ὁ ὠραῖος καί γαλανὸς οὐρανὸς τῆς πατρίδος μας, προπαντὸς στήν Ἀττικὴ, ὅπου πολὺ λίγο κρατεῖ ἢ συννεφιά καί ἀμέσως βγαίνει ὁ λαμπρὸς ἥλιος.

Οἱ Εὐρωπαῖοι θαυμάζουν τὸ ὠραῖο μας κλίμα καί χαίρονται τὸ γαλανὸ μας οὐρανὸ. ὅταν μᾶς ἐπισκέπτωνται ἀπὸ τίς ὑγρὲς καί ὄλο δμίχλη χώρες τους.

4. ΤΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΕΧΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΚΛΙΜΑ, ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ Ἡ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

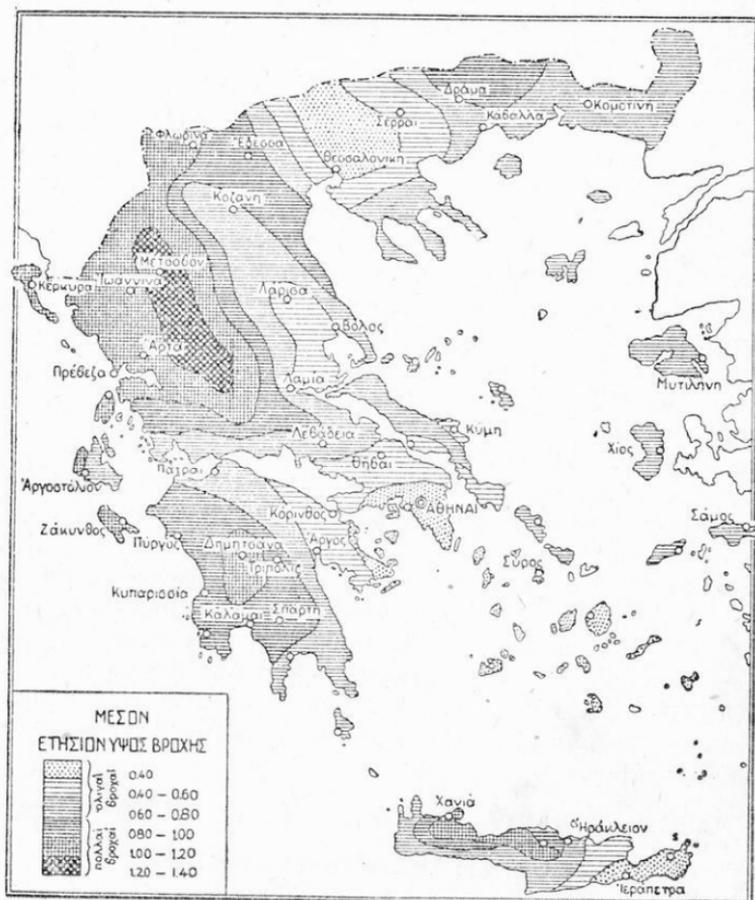
Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς, τὰ ὁμορφα ἀκρογιάλια, τὰ νησιά μας καί τὸ γλυκὸ καί μαλακὸ κλίμα τῆς πατρίδος μας, ποὺ ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια δέν ἄλλαξε, κάνουν τὸν Ἕλληνα *χαρούμενο* καί *ἐξυπνο*.

Ἡ χώρα μας δέν ἔχει μεγάλες πεδιάδες καί ἀφθονὴ καί εὐκολὴ παραγωγὴ, γι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες, γιὰ νά ἀνταποκρίνωνται στὴ ζωὴ τους εἶναι *ἐργατικοὶ* καί *ἐφευρετικοί*.

Ἐξ ἄλλου τὰ ψηλά καί δύσβατα βουνά ἐμπόδιζαν ἀπ' τὰ παλιὰ

χρόνια τη συγκοινωνία από τη στεριά: Γι' αυτό οι πρόγονοί μας προτίμησαν τη θάλασσα και τη ναυτική ζωή και δημιούργησαν στα παράλια μεγάλες πόλεις. Ή εκεί είχαν και μεγαλύτερη ασφάλεια από τις έχθρικές επιθέσεις της στεριάς.

Οι Έλληνες *σά ναυτικοί*, ταξίδευαν εύκολα σέ διάφορες μακρινές

Ἡ βροχή στήν Ἑλλάδα

χώρες, γιά νά προμηθεύονται σιτηρά καί ἄλλα τρόφιμα. Ἦλθαν σέ ἐπικοινωνία μέ πολλούς ἀρχαίους λαούς στήν ἀνατολή. Ἔτσι σιγά-σιγά ἀναδειχθηκαν καί **δημιούργησαν μεγάλο πολιτισμό** στίς τέχνες καί στίς ἐπιστήμες, πού καί σήμερα ἀκόμη θαυμάζεται ἀπό ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τήν ἐποχή ἐκείνη οἱ λαοί στήν Εὐρώπη ζοῦσαν πρωτόγονα.

Ἡ πατρίδα μας βρίσκεται στὸ Ν. Α. ἄκρο τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει σπουδαία θέση στὴ Μεσόγειο. Εἶναι πέρασμα καὶ σταθμὸς στὰ πλοῖα, ποὺ κάνουν τὴ συγκοινωνία ἀπὸ τὴ Μαύρη θάλασσα στὴ Δυτικὴ Μεσόγειο.

Νοτιοανατολικά ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ Αἴγυπτος μίᾳ ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες χώρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἡ *διώρυγα τοῦ Σουέζ*, ποὺ εἶναι ὁ θαλάσσιος δρόμος ἀπὸ τὴν Εὐρώπη γιὰ τὶς Ἰνδίες καὶ τὶς ἄλλες τροπικὲς χώρες.

Ἡ Νοτιοανατολικὴ Μεσόγειος καὶ ἡ πατρίδα μας εἶναι τὸ σταυροδρόμι, ὅπου περνοῦν ὅλα τὰ πλοῖα αὐτά, ποὺ κάνουν τὴ συγκοινωνία ἀπὸ τὴν Εὐρώπη στὴν Ἀνατολή.

Γι' αὐτὸ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ καὶ πολλὰ ἄλλα λιμάνια μας ἀναπτύχθηκαν γρήγορα καὶ ἔγιναν σπουδαῖα ἐμπορικὰ κέντρα ἀπὸ τὰ λίγα στὴ Μεσόγειο.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἡ θέση, ποὺ βρίσκεται ἡ πατρίδα μας στὴ Μεσόγειο, ἔχει καὶ μεγάλη στρατηγικὴ σημασία. Μιὰ *δυνατὴ Ἑλλάδα* μπορεῖ νὰ κυριαρχῇ στὴ θάλασσα καὶ στὸν ἀέρα καὶ νὰ ἐμποδίζῃ κάθε συγκοινωνία καὶ κάθε κίνηση ἐμπορικὴ ἢ πολεμικὴ στὴ Μεσόγειο.

5. ΠΡΟΪΟΝΤΑ

α. Ἡ γεωργία

Ἡ χώρα μας δὲν ἔχει μεγάλες καὶ εὐφορες πεδιάδες. Ἀπὸ ὅλη τὴν ἐπιφάνειά της τὸ τέταρτο καλλιεργεῖται. Ὡστόσο οἱ 55 στοὺς 100 Ἕλληνες εἶναι γεωργοί. Τὸ κλίμα σὲ κάθε περιοχὴ εἶναι διαφορετικὸ, γι' αὐτὸ καὶ τὰ προϊόντα στὶς διάφορες περιοχὲς τῆς πατρίδος μας εἶναι διάφορα.

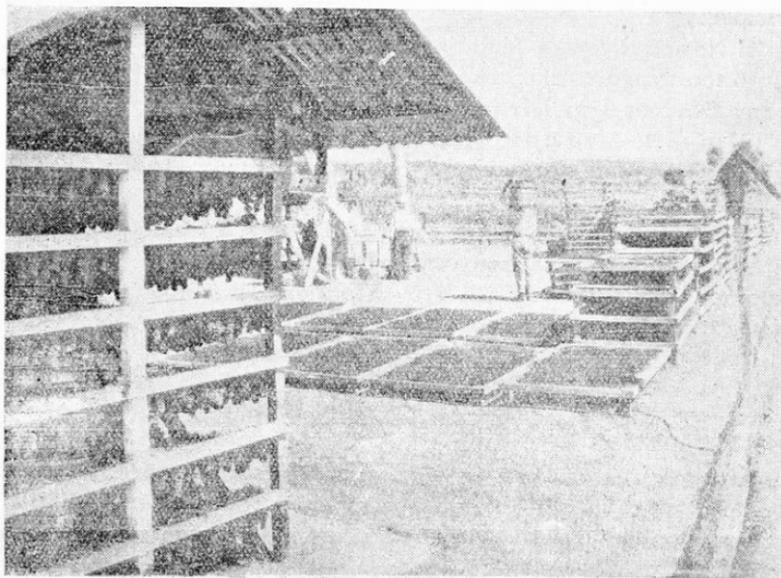
Τὰ σιτηρὰ. Τὰ σιτηρὰ εὐδοκιμοῦν στὶς πεδιάδες καὶ σὲ ἠπειρωτικὸ κλίμα (Μακεδονία - Θεσσαλία - Θράκη - Βοιωτία κλπ.) Τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ ὄσπρια, ποὺ παράγονται στὴν πατρίδα μας, δὲν ἀρκοῦν γιὰ τὶς ἀνάγκες ὄλου τοῦ πληθυσμοῦ. Μᾶς λείπουν 40% ἀπὸ ὅσα χρειαζόμαστε τὸ χρόνο, καὶ τὰ ἀγοράζομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ.

Στὴ Μακεδονία, στὴ Θράκη καὶ στὴν Ἠπειρο ὑπάρχουν μεγάλες ἐκτάσεις μὲ ἔλη ἀνθυγιεινὰ καὶ βλαβερὰ, ποὺ τὸ κράτος μας προσπαθεῖ νὰ τὰ ἀποξηράνη. Τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ στρέμματα ὅταν δοθοῦν στοὺς γεωργοὺς μας ὄχι μόνον θὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγὴ μας, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀπαλλάξουν τὸν τόπο ἀπὸ τὴν ἐλνοσοσία.

Ἡ καπνός. Στὴ Θράκη, στὸ Ἀγρίνιο, στὴ Λαμία καὶ σὲ ἄλλα μέρη τὸ ἔδαφος εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ. Ὁ καπνὸς μετὰ τὰ σιτηρὰ φέρνει μεγάλο εἰσόδημα στὴν πατρίδα μας. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης στὸν καπνὸ, γιατί παράγει ἀρκετὸ καὶ ἐκλεκτό. Ἀπὸ τὸ πλεόνασμα μεγάλες ποσότητες πωλεῖ στὸ ἐξωτερικὸ.

Ἡ ἑλιά. Στὰ παράλια καὶ στὰ νησιά μας, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι θαλάσσιο καλλιεργοῦνται οἱ ἑλιές. Ἡ πατρίδα μας εἶναι ἡ τρίτη χώρα τῆς Εὐρώπης στὴν ἐλαιοπαραγωγή. Τὸ λάδι καὶ οἱ ἑλιές στὸν τόπο μας ἀποτελοῦν μεγάλο πλοῦτο.

Τὰ ἀμπέλια. Μεγάλη σημασία στὴν παραγωγή μας ἔχει ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδας τῆς **κορινθιακῆς** καὶ τῆς **σουλτανίνας**. Ἐδῶ παρά-

Ἐπιπλοῦμα σταφίδας

γεται ἡ καλύτερη μαύρη καὶ ξανθοῖα σταφίδα ποῦ πωλεῖται στὶς ξένες ἀγορὲς (Ἄγγλα, Γερμανία, Ἀμερική) καὶ φέρνει ἀρκετὸν πλοῦτο στὴν πατρίδα μας. Καὶ τὰ κρασιά καὶ τὰ σταφύλια μας πωλοῦνται στὶς ξένες ἀγορὲς μὲ καλὲς τιμές.

Τὰ βιομηχανικὰ φυτά. Στὴ Λειβαδιά, στὴ Θράκη, στὴ Θεσσαλονίκη, στὶς Σέρρες καὶ σὲ ἄλλα μέρη καλλιεργεῖται τὸ βαμπάκι. Ἐπίσης τὴν Πελοπόννησο, στὴ Θράκη, στὴ Θεσσαλία, στὴ Μακεδονία καὶ στὴν Κρήτη καλλιεργεῖται ἡ **μουριά**. Ἀπὸ αὐτὴ τρέφουν μεταξοσκώληκες. Στὴν πατρίδα μας γίνονται τὰ καλύτερα κουκούλια καὶ εἶναι τρίτη χώρα στὴ σηροτροφία μετὰ τὴ Ρωσία καὶ τὴν Ἰταλία στὴν Εὐρώπη.

Σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς χώρας καὶ στὰ νησιά παράγονται ξηροὶ καρποὶ σῦκα, μύγδαλα, καρύδια, κάστανα καθὼς καὶ σουσάμι, πορτοκάλια καὶ λεμόνια. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ πωλοῦνται στὸ ἐξωτερικόν.

β. Ἡ κτηνοτροφία

Μεγάλες καὶ ἀπέραντες πεδιάδες καὶ λιβάδια μὲ ἄφθονο χόρτο δὲν ἔχομε στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Αἰτωλοακαρνανία, ἡ Θεσσαλία, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλες ὄρεινές περιοχές εἶναι κατάλληλες γιὰ κτηνοτροφία. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ στὶς κοιλάδες καὶ στὶς ἀκροποταμιές μόνον τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξη βρίσκουν χόρτο τὰ κοπάδια· τὸ καλοκαίρι ἀνεβαίνουν στὰ βουνά. Ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία παίρνομε τὸ τυρὶ, τὸ γάλα, τὸ βούτυρο, μαλλιά, δέρματα καὶ μεγάλα γεωργικὰ καὶ μεταφορικὰ ζῶα. Πάντοτε δὲν μᾶς ἔφθαναν τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς πατρίδος μας καὶ ἀγοράζαμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Τώρα, μετὰ τὸν πόλεμο, τὰ κτηνοτροφικὰ εἶδη λιγώστεψαν. Ὡστόσο μπορεῖ ἡ κτηνοτροφία μας νὰ αὐξηθῆ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀρκεῖ κάθε γεωργὸς στὰ χωριά μας νὰ τρέφῃ στὸ σπῆτι διάφορα ζῶα (οἰκόσιτα) προτιμώντας τὰ πρόβατα, τὶς ἀγελάδες, τὰ κουνέλια κλπ.

γ. Ἡ ἀλιεία

Ἡ πατρίδα μας βρέχεται ἀπὸ τρία μέρη ἀπὸ θάλασσα καὶ οἱ ψαράδες μας εἶναι πολὺ ἐπιτήδειοι στὴ δουλειά τους. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔχει ἀρκετὰ ψάρια καὶ ἀναγκάζεται νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν *παστὰ* καὶ *νοπὰ* ἀκόμη ψάρια.

Πρέπει νὰ δοθῆ μεγαλύτερη προσοχὴ στὴν ἰχθυοπαραγωγὴ τοῦ τόπου. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν πολλὰ καὶ συστηματικὰ ἰχθυοτροφεῖα καὶ νὰ σταματήσῃ τὸ ψάρεμα μὲ δυναμίτιδα, πού φέρνει μεγάλη καταστροφὴ στὰ μεγάλα καὶ στὰ μικρὰ ψάρια.

Ἄρκετὸ πλοῦτο φέρνει στὴ χώρα καὶ ἡ *σπογγαλιεία*.

δ. Ἡ δασοκομία

Οἱ ὄρεινές περιοχές στὴ Μακεδονία, στὴ Θράκη, στὴ Στερεὰ καὶ στὴν Πελοπόννησο ἔχουν ἀρκετὰ δάση ἀπὸ ὄξυές, βυλανιδιές, ἔλατα καὶ πεύκα. Στὴν πατρίδα μας τὰ δάση εἶναι *Ἐθνικά*, *Κοινοτικά* καὶ *Μοναστηριακά*. Τὰ δασικὰ προϊόντα μας εἶναι ξυλοκάρβουνα, καυσόξυλα, μικρὴ ποσότητα ξυλείας καὶ ρετσίνοι.

Ἡ ξυλεία ὅμως πού χρειαζόμαστε δὲν εἶναι ἀρκετὴ γι' αὐτὸ ἀγοράζομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν μεγάλες ποσότητες. Ἡ πατρίδα μας ἔχει τὰ λιγώτερα δάση. Ὅλοι πρέπει νὰ ἀγαπᾶμε τὰ δάση, νὰ τὰ προστατεύωμε καὶ νὰ φροντίσωμε νὰ αὐξηθοῦν.

ε. Ὀρυκτὰ

Ἡ πατρίδα μας δὲν ἔχει ἄφθονα καὶ πολύτιμα ὀρυκτὰ ὅπως ἄλλες χώρες. Σὲ μικρὴς ποσότητες βγαίνει : μόλυβδος καὶ χαλκὸς στὸ Λαύριο, χρώμιο στὰ Φάρσολα, λευκόλιθος καὶ λιγνίτης στὴν Εὐβοία, στὸν Ὠρωπὸ, στὶς Σέρρες καὶ ἄλλοῦ.

Ἐπίσης ἐξάγονται λευκὰ μάρμαρα στὴν Πεντέλη, μυλόπετρες στὴ Μήλο, σμύριδα στὴ Νάξο, καὶ γύψος στὸ Αἰτωλικό, στὴν Κρήτη κ. ἄ.

στ. Ἡ βιομηχανία

Κυριώτερες πόλεις, στὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ βιομηχανία εἶναι: ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιεύς, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Πάτρα, ὁ Βόλος,

Κυριώτερα προϊόντα τῆς Ἑλλάδος

ή *Νάουσα*, ή *Καβάλλα*, ή *Καλαμάτα* και άλλες. Κάθε βιομηχανία για νά αναπτυχθῆ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ *ἀνθρακα* γιὰ τὴν κίνηση καὶ ἀπὸ *πρῶτες ὕλες*. Ἡμεῖς δυστυχῶς ἀνθρακες ἀγοράζομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καθὼς καὶ τὶς περισσότερες πρῶτες ὕλες. Γιὰ λίγες βιομηχανίες ἔχει πρῶτες ὕλες ὁ τόπος μας, ὅπως εἶναι: ἡ *καπνοβιομηχανία*, ἡ *βαμβακουργία*, ἡ *μεταζουργία* καὶ ἡ *ταπητουργία*.

Ἔχομε ἐπίσης πρῶτες ὕλες γιὰ τὴν *οἰνοπνευματοποιία*, τὴν *ἐλαιουργία*, τὴν *ζαχαροποιία*, τὴν *ἀλευροβιομηχανία* καὶ κατασκευάζομε *κονσέρβες* ἀπὸ λαχανικὰ καὶ φρούτα τῆς χώρας μας.

Πολλὰ ἐργοστάσια κατασκευάζουν *γεωργικὰ* ἐργαλεῖα, *καρφοβελόνες* κλπ. καὶ ἄλλα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν *βυρσοδεψία*.

Σὲ πρόοδο βρίσκεται καὶ ἡ *χημικὴ* βιομηχανία μας (λινέλαιο, σαπούνια, χημικὰ λιπάσματα, γυαλικά καὶ ἄλλα).

Καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν τελειοποίηση τῆς βιομηχανίας στὴ χώρα μας. Ἀποφασίσθηκε καὶ γίνονται μελέτες νά χρησιμοποιηθοῦν οἱ ὕδατοπτώσεις τῶν ποταμῶν, ὅπου τοῦτο εἶναι εὐκόλο. Ἄλλα καὶ ὁ λιγνίτης μας εἶναι ἀρκετὸς καὶ μπορεῖ νά βοηθήσῃ πολὺ στὴν κίνηση τῆς βιομηχανίας μας.

ζ. Ἐμπόριο

Κάθε τόπος δὲν παράγει ὅλα τὰ εἶδη, πού χρειάζονται γιὰ νά ζήσουν, οἱ ἄνθρωποι, πού κατοικοῦν ἐκεῖ. Σὲ ἄλλες πάλι περιοχὲς δὲν ξοδεύονται στὸν τόπο τους ὅλα τὰ εἶδη, πού παράγονται. Γι' αὐτὸ ἀναγκάζονται οἱ ἄνθρωποι νά ἀγοράζουν ἀπὸ ἄλλα μέρη ὅσα τοὺς λείπουν καὶ νά πωλοῦν ἄλλοῦ ὅσα τοὺς περισσεύουν, νά ἀνταλλάσσουν δηλαδὴ τὰ προϊόντα τους. Ἔτσι δημιουργήθηκε τὸ ἐμπόριο.

Οἱ ἀγοραπωλησίες, πού γίνονται ἀπὸ τόπο σὲ τόπο στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς χώρας, ἀποτελοῦν τὸ *ἐσωτερικὸ ἐμπόριο*, ἐνῶ οἱ ἀγοραπωλησίες, πού γίνονται μὲ ξένες χώρες ἀποτελοῦν τὸ *ἐξωτερικὸ ἐμπόριο*.

Ἡ πατρίδα μας ἀγοράζει ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ σιτάρι, ἄνθρακες, πετρέλαιο, μηχανές, σφάγια κ. τ. λ. καὶ πωλεῖ στὸ ἐξωτερικὸ καπνὸ, σταφίδα, λάδι, μεταλλεύματα, ξηροὺς καρποὺς καὶ ἄλλα.

η. Ἡ ναυτιλία

Ἡ πατρίδα μας προπολεμικὰ εἶχε 700 καΐκια καὶ 600 πλοῖα, ἐπιβατικὰ καὶ φορτηγά. Ἦταν δέκατη ναυτικὴ χώρα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ναυτικὰ κράτη τοῦ κόσμου. Οἱ καταστροφὲς ὁμῶς τοῦ πολέμου ἐλάττωσαν αἰσθητὰ τὰ πλοῖα μας. Μὲ αὐτὰ ἐνεργεῖται ἡ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐμπόριο μὲ τὸ ἐξωτερικὸ. Τὰ ἐμπορικὰ μας πλοῖα ταξιδεύουν καὶ ἀναζητοῦν ἐργασία σὲ ὅλα τὰ λιμάνια τοῦ κόσμου καὶ στὶς θάλασσες καὶ μεταφέρουν ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα. Κυρίως

τερα λιμάνια όπου τα φορτηγά μας ταξιδεύουν είναι στις Ήνωμένες Πολιτείες, στον Καναδά, στις Ίνδιες, στην Αυστραλία και στον Εύξεινο Πόντο.

Οί τολμηροί ναυτικοί μας από τα ταξίδια, που κάνουν στα διάφορα λιμάνια του έξωτερικού, κερδίζουν αρκετά χρήματα. Πολλά από τα κέρδη αυτά τα στέλνουν στους δικούς τους στην πατρίδα μας. Έτσι ή ναυτιλία βοηθεί πολύ στην οικονομική ζωή της χώρας μας και θεωρείται έθνικός πλοῦτος.

θ. Ἡ συγκοινωνία

Ἡ πατρίδα μας εἶναι χώρα ὀρεινή, γι' αὐτό ἡ συγκοινωνία μὲ *σιδηρόδρομο καὶ αὐτοκίνητα* εἶναι περιορισμένη. Ὡστόσο τὴν ἔλλειψη τῆς πυκνῆς συγκοινωνίας στὴ στεριά ἀναπληρώνει ἡ συγκοινωνία ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἡ Ἑλλάδα ποὺ βρέχεται ἀπὸ τρία μέρη μὲ θάλασσα ἔχει πυκνὴ συγκοινωνία μὲ πλοῖα καὶ καΐκια. Ἡ διώρυγα στὴν Κόρινθο πολὺ διευκολύνει καὶ συντομεύει τὴ θαλασσίνη συγκοινωνία μας.

Κυριώτεροι σιδηρόδρομοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) **Οἱ σιδηρόδρομοι Ἀττικῆς.** α) Ἡλεκτρικὸς Ἀθηνῶν-Πειραιῶς β) Ἀθηνῶν—Λαυρίου.

2) **Οἱ σιδηρόδρομοι:** Πειραιῶς- Ἀθηνῶν· Πελοποννήσου (ΣΠΑΠ).

3) **Οἱ σιδηρόδρομοι Ἑλληνικοῦ Κράτους** (ΣΕΚ): α) Πειραιῶς - Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης - Γιουγκοσλαβίας - Κεντρικῆς Εὐρώπης. β) Ἀνατολικὸι σιδηρόδρομοι: Θεσσαλονίκης - Ἀλεξανδρουπόλεως - Κωνσταντινουπόλεως.

4) **Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος** (ΣΒΕ): Κρουνερίου - Ἀγρινίου καὶ Μεσολογγίου - Κατοχῆς.

5) **Οἱ Θεσσαλικοὶ σιδηρόδρομοι:** Βόλου-Λαρίσης καὶ Βόλου-Καλαμπάκας. Πολλοὶ αὐτοκίνητόδρομοι σχιζοῦν τὶς πεδιάδες ἢ στριφογυρίζουν στὶς πλαγιές καὶ στὶς κοιλάδες, φέρνοντας κίνηση καὶ ζωὴ σὲ ἀρκετὲς πόλεις καὶ χωριά τῆς πατρίδος μας. Ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Πελοπόννησος καὶ μερικὰ νησιά ἔχουν τὴν καλύτερη συγκοινωνία. Ὑπάρχουν ὅμως ἀρκετὲς περιοχὲς στὴ δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, στὴν Ἡπειρο καὶ σὲ ἄλλα μέρη, ὅπου ἔχουν μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ καλὴ συγκοινωνία.

Καὶ ἡ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία στὴ χώρα μας εἶναι ἀνεπτυγμένη. Ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ξεκινοῦν πολλὰ ἐπιβατικὰ *ἀεροπλάνα* γιὰ διάφορες πόλεις στὸ ἐσωτερικὸ, (Θεσσαλονίκη, Καβάλλα, Λάρισα, Ἰωάννινα, Κρήτη, Ρόδο κλπ.) καὶ μεταφέρουν ἐπιβάτες, ταχυδρομεῖο καὶ δέματα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἡ χώρα μας εἶναι κέντρο, ὅπου διασταυρῶνται μεγάλες διεθνεῖς ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες. Ἔτσι ἔχομε τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία καὶ μὲ τὸ ἔξωτερικὸ. (Ρώμη, Μασσαλία, Παρίσι, Αἴγυπτος, Λονδίνο, Ἀμερικὴ κ.λ.π.).

Γενικὲς διοικήσεις εἶναι ὠρισμένες περιοχὲς μακρινές, ὅπου διορίζεται *Γενικὸς διοικητής*, γιὰ νὰ ἐπιβλέπη νὰ ἐφαρμόζωνται οἱ Νόμοι καὶ νὰ ἔχη ἀσφάλεια ὁ τόπος ὅπως εἶναι ἡ *Κρήτη*, ἡ *Μακεδονία*, ἡ *Θράκη*, ἡ *Ἡπειρος* καὶ τὰ *Δωδεκάνησα*.

Τοὺς Νόμους διευθύνει ὁ *Νομάρχης* ποὺ εἶναι ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ φροντίζει νὰ ἐφαρμόζωνται οἱ Νόμοι.

Δῆμοι εἶναι οἱ πόλεις καὶ οἱ συνοικισμοὶ ποὺ ἔχουν ἄνω τῶν 10 χιλ. κατοίκων πληθυσμὸ. Τὸ *Δῆμο* διοικεὶ ὁ Δήμαρχος μὲ τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο.

Κοινότητες εἶναι οἱ μικρὲς πόλεις καὶ τὰ χωριά, ποὺ διευθύνονται ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς Κοινότητος καὶ τὸ Κοινοτικὸ συμβούλιο.

Τὰ Δημοτικὰ καὶ τὰ Κοινοτικὰ συμβούλια φροντίζουν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου τους: Νὰ ἔχουν δρόμους καλοὺς καὶ καθαροὺς, σχολεῖα, καλὸ φωτισμὸ τῆ νύχτα, νερὸ ἄφθονο καὶ καθαρὸ, πλατεῖες, δενδροφυτεῖες, δάση καὶ τόσα ἄλλα ὠφέλιμα γιὰ τὸν τόπο.

Οἱ Νόμοι κανονίζουν τὰ καθήκοντά μας, δηλαδὴ τί πρέπει νὰ κάνωμε. Τοὺς Νόμους τοὺς ἐτοιμάζει ἡ *Βουλὴ* ποὺ ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαό. Ἡ Βουλὴ λοιπὸν ἔχει τὴ *Νομοθετικὴ ἐξουσία*.

Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει τὴν *Κυβέρνηση* γιὰ νὰ ἐκτελεῖ τοὺς Νόμους. Ἡ *Κυβέρνηση* ἔχει *ἐκτελεστικὴ ἐξουσία*. Ἡ Κυβέρνηση ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν *Πρωθυπουργὸν* καὶ τοὺς *Ὑπουργοὺς* καὶ *Ἐφυπουργοὺς*, ποὺ διοικοῦν τὰ διάφορα Ὑπο-ργεῖα.

Οἱ Νόμοι ποὺ ψηφίζονται ἀπὸ ἔθνοσυνέλευση, ἀποτελοῦν τὸ *Σύνταγμα*.

Στὸ Σύνταγμα εἶναι γραμμένα τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα, ποὺ ἔχομε ὅλοι οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Πολίτευμά μας εἶναι *Βασιλευομένη Δημοκρατία* μὲ Βασιλέα τὸν *Παῦλον τὸν Α΄*. Ὁ Βασιλεὺς ἐπιβλέπει νὰ ἐφαρμόζωνται οἱ Νόμοι καὶ τὸ Σύνταγμα.

Τὰ *δικαστήρια* τιμωροῦν ἐκείνους ποὺ παραβαίνουν τοὺς Νόμους. Τὸ ἀνώτατο δικαστήριον λέγεται *Ἄρειος Πάγος*.

Τὸ *Συμβούλιο Ἐπικρατείας* εἶναι ἀνώτατο *διοικητικὸ δικαστήριον*, ὅπου μπορεῖ, κάθε πολίτης, νὰ ζητήσῃ τὸ δίκιο του ἂν νομίξῃ ὅτι ἀδικήθηκε. †

Γ. Τουρισμὸς

Πολλοὶ ξένοι περιηγητὲς ἔρχονται κάθε χρόνο στὴν πατρίδα μας γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς σπουδαίους ἀρχαιολογικοὺς τόπους, τὰ νησιά μας καὶ τίς ὠραῖες τοποθεσίαι τῆς χώρας μας. Οἱ περισσότεροι εἶναι Ἑυρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοί.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ ἔσοδα ἀπὸ τοὺς ξένους περιηγητὲς ἦταν πραγματικὸς πλοῦτος γιὰ τὴ χώρα μας. Γι' αὐτὸ τὸ Κράτος καταβάλλει

μεγάλη προσπάθεια νά αύξηθῆ ἡ Τουριστικὴ κίνησις μὲ γραφεῖα Τουρισμοῦ, μὲ διαφημίσεις, διευκολύνσεις στὴ συγκοινωνία, στὰ ξενοδοχεῖα καὶ ἄλλα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νά βοηθήσωμε στὴν προσπάθεια αὐτὴ μὲ τὴν καλὴ συμπεριφορὰ μας πρὸς τοὺς ξένους ἐπισκέπτες.

Κάθε ἄσχημος τρόπος, κάθε κακὴ συμπεριφορὰ μας πρὸς τοὺς ξένους περιηγητές, ὄχι μόνον ζημιώνει τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Τουρισμοῦ καὶ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος μας, ἀλλὰ προσβάλλει καὶ τὸν πολιτισμὸν μας.

ιδ. Πληθυσμός.

Ἡ πατρίδα μας ἔχει ἑξήκονταμύρια κατοίκους, ποὺ ὅλοι εἶναι Ἕλληνες ἐκτὸς ἀπὸ λίγους Τούρκους, Ἑβραίους, Ἀρμενίους καὶ Τουρκαλβανούς.

Τὰ 65 ο)ο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες εἶναι ἀγρότες (γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι), ποὺ κατοικοῦν στὶς μικρὲς πόλεις καὶ στὰ χωριά στὶς πεδινὲς καὶ ὄρεινὲς περιοχάς.

Τὰ 35 ο)ο εἶναι ἀστυνὸς πληθυσμός, ποὺ κατοικεῖ στὶς πόλεις. Ἐκεῖ ἐργάζονται στὰ ἐργοστάσια, ἀσχολοῦνται στὸ ἐμπόριο καὶ σὲ διάφορα ἐπαγγέλματα.

Πυκνότερα κατοικημένες εἶναι οἱ εὐφορες περιοχὲς καὶ οἱ πόλεις ποὺ ἔχουν ἀνεπτυγμένη βιομηχανία, ὅπως ἡ Ἀττικὴ, ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ Βόλος, ἡ Μεσσηνία, ἡ Πάτρα, ἡ Σάμος κ. λ. π.

ιε. Οἱ ξενητεμένοι Ἕλληνες.

Ἡ ὄρεινὴ μας χώρα μὲ τὴ θάλασσα γύρω εἶναι περισσότερο κατάλληλη γιὰ ναυτιλία καὶ ἐμπόριο. Γι' αὐτὸ βλέπομε ἀπ' τὴν ἀρχαία ἐποχὴ νά μεταναστεύουν οἱ Ἕλληνες, νά κτίζουν ἀποικίες καὶ νά ταξιδεύουν σὲ διάφορα μέρη γιὰ ἐμπορικὲς ὑποθέσεις.

Καὶ σήμερα ἀκόμη στὰ πιὸ ἀπόμακρα λιμάνια τοῦ κόσμου ἀρμενίζουσι τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ὅπου κυματίζει περήφανη ἡ γαλανόλευκη σημαία μας.

Σὲ πολλὰς πάλι Εὐρωπαϊκὰς πόλεις, στὴν Ἀμερικὴ, στὴν Αἴγυπτον, στὴν Ἀφρικὴ, στὴν Αὐστραλία, στὴ Νέα Ζηλανδία καὶ σὲ ἄλλες ξένες χώρες ἔχουν μεταναστεύσει πλέον ἀπὸ 2 ἑκατομύρια Ἕλληνες.

Ἐκεῖ ζοῦν ἀδελφωμένοι μὲ τοὺς ντόπιους, εὐδοκίμοῦν στὸ ἐμπόριο, στὶς τέχνες καὶ στὶς ἐπιστῆμες καὶ τιμοῦν τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς σὲ διάφορα μέρη εἶναι ἐγκατεστημένοι περισσότεροι ἀπὸ 1 ἑκατομύριον Ἕλληνες ποὺ δὲν ἔχουν Ἑλληνικὴ ἰθαγένεια.

Μά, ὅσα ἀγαθὰ κι' ἂν ἔχουν οἱ ξενητεμένοι μας, στὶς μακρινὰς χώρες, ποὺ ζοῦν, ποτὲ δὲ λησμονοῦν τὸ σπιτί τους, τὸ χωριό τους, τὴν πατρίδα μας. Μὲ τὰ χρήματα ποὺ στέλνουν στοὺς συγγενεῖς τους καὶ τίς δωρεὰς εἶναι πολὺ χρήσιμοι ὄχι μόνον σ' αὐτούς, ἀλλὰ σ' ὅλη τὴν οἰκονομία τῆς χώρας μας καὶ εἶναι πάντα πρόθυμοι στὴ φωνὴ τῆς πατρίδος μας.

Ἀλύτρωτες Ἑλληνικὲς χώρες. Οἱ Ἕλληνες εἶναι καλοὶ οἰκογενειάρχες, ἐργατικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι στρατιῶτες. Ἀγαποῦν τὴ θρησκεία, τὴν πατρίδα τους καὶ τὴν ἐλευθερία. Γι' αὐτὰ ἀγωνίσθηκαν στὰ παλιὰ χρόνια καὶ τώρα καὶ πολέμησαν τοὺς βαρβάρους ποὺ θέλησαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν. Δυστυχῶς ὑπάρχουν καὶ Ἑλληνικὲς χώρες ποὺ δὲν κατάρθρωσαν ἀκόμη νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Ἡ **Ἀνατολικὴ Θράκη** κατέχεται ἀπὸ τὴν Τουρκία, ἡ **Κύπρος** ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ ἡ **Β. Ἡπειρος** ἀπὸ τὴν Ἀλβανία. Οἱ χώρες αὐτὲς ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἦταν Ἑλληνικὲς, γι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ποὺ κατοικοῦν ἐκεῖ, κ' ἡμεῖς ποὺ εἴμαστε ἐλεύθεροι, ἓνα πόθο ἔχομε ὅλοι, πότε νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ αὐτὲς καὶ νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τὴ Μεγάλῃ μας Ἑλλάδα.

Ἐρωτήσεις.

- Γιατί ἡ πατρίδα μας δὲν ἔχει μεγάλα ποτάμια ;
- Τί κλίμα ἔχει ἡ πατρίδα μας καὶ γιατί ;
- Ποιά εἶναι τὰ κυριώτερα προϊόντα μας ;
- Τί ἀγοράζει ἡ πατρίδα μας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ;
- Ποιά προϊόντα πωλοῦμε στὶς ξένες ἀγορές ;
- Νὰ θρῆς τίς βιομηχανικὲς πόλεις στὴν πατρίδα μας.
- Ποιά εἶναι τὰ ἐμπορικὰ λιμάνια ;
- Ποιῆς περιοχῆς εἶναι γεωργικῆς ;
- Ποιῆς ἱστορικῆς πόλεις ξέρεις ἀπὸ τὸ 1821 ;
- Ποῖο εἶναι τὸ κυριώτερο γινώσισμα τῆς πατρίδος μας ;

2. ΑΛΒΑΝΙΑ

1. Θέση - Ὅρια. Ἡ Ἀλβανία συνορεύει ἀνατολικά μετὰ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Β. μετὰ τὴν Γιουγκοσλαβία, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα. Βρίσκεται στὴ δυτικὴ καὶ στὴν πρὸ ἀπόκεντρον θέσιν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους Στὸ φυσικὸ χάρτη παρατηροῦμε Ἀνατολικά μετὰ διεύθυνση ἀπὸ Β. πρὸς Ν. μιὰ μεγάλη ὄροσειρὰ τὴς **Ἀλβανικῆς Ἀλπεις** καὶ δυτικὰ τὴν παραλιακὴν πεδιάδα.

Οἱ Ἀλβανικὲς Ἀλπεις συνέχεια τῶν Δειναρικῶν Ἀλπεων εἶναι μεγάλος ὄρεινός ὄγκος μετὰ κοιλάδες καὶ λεκανοπέδια. Ἡ διεύθυνση ποὺ ἔχουν τὰ ὄρη τῆς Ἀλβανίας ἐμποδίζουν τοὺς ὑγροὺς ἀνέμους νὰ εἰσέλθουν στὸ ἐσωτερικὸ. Οἱ κοιλάδες καὶ πρὸ παντὸς τὸ λεκανοπέδιο τῆς Κορυτσᾶς εἶναι εὐφορα. Σπουδαιότεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ **Ἀῶος**, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὁ **Ἀψος** καὶ ὁ **Δρῆνος**. Ὅλοι οἱ ποταμοὶ μετὰ τὴς ραγδαίτης βροχῆς τὸ χειμῶνα παρασύρουν τὰ χῶματα καὶ τὰ μεταφέρουν στὶς κοιλάδες καὶ στὶς πεδιάδες κοντὰ στὶς ἐκβολές τους, ὅπου σχηματίζουν πολλὰ ἔλη.

Στὰ ὄρεινά μέρη λίγοι ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία. Οἱ περισσότεροι

είναι κτηνοτρόφοι. Τρέφουν γιδοπρόβατα, αγελάδες και χοίρους και βγά-
ζουν, βούτυρο, τυρί, μαλλιά κλπ.

Ἡ παραλιακή πεδιάδα σὲ μερικά μέρη ἀπὸ τὶς πλημμύρες τῶν ποτα-
μῶν εἶναι χαμηλότερη καὶ ἔχει ἔλη. Οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπὸ ἔλono.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἀλβανία.

σία. Νότια ἀπὸ τὴν Αὐλώνα τὰ **Ἀκροκεραῦνια** καταλήγουν ἀπότομα στὴ
θάλασσα

Στὶς κοιλάδες καὶ στὴν περιοχή τῆς Κορυτσᾶς οἱ κάτοικοι καλλιεργ-
γοῦν λίγα δημητριακά, βαμπάκι, ἐλιές κλπ. Περισσότερο εἶναι ἀνεπτυ-
γμένη ἢ κτηνοτροφία στὶς ὄρεινές περιοχές ὅπου βόσκουν νομαδικά
πολλὰ κοπάδια γιδοπρόβατα. Συναντοῦμε καὶ κοπάδια ἀπὸ χοίρους, ποὺ
τρέφονται ἀπὸ τὰ βελανίδια ποὺ πέφτουν ἀπ' τὶς βελανιδιές.

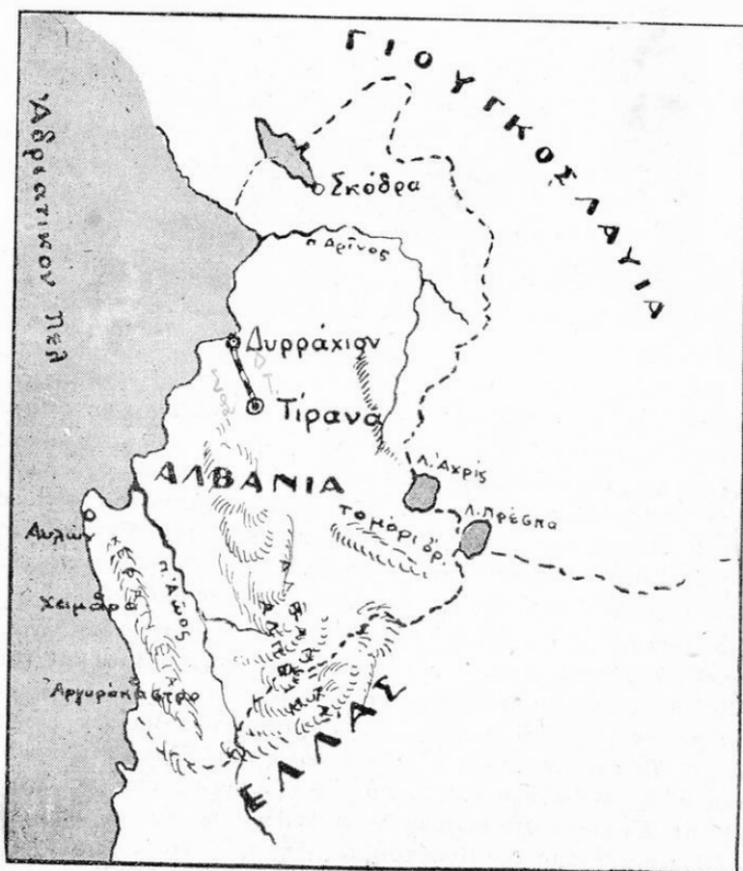
3. Πόλεις. Στὴν ὄρεινὴν περιοχή ὅπου τὰ προϊόντα δὲν εἶναι ἀρκετὰ
κατοικοῦν λιγώτεροι ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ στὰ λεκανοπέδια καὶ στὶς κοιλά-
δες. Καὶ ἡ ἀνθυγιεινὴ πεδιάδα εἶναι ἀραιὰ κατοικημένη. Οἱ περισσότερες
πόλεις καὶ τὰ χωριά βρίσκονται στὶς ὑπώρειες τῶν βουνῶν. Πρωτεύουσα
εἶναι τὰ **Τίρανα** (30.000 κ.). Ἄλλη πόλις τὸ **Ἐλβασάν**. Σπουδαιότερα
λιμάνια εἶναι ἡ **Αὐλώνα** καὶ τὸ **Δυσεράχιο**. Στὴν ὄρεινὴν περιοχή συνα-
τοῦμε τὴν **Κορυτσᾶ** στὸ εὐφορο λεκανοπέδιό της καὶ τὸ **Ἀργυροκάστρο**.

Ἡ περιοχή ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ ὡς τὴν Αὐλώνα ὀνομάζεται **Βόρειος**
Ἡπειρος καὶ εἶναι Ἑλληνικὴ γιὰτὶ κατοικεῖται ἀπὸ Ἕλληνας καὶ λίγους
Ἀλβανούς. Ἡ Β. Ἡπειρος μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1912 παρεχωρήθη στὴν
Ἀλβανία. Σήμερα ὅμως οἱ Βορειοηπειρώτες θέλουν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν
μητέρα Ἑλλάδα καὶ ἡ πατρίδα μας ζητεῖ καὶ διεκδικεῖ νὰ πάρῃ τὰ μέρη
αὐτά, γιὰτὶ εἶναι δικά μας.

Κλίμα Τὸ κλίμα στὴν πεδινὴ χώρα εἶναι μαλακό, μεσογειακό

γιατί φθάνουν οι δυτικοί ύγροι άνεμοι. Όσο προχωρούμε προς ανατολάς συναντούμε ψυχρό χειμώνα και θερμό καλοκαίρι γιατί η διεύθυνση των βουνών εμποδίζει τους δυτικούς ανέμους.

4. **Έκταση - Πληθυσμός.** Η Άλβανία έχει έκταση 30.000 περίπου τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 1.200.000 κατοίκους. Είναι πέντε φορές μικρότερη από την πατρίδα μας στην έκταση και έπτά φορές μικρότερη στον πληθυσμό. Είναι άραιο κατοικημένη γιατί τό περισσότερο έδαφος

Χάρτης πολιτικός της Άλβανίας

είναι όρεινό και τά προϊόντα της λίγα, χωρίς βιομηχανικά κέντρα σπουδαία.

5. **Οικονομική ζωή.** Η παραγωγή δημητριακών δέν είναι άρκετή για όλον τόν χρόνο. Μόνο τά κτηνοτροφικά προϊόντα είναι άφθονώτερα. Άρκετό πλοδο στον τόπο φέρνουν τά δάση. Οί περισσότερες πλαγιές

των βουνών της σκεπάζονται με δάση από όξυές, βελανιδιές, έλατα και πεύκα. Η 'Αλβανία έχει περισσότερα δάση από την 'Ελλάδα, αλλά δεν έχει συγκοινωνία και γι' αυτό δε μπορεί να τα εκμεταλλευθῆ.

Η βιομηχανία της είναι άσήμαντη. Μερικοί άλευρόμυλοι και λίγα μακαρονοποιεία, παγοποιεία και βυρσοδεφεία αποτελούν τα έργοστάσια της. Τῆς λείπουν *τὰ κεφάλαια, οἱ πρώτες ύλες και ἡ συγκοινωνία*. Γι' αυτό οἱ κάτοικοι έχουν τὴν πρωτόγονη βιομηχανία τοῦ σπιτιοῦ (άργαλειός — κεντήματα κ.λ.π.).

Μέσα στὴν 'Αλβανική γῆ υπάρχουν μικρές ποσότητες από πολλά όρυκτα (πετρέλαιο, χαλκό, σίδηρο, άνθρακα κ.λ.π.) πού μένουν ένεκμετάλλευτα γιατί λείπουν τὰ κεφάλαια και ἡ συγκοινωνία.

Η συγκοινωνία στὴν 'Αλβανία είναι πολὺ κατώτερη από όλα τὰ Βαλκανικά κράτη και αὐτὴ είναι ἡ αἰτία πού έμεινε άπολίτιστη και όπισθοδρομική. Ο τόπος της είναι δύσβατος. Μία μόνη σιδηροδρομική γραμμὴ ένώνει τὰ Τίρανα με τὸ Δυρράχιο και όλίγοι αυτοκινητόδρομοι υπάρχουν στο έσωτερικό. Με τὰ γειτονικά κράτη και προπαντός με τὴν 'Ελλάδα ένώνεται με αυτοκινητόδρομο. (Ίωάννινα - 'Αργυρόκαστρο και Φλώρινα - Κορυτσά).

Στὴ θάλασσα εκτός από λίγα άλβανικά καΐκια όλες οἱ συγκοινωνίες γίνονται από ξένες άτμοπλοϊκές εταιρείες.

Και τὸ εμπόριό της είναι άσήμαντο. Προπολεμικά πωλοῦσε στὴν 'Ελλάδα σφάγια, βούτυρο, όσπρια, μαλλιά κ.λ.π. και άγόραζε από μάς χημικά προϊόντα, μηχανές, δέρματα, χάρτη κλπ.

Ίστορία. Άλλοτε ἡ 'Αλβανία ἦταν συνταγματική βασιλεία. Στὰ 1936 ἡ 'Ιταλία βρήκε άσήμαντη άφορμὴ τὴν κατέλαβε όλόκληρη και έδιωξε τὸ βασιλιά της.

Μετὰ τὸν παγκόσμιο πόλεμο (1940) πού νικήθηκε ἡ 'Ιταλία, ἡ 'Αλβανία έγινε δημοκρατία κατὰ τὸ κομμουνιστικό σύστημα.

Ἐρώτηση.

Ποιό είναι τὸ χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς 'Αλβανίας;

3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

1. Θέση. όρια. Η Εύρωπαϊκή Τουρκία περιλαμβάνει τὴν άνατολική Θράκη και βρίσκεται ΝΑ. τῆς Βαλκανικής Χερσονήσου. Τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Εύρώπης έχει μεγάλη σπουδαιότητα, γιατί είναι τὸ κέντρο, όπου διασταυρώνονται δυὸ μεγάλοι δρόμοι. Τὰ στενὰ τοῦ Βοσπόρου και τοῦ 'Ελλησπόντου είναι ὁ μεγάλος θαλασσινός δρόμος γιὰ τὸ εμπόριο από τίς βόρειες χώρες πρὸς τὴ Μεσόγειο. Η χερσονήσος πάλι τοῦ Βοσπόρου με τὴ Χρυσούπολη στὴν άπέναντι ὄχθη άρχαιότερα και τώρα είναι ὁ μεγάλος στεριανός δρόμος τῆς Εύρώπης με τὴν 'Ανατολή. Άκριβώς γιὰ τὴ ζηλευτὴ αὐτὴ θέση της, πολλοὶ ζητοῦν νὰ πάρουν τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Θράκης με τὴν Κωνσταντινούπολη.

Εκταση έχει 25.000 τετρ. χιλιόμετρα.

Συνορεύει προς Β. με τη Βουλγαρία, δυτικά με την Ελλάδα, προς Ν. βρέχεται από το Αιγαίο πέλαγος, τον Ελλησποντο και την Προποντίδα και Ανατολικά από τον Εύξεινο Πόντο

2. Μορφή του εδάφους Η Θράκη είναι σχεδόν πεδινή. Ακολουθώντας την παραλιακή ακτή, ανατολικά, συναντούμε παράλληλα προς τον Εύξεινο Πόντο μία χαμηλή όροσειρά (1000 μ. ύψος) με διεύθυνση από Β. προς νότον. Είναι συνέχεια του Αΐμου, άλλου γυμνή, και άλλου κατάφυτη από πλατάνια, πευκα και άλλα άγρια δένδρα.

Προς νότον, κοντά στην Προποντίδα συναντούμε ύψώματα χαμηλά με ύψος κάτω από 400 μέτρα.

Στό έσωτερικό το έδαφος είναι πεδινό, με πολλές κοιλάδες και λεκανοπέδια εύφορα από τα ποτάμια, που περνούν ανάμεσα και τις ποτίζουν. Κυριώτερο είναι το λεκανοπέδιο της Αδριανουπόλεως, όπου ένώνεται ο πλωτός ποταμός *Εβρος* με τους παραποτάμους *Αρδα* και *Τότζο*. Ο Έβρος και οι δύο παραπόταμοι πηγάζουν από τη Βουλγαρία και οι κοιλάδες απ' όπου περνούν είναι φυσικές διαβάσεις συγκοινωνίας με τη Βουλγαρία. Ο παραπόταμος *Εργίνης* ποτίζει το κεντρικό λεκανοπέδιο της Θράκης.

Οι πεδιάδες και τα λεκανοπέδια, που ποτίζονται από τους ποταμούς είναι εύφορες γιατί κάθε χρόνο πλουτίζονται με νέα παχιά χώματα από τις πλημμύρες. Υπάρχουν και μικρές έκτασεις, όπου δεν φθάνουν οι ποταμοί. Εκεί είναι στέπες, που περιμένουν τη βροχή για να πρασινίσουν για λίγο και να μείνουν πάλι γυμνές από την ξηρασία.

Παράλια. Τα παράλια προς τη Μαύρη Θάλασσα είναι χαμηλά. Ο Βόσπορος έχει πλάτος 700 μ. περίπου και ο Έλλησποντος 1200 μέτρα. Ο Βόσπορος σχηματίζει το μικρό *Κεράτιο* κόλπο, όπου υπάρχει ή γέφυρα του *Γαλατά*. Μέσα στην Προποντίδα (Θάλασσα του Μαρμαρά) είναι τα κατοικημένα νησιά *Προϊκηπονήσια* (*Πρώτη - Χάλκη - Αντιγόνη* και του *Προϊκησα*). Νοτιώτερα το *Προϊκονήσι* ή νησί του Μαρμαρά και άλλα.

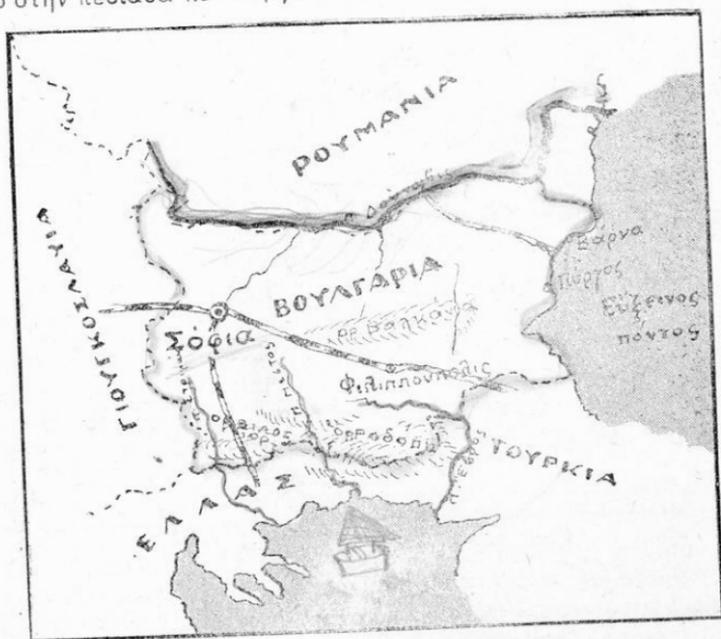
Κλίμα. Τα νότια παράλια, όπου φθάνουν οι άνεμοι απ' τη Μεσόγειο έχουν κλίμα μεσογειακό. Στα ανατολικά, όπου επικρατούν οι βόρειοι ψυχροί άνεμοι και ύγροι απ' τη Μαύρη Θάλασσα το κλίμα είναι ύγρο με πολύ ψυχρό χειμώνα και άποτομες μεταβολές. Στα μεσόγεια όπου μόνον στεριανοί άνεμοι φυσούν, το κλίμα είναι ήπειρωτικό με ψυχρό χειμώνα και θερμό καλοκαίρι.

3. Οικονομική ζωή. Προϊόντα. Κάθε περιοχή ανάλογα με το κλίμα έχει και τα προϊόντα της. Στα μεσόγεια εύδοκιμούν δημητριακά, καπνός, βαμβάκι, λαχανικά και άλλα. Στα νότια παράλια καλλιεργούνται όπωροφόρα, έλιές, άμυγδαλιές, συκιές κ.λ.π. Οι Τούρκοι δεν είναι προωδευμένοι στη γεωργία, γιατί δεν μεταχειρίζονται νέας μεθόδους και νέα έργα-

μόνα, και στον "Εβρο ποταμό, που περνούν ανάμεσα από τις κοιλάδες που σχηματίζει η Ροδόπη και ο "Ορβηλος και χύνονται στο Αιγαίο πέλαγος. Τα λεκανοπέδια αυτά είναι σπουδαίες διαβάσεις για τη συγκοινωνία προς Νότο.

Το κλίμα στην περιοχή αυτή είναι ήπειρωτικό με ψυχρό χειμώνα και θερμό καλοκαίρι. Δυτικά στο όροπέδιο της Σόφιας ο χειμώνας είναι βαρύτερος, ενώ ανατολικά είναι μαλακώτερος.

Τα ποτάμια με τα νερά τους και τα χώματα που φέρνουν από τις πλημμύρες κάνουν την πεδιάδα εύφορη. Στις κοιλάδες καλλιεργούνται σιτηρά, καπνός, κοκκινόγούλια, όπωρικά, άμπέλια και μουριές για μετάξι. Ο Αϊμος προστατεύει την περιοχή από τους βόρειους ανέμους, γι' αυτό στην πεδιάδα καλλιεργούνται και τριανταφυλλίες για ροδέλαιο.

Χάρτης της Βουλγαρίας

Στις πλαγιές των βουνών υπάρχουν δάση και κτηνοτροφικές περιοχές. Στο δυτικό μέρος σε ψηλό όροπέδιο συναντούμε την πρωτεύουσα της Βουλγαρίας Σόφια (300 χιλ.). Βρίσκεται σε σπουδαία στρατηγική θέση, γιατί είναι το πέρασμα των συγκοινωνιών της Κεντρικής Ευρώπης προς την Κωνσταντινούπολη και τη Θεσσαλονίκη. Άλλες πόλεις στη νότιο περιοχή είναι η Φιλιππούπολη, αρχαία πόλη Έλληνική, έμπορική και βιομηχανική, που σήμερα με την ανταλλαγή των πληθυσμών κατοικείται από Βουλγάρους. Ο Πύργος στον Ευξείνιο Πόντο, το πρώτο λιμάνι της Βουλγαρίας.

είναι κινητός, νομάδες. Ἡ Νότιος περιοχή τῆς Δοβρουτσᾶς μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον (1940) δόθηκε στὴ Βουλγαρία.

4. Οἰκονομικὴ ζωὴ. Καὶ οἱ δύο Βουλγαρικὲς περιοχὲς εἶναι εὐφορες σὲ σιτηρὰ. Τὰ 80 ο)ο ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἶναι γεωργοί. Οἱ Βούλγαροι ἔδωσαν μεγάλην προσοχὴν στὴ γεωργίᾳ, γι' αὐτὸ καὶ νέα γεωργικὰ ἔργαλεῖα μεταχειρίζονται καὶ γεωργικὲς σχολὲς ἴδρυσαν. Τὴν πρώτην θέσιν στὴ ζωὴ τῆς χώρας ἔχουν τὰ δημητριακὰ (σιτᾶρι—καλαμπόκι) καὶ ὄσπρια. Κατόπιν ἔρχεται ἡ καλλιέργεια τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν, τὰ λαχανικά, τὰ ὄπωρικά, καὶ τὰ ἀμπέλια.

Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Σὲ πολλὰς πόλεις συναντοῦμε ἐργοστάσια ποὺ μεταχειρίζονται γιὰ πρώτες ὕλες τὰ προϊόντα τοῦ τόπου καὶ βγάζουν σαποῦνι, σπορέλαιον, ροδέλαιον, κονσέρβες λαχανικῶν, ζάχαρην, προϊόντα ἀπὸ τὸ βαμπάκι, καπνὸ καὶ ἄλλα.

Ἡ ξυλεία ποὺ κόβουν οἱ ὑλοτόμοι κάθε χρόνον ἀπ' τὰ πυκνὰ δάση τῶν βουνῶν εἶναι σημαντικὴ ἂν καὶ δὲν εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη γιὰτι λείπουν τὰ κεφάλαια καὶ ἡ καλὴ συγκοινωνία στὰ ὄρεινά μέρη.

Ἡ Βουλγαρία στὸ ἑσωτερικὸ δὲν ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν. Τὴν ἐξαγωγήν τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων τῆς ἐνεργεῖ πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Δούναβη, ἀνατολικά ἀπὸ τὴ Βάρνα καὶ τὸν Πύργον καὶ νότια μὲ τις σιδηροδρομικὰ γραμμὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ κοιλάδες τοῦ Στρυμόνα καὶ τοῦ Νέστου εἶναι οἱ συντομώτεροι δρόμοι γιὰ τὴ Θεσσαλονικὴν.

Ἐμεῖς ἀγοράζομε ἀπὸ τὴ Βουλγαρίαν σφάγια, βούτυρον, τυρὶ, αὐγά καὶ σιτηρὰ καὶ πωλοῦμε σ' αὐτὴ ἐλιές, λάδι, ξηροὺς καρπούς, παρτοκάλλια, λεμόνια, χημικὰ προϊόντα (φάρμακα—λιπάσματα) καὶ ἄλλα.

5. Ἱστορία - Λαός. Οἱ Βούλγαροι εἶναι Ὁρθόδοξοι σχισματικοὶ μὲ πατριάρχην Ἐξαρχον.

Καὶ αὐτοὶ ἔχουν πολίτευμα δημοκρατικὸ κατὰ τὸ Σοβιετικὸ σύστημα. Κατάγονται ἀπ' τὴν Μογγολικὴν φυλὴν. Φεύγοντας ἀπ' τὴν Ἀσίαν στὴν ἀρχὴν ἐγκαταστάθηκαν στὸν ποταμὸ Βόλγα καὶ ὕστερα γύρω στὸν Αἶμον πρὸς Β. ὅπου ἀφομοιώθηκαν καὶ ἐνώθηκαν μὲ τοὺς ντόπιους Σλάβους. Στὴ Β. Βουλγαρία καὶ σήμερον συναντοῦμε βουλγάρους μὲ μικρὸ ἀνάστημα καὶ μὲ ὄλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Μογγολικῆς φυλῆς. Φοροῦν ἐνδύματα ἀπὸ χονδρὰ ὑφάσματα καὶ δέρματα, ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τοῦ φοροῦν στὴν Ἀσίαν. Ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ Αἶμου ἔκαναν ἐπιδρομὰς στὰ γειτονικά κράτη, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Οἱ Τούρκοι κατόπιν

Χωρικές τῆς Βουλγαρίας

τούς υποδούλωσαν αλλά με τη βοήθεια τῶν Ρώσων, ἐλευθερώθηκαν ἀργότερα. Στὰ 1885 πήραν πραξικοπηματικά τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλία. Καί τώρα ζητοῦν νὰ πάρουν τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλληνικὴν Θράκην καὶ τὴν *Κωνσταντινούπολην* ἀκόμη. Στὸ Βαλκανικὸν πόλεμον τοὺς νικῆσαμε καὶ περιώρισθησαν στὰ σημερινὰ σύνορά τους.

Ὁ Βούλγαρος ἔχει ὑπομονή, μεγάλη ἀντοχή καὶ εἶναι ἐργατικὸς καὶ καλὸς γεωργός. Ἔχει ψυχρὸ χαρακτήρα, πονηρὸ καὶ ὑποπτό. Δὲν πολιτίζεται εὐκόλα. Ἡ καλύτερη διασκέδασή του εἶναι τὴν Κυριακὴν καὶ τίς γιορτὲς ὁ χορὸς μετὰ τὸ ἀρχαῖον ὄργανον τὴ γκάιδα. Εἶναι προληπτικὸς καὶ πιστεύει στὰ μάγια καὶ στοὺς βρυκόλακες!

5. Ἡ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

1. Θέση-ὄρια. Ἡ Γιουγκοσλαβία βρίσκεται στὸ ΒΔ. τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν παλιὰ Σερβία καὶ ἀπὸ ἄλλες περιοχάς, ποὺ ἐνώθησαν στὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον (1918). Οἱ περιοχὲς αὐτὲς εἶναι τὸ *Μαυροβούνιον*, ἡ *Βοσνία* καὶ ἡ *Ερζεγοβίνη*, ἡ *Δαλματία* ἢ *Σλαβονία*, ἡ *Κροατία* καὶ μικρὸ μέρος τῆς *Μακεδονίας*. Λέγονται Γιουγκοσλάβοι δηλαδὴ *Νοιουσάβοι*.

Σύνορα. Συνορεύει πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ λίμνη *Πρόσσα* εἶναι κοινὸν σύνορον τῆς Γιουγκοσλαβίας-Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας. Πρὸς Α. συνορεύει μετὰ τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, δυτικὰ μετὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν καὶ πρὸς Β. συνορεύει μετὰ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ τὴν Γερμανίαν.

Ἔκταση 250.000 τετραγ. χιλμ. Εἶναι διπλάσια ἀπὸ τὴν πατρίδα μας.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Στὴ Γιουγκοσλαβία ξεχωρίζομε τρεῖς ζώνες, ποὺ ἔχουν διαφορετικὸ κλίμα, ἔδαφος καὶ προϊόντα: Τὴ *Δυτικὴν ὄρεινὴν ζώνην*, τὴ *Μεσοποταμίαν τῆς Σλαβονίας* καὶ τὴν *κοιλιάδα τοῦ Μοράβα* (Παλιὰ Σερβία).

α) Ἡ *Δυτικὴ ὄρεινὴ ζώνη* περιλαμβάνει τίς νέες περιοχὰς τὴν *Ερζεγοβίνην*, τὴν *Δαλματίαν*, τὸ *Μαυροβούνιον*, τὴν *Βοσνίαν* καὶ μέρος ἀπὸ τὴν *Κροατίαν* καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν καὶ στοὺς παραποτάμους τοῦ Δούναβη, τὸ *Σαῦο* καὶ τὸ *Δρίνο*.

Οἱ *Δειναρικῆς Ἄλεις*, ποὺ ἀπλώνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ ὁ *Σκάρδος* συνέχεται μετὰ τίς διακλαδώσεις τους, κάνουν τὴν περιοχὴ ὄρεινὴν. Οἱ θαλασσινὸι ἄνεμοι σταματοῦν στὴ δυτικὴ παραλία καὶ δὲ φθάνουν στὸ ἐσωτερικόν. Τὸ κλίμα ἐδῶ εἶναι ἡπειρωτικόν μετὰ ψυχρὸν χειμῶνα καὶ θερμὸν καλοκαίρι, ἐκτός ἀπὸ τὰ δυτικὰ παράλια ποὺ εἶναι θαλασσινόν.

Στὶς κοιλάδες καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποί. Στὰ ὄρεινὰ μέρη ὑπάρχουν δάση πολλὰ, προπαντὸς στὴ Βοσνίαν, ἀπὸ βελανιδιὰς καὶ ἄλλα δένδρα, καθὼς καὶ μεγάλη κτηνοτροφία. Στὶς πλαγιὰς, χαμηλότερα συναντοῦμε νὰ βόσκουν κοπάδια ἀπὸ χοίρους κάτω ἀπὸ τίς βελα-

νιδιές και τις άγριοκατσανιές. Στα όρεινά μέρη πολλά κοπάδια άπο γιδοπρόβατα φέρνουν μεγάλο πλοϋτο στον τόπο με το μαλλί, το γάλα, το βούτυρο και τα σφάγια.

Τά περάλια. Στη Δ. πλευρά προς την 'Αδριατική θάλασσα οι Δειναρικές 'Αλπεις άλλου είναι χαμηλές και εύφορες, άλλου βαλτώδεις και άλλου άπότομες. 'Εδῶ επικρατούν θαλασσινοί άνεμοι και το κλίμα είναι μαλακό. Στις κοιλάδες καλλιεργούνται άμπέλια, έλιές και όπωροφόρα δένδρα.

'Η άκτή έχει πολλές έξοχές και έσοχές (φιόρδ) και στη θάλασσα διακρίνομε πολλά νησάκια στη σειρά.

'Η περιοχή αυτή δεν έχει καλή συγκοινωνία ούτε μεγάλα βιομηχανικά κέντρα, γι' αυτό είναι άραιά κατοικημένη. Κυριώτερες πόλεις είναι

Σέρβος χωρικός μεταφέρει προϊόντα

το **Σεράγεβο** στη Βοσνία, ή **Κετίγνη** στο Μαυροβούνιο, το **Κάταγο** στην 'Αδριατική ένα άπό τα μεγαλύτερα και πιο άσφαλισμένα λιμάνια και άλλες.

β) **'Η Μεσοποταμία της Σλαβονίας.** 'Η πεδινή αυτή ζώνη είναι ανάμεσα στο **Σαϋο** και στο **Δραϋο** και περιλαμβάνει τη **Σλαβονία** και τη **βόρειο Κροατία**. Τα βουνα γύρω κάνουν το κλίμα ήπειρωτικό. Το έδαφος είναι πολϋ γόνιμο άπό τις πλημμύρες των ποταμών. Στην πεδιάδα, που είναι συνέχεια της Ούγγρικης, καλλιεργούνται δημητριακά, σιτάρι, καλαμπόκι και άλλα. Βορειότερα στις Σλοβενικές κοιλάδες εύδοκμοϋν άμπέλια και πολλά όπωρικά πρό πάντος δαμασκηνιές. Στις όρεινές περιοχές ήταν άλλοτε μεγάλα κτηνοτροφικά και γαλακτοκομικά κέντρα, όπου κατασκευάζονταν παστά κρέατα, λουκάνικα, σαπούνια και σπερματώετα άπό τα λίπη κλπ.

Στην Κροατία σπουδαίο έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο είναι το **'Αγραμ** και ή **Θηρσειούπολη** ανατολικά.

γ) **Ἡ κοιλάδα τοῦ Μοράβη.** Ἡ περιοχή αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπ' τὴν παλιὰ Σερβία καὶ τὸ ΒΑ. τμήμα τῆς χώρας. Πρὸς Ν. τὸ ὄρος *Βόρας* (Καΐμακτσαλάν) καὶ ὁ *Σνάργδος*, πού εἶναι σύνορα μὲ τὴν Ἑλλάδα, σχηματίζουν ὠραῖες καὶ εὐφορες κοιλάδες ἀπ' ὅπου περνοῦν ὁ *Ἄξιός*, ὁ *Στρυμόνας*, ὁ *Δρίνος* καὶ ὁ *Μοράβης*.

Στὴν κοιλάδα τοῦ Ἄξιου, ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι τὸ κλίμα εἶναι μαλακώτερο καὶ καλλιεργοῦνται δημητριακὰ, ἀμπέλια, ὀπωροφόρα καὶ βιομηχανικὰ φυτὰ καπνός, βαμπάκια, ὄπιο, σουσάμι, ρύζι καὶ μουριές γιὰ μετὰξι (Γευγελή).

Καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Γιδοπρόβατα, χοῖροι καὶ ἄλλα ζῶα βόσκουν στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν. Κυριώτερες πόλεις ἐδῶ εἶναι: Τὸ *Βελιγράδι* (300 χιλ. κ.), στὸ Δούναβη ποταμὸ, σπουδαῖο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο. Εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ βρίσκεται σὲ στρατηγικὴ θέση. Ἡ *Νίσα* στὸ Μοράβα τὸ κέντρο τῶν συγκοινωνιῶν. Πρὸς Ν. συναντοῦμε τὸ *Μοναστήρι* (ἄλλοτε Ἑλληνικὸ) τῆ *Στρούμισα*, τῆ *Γευγελή*, τὰ *Σκόπια* κ.τ.λ.

3. Πληθυσμός. Ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει 15 ἑκατ. κατοίκους. Ἡ Σερβία, ἡ Κροατία καὶ ἡ Σλαβονία πού εἶναι κέντρα βιομηχανικὰ καὶ ἐμπορικὰ εἶναι πυκνότερα κατοικημένες.

4. Οἰκονομικὴ ζωὴ. Τὸ ἔδαφος στὴ Γιουγκοσλαβία ἔχει κλίση πρὸς Βορρᾶν. Γι' αὐτὸ ἐπικρατοῦν στεριανοὶ ἄνεμοι καὶ τὸ κλίμα εἶναι ἠπειρωτικόν. Σὲ τέτοιο κλίμα εὐδοκίμοῦν περισσότερο δημητριακὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Οἱ Γιουγκοσλάβοι δὲν μεταχειρίζονται νέας μεθόδους καὶ νέα ἔργαλεῖα στὴ γεωργία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σιτάρι καὶ τὸ καλαμπόκι καλλιεργοῦνται καὶ ρύζι, ἀμπέλια, βιομηχανικὰ φυτὰ καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, προπαντὸς δαμασκηνιές. Ἀπὸ τὰ δαμάσκηνα βγάζουν καὶ οἰνόπνευμα. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα μετὰ τὰ γεωργικὰ ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὸν τόπο.

Ἀπὸ τὰ σπουδαῖα καὶ πολλὰ δάση τῆς, πού ἔχει, βγάζει ξυλοκάρβουνα καὶ καυσόξυλα, πού ἄλλοτε τὰ πωλοῦσε στὴν Ἰταλία, καὶ στὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ξυλεία γιὰ οἰκοδομές, πού ἔστελνε στὴ Γαλλία καὶ στὴν Ἰταλία.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τῆς, σιτάρι, καλαμπόκι, σφάγια, τυρὶ καὶ ἄλλα ἀγοράζει ἢ πατρίδα μας καὶ πωλεῖ σ' αὐτὴν πορτοκάλια, λεμόνια, σῦκα, ἐλιές, κολοφόνιο, νήματα κ.τ.λ.

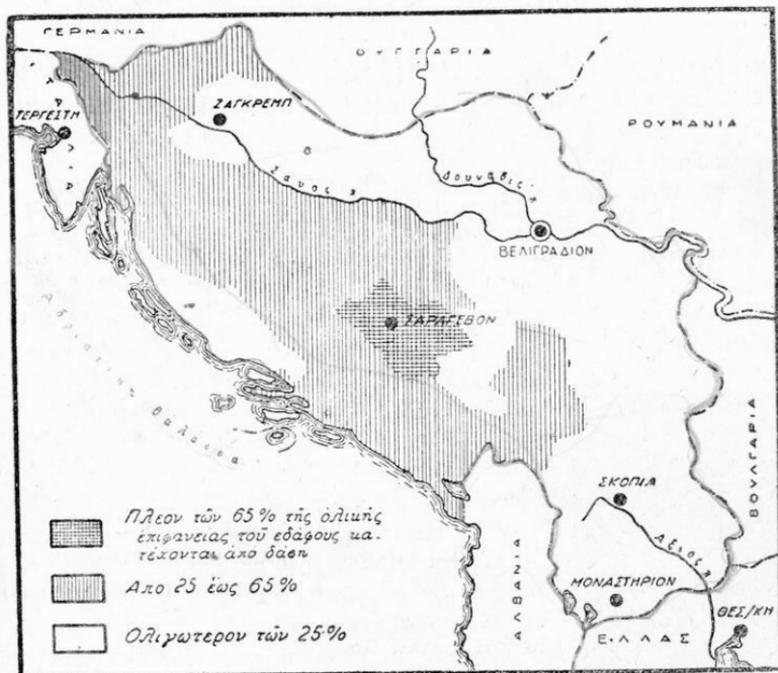
Σημαντικὴ βιομηχανία ἔχει στὴν ξυλουργικὴ, στὴ μεταξουργία καὶ μικρότερη στὴ μεταλλουργία καὶ στὴν κονσερβοποιία.

Ἡ βιομηχανία τῆς μποροῦσε νὰ εἶναι πῶ ἀνεπτυγμένη γιατί ἔχει στὸν τόπο πρώτες ὕλες καὶ κινητήριον δύναμιν ἀπὸ τοὺς γαιάνθρακες καὶ τίς ὕδατοπτώσεις τῶν ποταμῶν. Εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης στὴ παραγωγή τῆς *Τανίνης*.

Σερβία

Ἡ συγκοινωνία καὶ ἐδῶ δὲν εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη. Στὸ ἐσωτερικὸ ἐκτὸς ἀπ' τὴ μεγάλη διεθνὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἔχει μικρὸ δίκτυο σιδηροδρομικὸ καὶ ἀρκετοὺς αὐτοκινητόδρομους. Τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο τὸ διοχετεύει πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Δούναβη, δυτικὰ ἀπὸ τὸ Κάτταρο καὶ πρὸς Ν. ἀπὸ τὶς κοιλάδες τοῦ Ἄξειου καὶ τοῦ Νέστου πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ἡ πατρίδα μας τῆς ἔχει παραχωρήσει *ἐλεύθερη ζώνη*.

5. Ἱστορία-Λαός. Οἱ Γιουγκοσλάβοι εἶναι νέο κράτος Ἱστορία ἀρχαία ὅπως ἔχομε ἡμεῖς καὶ ἄλλα ἔθνη δὲν ἔχουν. Εἶναι Σλάβοι ποὺ

Φυσικὸς καὶ οἰκονομικὸς χάρτης τῆς Γιουγκοσλαβίας

στά παλιὰ χρόνια κατοικοῦσαν στὴν περιοχὴ τοῦ Δνεϊστερου καὶ στὰ Καρπάθια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Σερβία. Ὑποδουλώθηκαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἐλευθερώθηκαν. Στὸν Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο (1918) ἐνώθηκαν οἱ Κροάται, οἱ Σλοβῆνοι καὶ τὰ ἄλλα μικρὰ κράτη καὶ ἔγινε ἡ σημερινὴ Γιουγκοσλαβία.

Οἱ λαοὶ αὐτοὶ (Σλοβῆνοι, Κροάται, Σέρβοι) δὲ μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα, δὲν ἔχουν τὴν ἴδια θρησκεία, οὔτε τὸν ἴδιο πολιτισμὸ, γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν μεγάλη ἐθνικὴ ἐνότητα μεταξύ τους.

Θρησκεία ἔχουν Χριστιανικὴ Ὁρθόδοξη καὶ Καθολικὴ (Σλοβῆνοι).

Πολίτευμα ἔχουν δημοκρατικὸ κατὰ τὸ Ρωσικὸ σύστημα. Οἱ Γιουγκοσλάβοι εἶναι γεωργοὶ καὶ καλοὶ στρατιῶτες.

6. ΡΟΥΜΑΝΙΑ

1. **Όρια.** Ἡ Ρουμανία συνορεύει πρὸς Β. μετὴν Ρωσσία, τὴν Πολωνία καὶ τὴν Τσεχοσλοβακία, πρὸς Δ. μετὴν Γιουγκοσλαβία καὶ τὴν Οὐγγαρία, πρὸς Ν. μετὴν Βουλγαρία καὶ πρὸς Α. μετὴν Ρωσσία καὶ τὸν Εὐξείνιο Πόντο.

Ἔκταση ἔχει 260.000 τετρ. χιλμ.

Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον (1939) ἡ Ρουμανία παραχώρησε τὴν *Ν. Δοβρουτσά* στὴ Βουλγαρία καὶ τὴν *Βόρειο Βουκοβίνα* καὶ *Βεσσαραβία* στὴ Ρωσσία.

2. **Μορφή τοῦ ἐδάφους.** Τὰ δύο μεγάλα βουνὰ τὰ *Καρπάθια* (2.300 μ.) μετὰ διεύθυνση ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ οἱ *Τρανσυλβανικὲς* Ἄλπεις ἀπὸ Δ. πρὸς Α. χωρίζουν τὴν Ρουμανία σὲ δύο μεγάλες περιοχάς: τὴν *ὄρεινὴν περιοχὴν* ΒΔ. καὶ τὴν *πεδινὴν* ΝΑ.

α) **Ὅρεινὴ περιοχὴ.** Τὸ λεκανοπέδιο αὐτὸ τῆς Τρανσυλβανίας ποὺ κλείεται γύρω ἀπὸ βουνὰ εἶναι ἡ μισὴ Ρουμανία. Ἔχει κλίση πρὸς Δ. ὅπου διευθύνονται καὶ οἱ παραπόταμοι *Σάμος* καὶ *Μάρος* καὶ χύνονται στὸ *Δούναβη*.

Ἐδῶ φυσοῦν ἄνεμοι στεριανοί, κρύοι καὶ τὸ κλίμα εἶναι πολὺ ψυχρὸ ἡπειρωτικόν. Στὶς κοιλάδες καὶ στὶς πεδιάδες οἱ κάτοικοι καλλιεργοῦν δημητριακά, πατάτες, ὀπωρικά, ἀμπέλια καὶ ἄλλα. Οἱ πλαγιές τῶν βουνῶν προπαντὸς στὶς Τρανσυλβανικὲς Ἄλπεις ἔχουν πολλὰ δάση ἀπὸ βελανιδιές καὶ ὄξυές. Στὰ γυμνά μέρη τοὺς βόσκουν ἄφθονα πρόβατα, βόδια, χοῖροι καὶ ἄλογα.

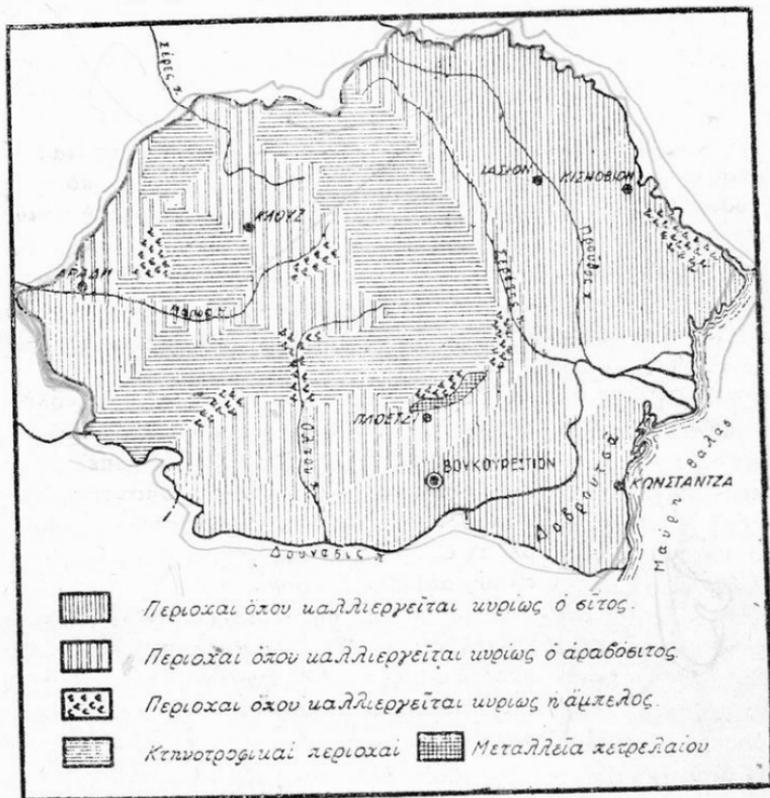

Ρουμανίδα

β) **Ἡ πεδινὴ περιοχὴ.** Ὁ Δούναβης, μπαίνοντας ἀπ' τὴν *Σιδηρὴν πύλην* στὴ Ρουμανία εἶναι φυσικὸ σύνορον μετὴν Βουλγαρία ὡς τὴν περιοχὴ τοῦ Βουκουρεστίου, ὅπου στρέφει ΒΑ. καὶ μετὰ ἓνα μεγάλο δέλτα χύνεται στὸν Εὐξείνιο Πόντο. Ἡ Ρουμανικὴ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ εἶναι χαμηλὴ καὶ σὲ πολλὰ μέρη, ὅταν πλημμυρίζῃ ὁ Δούναβης, σχηματίζονται ἔλη καὶ βαλτοί, ἐνῶ ἡ Βουλγαρικὴ ὄχθη εἶναι ἀπότομη καὶ βραχώδης. Ἀπὸ τὴν πλημμύρεν τοῦ ποταμοῦ κοντὰ στὶς ἐκβολές του σχηματίσθησαν πολλὲς λιμνοθάλασσες. Ὁ παραπόταμος *Ἀλούτας* καθὼς καὶ ὁ *Προῦθος* ποταμός,

ποὺ εἶναι σύνορον μετὴν Ρωσσία καὶ ἄλλοι πολλοὶ ποτίζουσι τὴν πεδιάδα. Ἡ περιοχὴ ἐδῶ ἢ *Νότιος Μολδαβία*, ἢ *Βλαχία* καὶ οἱ *Νότιες περιοχὲς* τῶν Ἄλπεων εἶναι σχεδὸν πεδινὴ καὶ εὐφορὴ ἀπὸ τὰ πολλὰ ποτάμια ποὺ τὴν ποτίζουσι καὶ τὴν λιπαίνουσι. Ἔχει κλίση πρὸς Ν. καὶ ὅσο προχωρεῖ πρὸς τὴν Ἄλπειν γίνεται πιὸ ὄρεινὴ.

Τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Ρουμανίας δὲν ἔχει ψηλά βουνά πρὸς τὰ Νοτιοανατολικά, γιὰ νὰ τὸ προστατεύουν. Γι' αὐτὸ ἐπικρατοῦν στεριανοὶ ἀνεμοὶ, κρύοι, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὶς στέπες τῆς Ρωσίας καὶ ὑγροὶ ἀπὸ τὸν Εὐξεινο Πόντο καὶ τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸ ἠπειρωτικόν. Ἐδῶ συναντοῦμε περιεργεὲς ἀντιθέσεις. Περνοῦν χρόνια πολλὰ χωρὶς νὰ βρέξη. Ἄλλοτε πάλι βρέχει συχνὰ κάθε χρόνο. Ἄλλοτε ἔχουν χειμῶνα πολὺ

Φυσικὸς καὶ οἰκονομικὸς χάρτης τῆς Ρουμανίας

ψυχρὸ, ὅμοιο μὲ τὰ βόρεια κλίματα, ὑπάρχουν ὅμως καὶ χρονιῆς ποὺ ὁ χειμῶνας εἶναι πολὺ γλυκός. Οἱ λοφοσειρῆς ποὺ εἶναι στοὺς νότιους πρόποδες τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων καὶ προστατεύονται ἔχουν κλίμα μαλακώτερο.

Προϊόντα. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ σπουδαία στὴν παραγωγὴ σιτηρῶν. Στὶς λοφοσειρῆς ποὺ ἔχουν γλυκὸ κλίμα καλλιεργοῦνται δημητριακὰ, ἀμπέλια, ὄπωροφόρα δένδρα, λαχανικὰ καὶ ἄλλα. Καὶ ἐδῶ τὰ βασικὰ προϊόντα καθὼς καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ ἔχουν μεγάλη ἀνάπτυξη:

Βουρχειφία

Βόδια, αλόγα, χοίροι έβροσκαν άλλοτε ελεύθερα στα έλη και στους βάλτους του Δούναβη, όπου τα χόρτα και τα καλάμια αναπτύσσονται μόνα τους.

3. Πληθυσμός—πόλεις. Η Ρουμανία έχει 15 εκατ. πληθυσμό. Είναι χώρα περισσότερο γεωργική παρά βιομηχανική. Γι' αυτό οι κάτοικοι, σάν γεωργοί που είναι οι περισσότεροι, κατοικούν στις περιοχές που έχουν μαλακώτερο κλίμα και μεγαλύτερη εύφορία και όχι στις μεγαλοπόλεις. Πυκνά κατοικημένες είναι οι νότιες περιοχές στις "Άλπεις και στα Καρπάθια, ή Βουκοβίνα, και ή Μολδαβία. Τα όρεινά τμήματα στο λεκανοπέδιο, οι στέπες και το Δέλτα του Δούναβη κατοικούνται αραιότερα.

Κυριότερες πόλεις είναι: Στη Βλαχία το **Βουκουρέστι** (600 χιλ.) πρωτεύουσα της Ρουμανίας επάνω σ' ένα παραπόταμο του Δούναβη. Είναι σπουδαίο οικονομικό, έμπορικό και συγκοινωνιακό κέντρο της χώρας. Το **Δραγατσάνι**, γνωστό απ' τή μάχη των Ιερολοχιτών κατά τον Έθνικό μας άγώνα του 1821. Το **Ίάσιο** στον Προϋθο, όπου πρώτος ο Ύψηλάντης ύψωσε τή σημαία της ελευθερίας. Βορειότερα στις ύψηνες λοφοσειρές το **Πλοέσι**, όπου βγαίνει το περισσότερο πετρέλαιο. Λιμάνια στο Δούναβη αξιόλογα είναι ή **Βραΐλα** και το **Γαλάξιο** και στη Μ. θάλασσα ο **Σουλινάς**.

4. Οικονομική ζωή. Κυριότερα προϊόντα στη Ρουμανία είναι τα δημητριακά (σιτάρι, καλαμπόκι) που άντέχουν στο κλίμα καθώς και πατάτες, όπωρικά, λαχανικά, άμπέλια και άλλα. Τα κτηνοτροφικά προϊόντα: μαλλιά, τυρί, βούτυρο και σφάγια είναι άφθονα. Μεγάλο πλοΐτο στη χώρα φέρνει ή ξυλεία που κόβουν από τις άπεραντες δασικές εκτάσεις, που έχουν τα βουνά της.

Και μέσα στο έδαφος της ή Ρουμανία έχει σπουδαίο όρυκτο πλοΐτο Στην περιοχή του **Πλοέσι** βγαίνει πετρέλαιο από πηγές και πηγάδια. Η Ρουμανία είναι ή δεύτερη χώρα ύστερα από τή Ρωσία στην Εύρωπη στο πετρέλαιο. Εκτός από αυτό και χρυσός, χαλκός, άργυρος, άλάτι και άλλα όρυκτά βγαίνουν σε διάφορες περιοχές.

Η βιομηχανία της δεν είναι πολύ προωδευμένη, αν και ο τόπος έχει πολλές πρώτες ύλες. Κυριότερα βιομηχανικά κέντρα είναι το Βουκουρέστι ή Κροστάνδη ή πετρελαιοφόρος περιοχή και άλλα, όπου τά εργοστάσια βγάζουν άλευρα, ξυλεία, οινόπνευμα, κονσέρβες και πετρέλαια. Πολλά μεταλλεύματα στέλνουν στο έξωτερικό για κατεργασία.

Η συγκοινωνία στη Ρουμανία είναι αρκετά άνεπτυγμένη. Μεγάλο δίκτυο σιδηροδρομικό και αυτοκινητόδρομοι ένώνουν τις περισσότερες πόλεις της χώρας μεταξύ τους και με το έξωτερικό. Τα ψηλά βουνά, που διασχίζουν τή Ρουμανία, σάν να τή χωρίζουν δεν έμποδίζουν τή συγκοινωνία, γιατί σε πολλά μέρη έχουν χαμηλές διαβάσεις. Τα πλοία στη Μ. Θάλασσα και τά ποταμόπλοια στο Δούναβη και στους πλωτούς παραποτάμους, σάν μυρμήγκια άνεβοκατεβαίνουν, φέρνοντας επίβατες και

έμπορεύματα από την κεντρική Εύρωπη προς τον Εύξεινο Πόντο.
 "Άλλοτε την ποταμοπολία του Δούναβη διηύθυνε μια διεθνής επιτροπή από αντιπροσώπους της Άγγλιας, Γαλλίας, Ίταλίας και Ρουμανίας. Μετά τον παγκόσμιο πόλεμο η επιτροπή αυτή έγινε από τις παρα-

Χάρτης φυσικός και πολιτικός της Βαλκανικής Χερσονήσου

δουνάβιες χώρες. Και η αεροπορική συγκοινωνία σε πολλές μεγαλόπολεις είναι ανεπτυγμένη.

5. Λαός. Οί Ρουμάνοι είναι νέος λαός, ήμερος και έργατικός. Το έγκλημα στην πατρίδα τους άλλοτε ήταν σπάνιο. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας πολλοί μορφωμένοι Έλληνες για να σωθούν κατέφυγαν στη Ρουμανία όπου ίδρυσαν ανώτερα Έλληνικά σχολεία και Ακαδημίες, στο Βουκουρέστι, στο Ίάσιο, στη Βραίλα και άλλοθ. Εκεί διδάξαν οι μεγάλοι και σοφοί διδάσκαλοι του Γένους. Στις ήγεμονίες της Μολδοβλαχίας οι Έλληνες ευδοκίμησαν και άνεδείχθησαν τόσο στην πνευματική κίνηση όσο και στην έμπορική. Επίσημη γλώσσα τότε στη χώρα ήταν η Έλληνική.

Ερωτήσεις.

- Σε ποιά πλευρά του Δούναβη είναι τὰ Βαλκάνια ;
 Ποιές Βαλκανικές χώρες βρέχονται από τὴ Μαύρη Θάλασσα ;
 Ἀπὸ τὴν Ἀδριατική ;
 Γιατί εἶναι σπουδαία ἡ θέση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ;
 Τί σημασία γιὰ τὴ Χερσόνησο ἔχει ἡ Θεσσαλονίκη ;
 Ποιές μεγάλες Βαλκανικές χώρες βρίσκονται στὸν Δούναβη ;
 Γιατί ὅλα τὰ Βαλκανικά κράτη δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα ;
 Σὲ ποιά προϊόντα διαφέρουν ;
 Ταξίδεψες μὲ σιδηρόδρομο ὡς τὴ Σόφια ;
 Πῶς θὰ ταξιδέψης μὲ πλοιο στὸ Βουκουρέστι ;

7. Η ΙΤΑΛΙΑ

1. Θέση. - Ὁ ὄρις. Ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος βρίσκεται στὸ Νότιο μέρος τῆς Εὐρώπης. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Αὐστρία, τὴν Ἑλβετία καὶ τὴ Γαλλία, πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴν Τυρρηνικὴ θάλασσα πρὸς Ν. ἀπὸ τὸ Ἴονιο πέλαγος καὶ πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα καὶ συνορεύει μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία.

Ἔκταση. Ἐχει ἔκταση 305.000 τετραγ. χιλιόμετρα.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Στὸ χάρτη διακρίνομε δυὸ περιοχές, ποὺ ἔχουν διαφορετικὸ κλίμα καὶ προϊόντα. Τὴν *πεδιάδα τοῦ Πάδου* πρὸς Β. καὶ τὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο πρὸς νότον μὲ τὰ νησιά.

α) Περιγραφή τοῦ Πάδου. Τὸ τμήμα αὐτὸ στὴν Ἰταλία εἶναι μίᾳ πεδιάδα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, χωρίζει κυκλικά τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ τὶς Ἀλπεις καὶ φθάνει ὡς τὶς δυτικὲς Ἀλπεις πρὸς τὴ Γαλλία. Ἡ πεδιάδα ἔχει κλίση πρὸς Νότιο-Ἀνατολικά καὶ προστατεύεται ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους ἀπὸ τὴν ὄροσειρὰ τῶν Ἀλπεων. Τὸ νότιο μέρος τῶν Ἀλπεων ἀνήκει στὴν Ἰταλία. Ἐδῶ οἱ Ἀλπεις χαμηλώνουν ἀπότομα πρὸς τὴν πεδιάδα.

Ὁ ποταμὸς Πάδος δέχεται τὰ νερὰ ἀπὸ τὶς πλαγιὲς καὶ τὶς χιονισμένες κορφὲς καί, περνώντας ἀνάμεσα στὴν πεδιάδα τὴν ποτίζει καὶ τὴν κάνει πολὺ εὐφορη. Ἐδῶ δὲ φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, γιατί ἡ πεδιάδα εἶναι γύρω κλεισμένη ἀπὸ βουνὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πλευρά. Γι' αὐτὸ ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι.

Στὶς πλαγιὲς τῶν Ἀλπεων, ποὺ δὲν εἶναι χιονισμένες, ὑπάρχουν δάση ἀπὸ ὄξυες καὶ πεύκα. Ἐκεῖ βόσκουν κοπάδια ἀπὸ πρόβατα καὶ γίδια νομαδικά.

Χαμηλότερα στὴν πεδιάδα καλλιεργοῦνται μουριές, ἀμπέλια, ρύζι, σιτηρά, λαχανικά καὶ ἄφθονο καλαμπόκι. Ἡ πεδιάδα τοῦ Πάδου εἶναι

Μαρκά

ο α

το εύφορότερο μέρος της 'Ιταλίας όπου έχει αναπτυχθῆ καὶ ἡ σπουδαιότερη βιομηχανία καὶ ἔχει τὴν καλύτερη συγκοινωνία.

Κυριώτερες πόλεις εἶναι: Τὸ **Τουρίνο** (600 χιλ. ἐργοστάσια, ὅπου κατασκευάζονται αὐτοκίνητα, μη

Χάρτης φυσικός καὶ πολιτικός τῆς 'Ιταλίας.

ἄλλα. Τὸ **Μιλᾶνο** (1 ἐκ.) ἡ πρώτη βιομηχανικὴ χώρα τῆς 'Ιταλίας στὸν ποταμὸ Πάδο. Βρίσκεται σὲ σπουδαία γεωγραφικὴ θέση καὶ ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια προπαντὸς μετάξης, ὅπως ἡ Λυὼν στὴ Γαλλία. Ἡ **Γένοβα** λιμάνι στὴν Τυρρηνικὴ θάλασσα, πατρίδα τοῦ Κολόμβου, ὅπου ὑπάρχει καὶ τὸ ἄγαλμά του.

Ἡ **Βενετία** στὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα κτισμένη ἐπάνω σὲ νησιά.

Στά παλιά χρόνια ή Γένουα και ή Βενετία με τὰ λιμάνια και τὰ μεγάλα πλοία τους, κυριαρχούσαν στη Μεσόγειο θάλασσα και είχαν μεγάλη άντιζηλία μεταξύ τους.

‘Η *Τεργέστη* στην ‘Αδριατική θάλασσα μετά τόν Παγκόσμιο πόλεμο (1939) έγινε έλεύθερο λιμάνι με διοικητή πού διορίζουν οί Μεγάλες δυνάμεις.

β) **‘Ιταλική χερσόνησος— νησιά.** “Όλη ή χερσόνησος είναι όρεινή. Τὰ *‘Απέννινα* όρη τή διασχίζουν από Β. πρὸς Ν. και καταλήγουν στὸν κόλπο τοῦ *Τάραντα*. Σέ όλη τήν έκταση τὰ ‘Απέννινα στη δυτική και άνατολική παραλία χαμηλώνουν και σχηματίζουν μικρές πεδιάδες άλλοῦ εὐφορες και άλλοῦ άνθυγεινές με έλη και βάλτους. Σπουδαία δάση τὸ βουνό δέν έχει έκτός από μερικούς θάμνους. Στις γυμνές του πλαγιές βόσκουν κοπάδια από γίδια και πρόβατα.

Τὸ άγαλμα τοῦ Κολόμβου
στη Γένουα

Τὸ κλίμα στις όρεινές περιοχές είναι ξηρό και θερμό και καλλιτερεύει ὄσο προχωρούμε πρὸς Νότον. Στις κοιλάδες και στις πεδιάδες είναι γλυκό και θαλάσσιο. Ποταμοί μεγάλοι δέν υπάρχουν γιατί δέν έχει μεγάλες έκτάσεις ή χώρα. Οί κάτοικοι άσχολοῦνται περισσότερο με τήν κτηνοτροφία και λιγώτερο με τή γεωργία. Οί περισσότεροι κατοικοῦν στις πλαγιές και στις κοιλάδες, όπου καλλιεργοῦν έλιές, ὄπωροφόρα, πορτοκάλλια, λεμόνια και άλλα. Πολλοί πεδινοί τόποι είναι άκατοίκτη από τήν έλνοοσία.

‘Η περιοχή αὐτή είναι άραιοτέρα κατοικημένη. Κυριώτερες πόλεις στη χερσόνησο είναι: ‘Η *Νεάπολη*, τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς ‘Ιταλίας. ‘Εκεί πλησίον είναι τὸ ένεργὸ ήφαιστειο ὁ *Βεζούβιος* πού συχνά κάνει έκρήξεις και ή *Φλωρεντία*. ‘Επάνω στὸν *Τίβερη* ποταμό, κτισμένη στα έρείπια τῆς άρχαίας και ιστορικής Ρώμης είναι ή σημερινή *Ρώμη* (11|2 έκ.). Πόλη ξακουσμένη στὸν κόσμο για τὰ άρχαία μνημεία και τὰ άγάλματα πού έχει, ὄπως ή ‘Αθήνα και άλλες πόλεις στην πατρίδα μας. ‘Η Ρώμη είναι έδρα τοῦ Πάπα και έχει τήν ωραιότερη έκκλησία τοῦ Χριστιανισμοῦ τόν “Άγιο Πέτρο. Στη νότιο ‘Ιταλία συναντοῦμε τὰ λιμάνια *Μπάρι* και *Μπρίντζι*.

3. Οικονομική ζωή. Οί μισοί σχεδόν από τούς κατοίκους τῆς ‘Ιταλίας άσχολοῦνται στη γεωργία πρό παντός στην πεδιάδα τοῦ Πάδου και στις άλλες περιοχές τῆς Χώρας. Καλλιεργοῦν εκεί δημητριακά, ὄπωρικά, ρύζι, έλιές, πορτοκάλλια, λαχανικά και άλλα. ‘Η ‘Ιταλία είναι ή δεύτερη

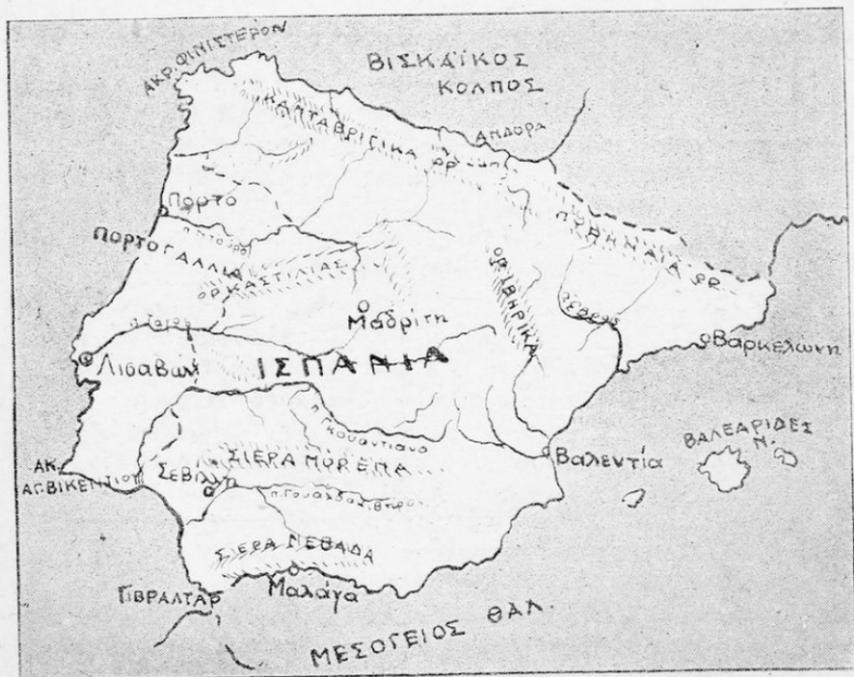
Το κλίμα στην Πυρηναϊκή, καθώς θα ίδουµε, παρουσιάζει μεγάλες διαφορές, στα διάφορα µέρη, ανάλογα µε τη θέση που βρίσκονται.

Και τὰ προϊόντα διαφέρουν σὲ κάθε τόπο.

Ἡ Ἰβηρική χερσόνησος ἔχει ἔκταση 600 χιλ. τετρ. χιλιόμετρα καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο κράτη, τὴν *Ἰσπανία* καὶ τὴν *Πορτογαλία*.

9. ΙΣΠΑΝΙΑ

1. Θέση - ὄρια. Ἡ Ἰσπανία εἶναι στὸ ΝΑ. τμήμα τῆς Πυρηναϊκῆς Χερσονήσου. Ἔχει φυσικὰ σύνορα ΒΔ. τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανὸ μὲ τὸν

Φυσικὸς χάρτης τῆς Πυρηναϊκῆς

τρικυμώδη *Γασιωνικὸ* κόλπο, ΒΑ. τὰ *Πυρηνῶτα* καὶ τὴ *Μεσόγειο* καὶ δυτικὰ τὴν *Πορτογαλία*.

Ἔκταση ἔχει 510 χιλ. τετραγ. χιλμ.

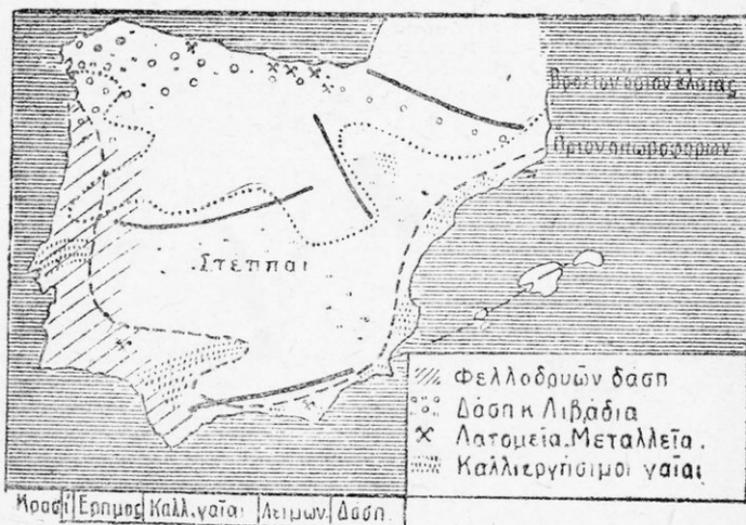
2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Στὴν Ἰσπανία, καθὼς εἶδαµε, διακρίνοµε τὸν κεντρικὸ ὄρεινὸ ὄγκο µὲ κλίση πρὸς δυσµάς. Ἐδῶ τὸ κλίµα εἶναι ὄρεινὸ ἠπειρωτικὸ µὲ λίγες βροχές. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακὰ καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ. Ἀπὸ τὴν ἔλλειψη βροχῆς δὲν ὑπάρχουν δάση µεγάλᾳ ἐκτός στὴ νότιο περιοχὴ, ὅπου ἀφθονοῦν δάση µὲ βελανιδιές ἀπὸ τίς ὁποῖες βγάζουν φελλό. Ἡ ΒΔ. πλευρὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ θερµὸ ρεῦµα

του ὠκεανοῦ καὶ ἔχει ἀφθονες βροχές. Ἐκεῖ τὸ κλίμα εἶναι ὠκεάνειο καὶ τὰ δάση καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἀφθονώτερα.

Ἡ περιοχή στὸν πορθμὸ τοῦ Γιβραλτάρ κατέχεται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, καὶ εἶναι πολὺ ὠχυρωμένη.

Στὶς ΝΑ. ποτιστικὲς πεδιάδες καὶ στὶς κοιλάδες τῶν ποταμῶν, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακόν, καλλιεργοῦνται ἐλιές, ἀμπέλια, λαχανικά, ρύζι καὶ ὀπωροφόρα δένδρα.

3. Πληθυσμὸς-Πόλεις. Ἡ Ἰσπανία ἔχει πληθυσμὸ 27 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Μαδρίτη* (1 ἑκατ. κ.) στὴν κοιλάδα τοῦ Τάγου

Χάρτης οἰκονομικὸς

πρὸς τὶς πηγές του, σπουδαῖο κέντρο τῆς χώρας. Στὴ Μεσόγειο ἀξιόλογα λιμάνια εἶναι ἡ *Βαρκελώνη*, ἡ *Βαλέντσια* καὶ ἡ *Μαλάγα*. Ἡ *Σεβίλλη* στὴν εὐφορὴ πεδιάδα τῆς Ἀνδαλουσίας κ.λ.π.

4. Οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Ἡ Ἰσπανία ἔρχεται πρώτη στὴν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ. Τὰ περισσότερα γεωργικὰ προϊόντα, σιτηρὰ, ἀμπέλια, λαχανικά κλπ. καλλιεργοῦνται στὶς εὐφορὲς πεδιάδες, ποὺ εἶναι καὶ πυκνότερα κατοικημένες. Εἰς τὰ ὄρεινά μέρη ὑπάρχουν στέππες καὶ λιβάδια μὲ ἀφθονὴ χλόη γιὰ τὴν κτηνοτροφία. Νοτιοανατολικά συναντοῦμε μεγάλα δάση ἀπὸ βελανιδιές, φελλοφόρες, ποὺ τρέφουν χιλιάδες χοίρους μὲ τὰ βελανίδια τους.

Ἡ Βιομηχανία στὴν Ἰσπανία δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένη γιὰτὶ δὲν ἔχει δική της κινητήριον δύναμη ἀρκετή. Πρῶτες ὕλες ἔχει σὲ ὄρυκτά, μεταλλεύματα (χαλκόν, σίδηρον, ὕδραργυρον) καὶ ἄνθρακα ποὺ βγαίνει στὴν

Ἑνδαλουσία καὶ στὰ Ἰβηρικά ὄρη. Ἄρκετὰ ἐργοστάσια στὴ Β. Ἰσπανία κινούνται μὲ τὴ δύναμη τῶν ὕδατοπτώσεων ποὺ σχηματίζονται στὰ Πυρηναῖα.

Πολὺ ἐμποδίζει τὴ συγκοινωνία τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος γι' αὐτὸ δὲν εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ἐκτός ἀπὸ τὶς κοιλάδες καὶ τὶς πεδιάδες, ὅπου ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο.

5. Λαός. Τὴν παλιὰ ἐποχὴ ἀπὸ τὴν Ἰσπανία ξεκίνησαν πολλοὶ ἐξερευνητὲς γιὰ τὸν Νέο Κόσμο. Ἡ βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας τότε βοήθησε τὸν **Κολόμβο** στὶς ἀνακαλύψεις του. Ἡ Ἰσπανία εἶχε πολλὰ ἀποικίες ἀλλὰ λίγες κατῴρθωσε νὰ κρατήσῃ.

Οἱ Ἰσπανοὶ εἶναι λαὸς ὀπισθοδρομικός. Λίγες πόλεις ἔχουν ἐμφάνιση εὐρωπαϊκὴ. Τὸ ἐσωτερικὸ, ὅπου ὑψώνονται πελώριοι φοίνικες, ἀθάνατοι καὶ φραγκοσυκιές, μοιάζει περισσότερο μὲ τὴν Ἀφρική. Στὴν πρόοδο τῆς Ἰσπανίας ἔβλαψε πολὺ ἡ σκλαβιά ποὺ πέρασαν ἀπὸ τοὺς Ἀραβες. Κάθε πρόοδος καὶ πολιτισμὸς τότε ἐσταμάτησε γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἔγιναν ὀκνηροὶ καὶ ἔμειναν ἀπολίτιστοι. Σήμερα ὅμως προσπαθοῦν νὰ παρουσιασθοῦν ὡς Εὐρωπαῖοι.

Θρησκεία ἔχουν τὴν Χριστιανικὴ Καθολικὴ καὶ **πολίτευμα** δικτατορικὸ ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Φράγκο.

10. ΑΝΔΟΡΑ

Ἡ Ἀνδόρα βρίσκεται στὰ Γαλλοῖσπανικά σύνορα καὶ ἔχει ἔκταση 450 τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸ 6 χιλ. κατοίκους.

Εἶναι ἀνεξάρτητη δημοκρατία ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Γαλλίας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Παλαιὰ Ἀνδόρα** (700 κ.).

11. Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

1. Θέση. Βρίσκεται δυτικὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἔχει ἔκταση 90.000 τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸ 8 ἑκατομμύρια κατοίκους.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Οἰκονομικὴ ζωὴ. Στὴν Πορτογαλία συναντοῦμε τὰ ἴδια βουνά, τοὺς ἴδιους ποταμοὺς καὶ κοιλάδες, ποὺ εἶδαμε στὴ δυτικὴ Ἰσπανία.

Ἡ Πορτογαλία ἔχει κλίμα γλυκὸ, γιὰτὶ ἐκεῖ φθάνει τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ ὀκεανοῦ καὶ ἐπικρατοῦν ἄνεμοι θερμοὶ καὶ ὑγροί. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ βροχὲς εἶναι ἀφθονώτερες καὶ ἡ βλάστηση μεγάλη. Στὴ βόρειο κοιλιάδα τοῦ **Δούρου** καλλιεργοῦνται ἀμπέλια σὲ μεγάλες ἐκτάσεις ποὺ παράγουν ἄφθονα κρασιά. Τὸ λιμάνι **Πόρτο** (ἢ Ὀπόρτο) στὶς ἐκβολὲς τοῦ Δούρου εἶναι τὸ κυριώτερο λιμάνι τῆς Πορτογαλίας. Ἀπ' ἐκεῖ γίνεται ὅλη ἡ κίνηση καὶ τὸ ἐμπόριο τῆς χώρας μὲ τὶς ἀποικίες καὶ τὸ ἐξωτερικὸ.

Ἐξάγονται κρασιά, φελλὸς, πορτοκάλλια, λεμόνια καὶ ἄλλα. Στὴ νότιο κοιλιάδα τοῦ **Τάγου** καλλιεργοῦνται ἄφθονα σιτηρά, ἐλιές, πορτοκαλλιές καὶ φελλοφόρες βελανιδιές. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλὰ δάση μὲ βελανιδιές ἀπὸ τὶς ὁποῖες βγάζουν ἄφθονο φελλό. Ἡ Πορτογαλία εἶναι

πρώτη στην παραγωγή του φελλού. Πολλοί κάτοικοι ασχολούνται με το ψάρεμα της σαρδέλλας. Η βιομηχανία της σαρδέλλας είναι προωδευμένη. Είναι γνωστά σε μας τα μικρά κουτάκια, οι κονσέρβες της σαρδέλλας, που πουλούνται στην αγορά μας.

Η συγκοινωνία στην Πορτογαλία, όπως και στην Ίσπανία, δέν είναι ανεπτυγμένη.

Πρωτεύουσα της Πορτογαλίας είναι η *Λισσαβών* (600 χιλ.κ.) στις έκβολές του Τάγου. Είναι σπουδαίο κέντρο συγκοινωνιακό και έχει ωραίο λιμάνι πολύ μεγάλο, που μπορεί να χωρέσει όλους τους στόλους της Ευρώπης.

3. Λαός. Οι Πορτογάλοι έχουν μέτριο ανάστημα, μαυρο τρίχωμα και δέν είναι τόσο λευκοί όσο οι Ευρωπαίοι. Είναι περήφανοι και γι' αυτό δέν ασχολούνται με μικρο-επαγγέλματα στους δρόμους. Οι πλανόδιοι πωλητές είναι πολύ λίγοι. Και αυτό οι παλιότερη εποχή ήταν λαός επιχειρηματικός και έκαναν πολλές ανακαλύψεις. Διατηρούν ακόμη πολλές αποικίες σε διάφορα μέρη, προπαντός στην Άφρική, αλλά δέν μπορούν να τις έκμεταλλευθούν.

Η σκλαβιά, που πέρασαν οι Πορτογάλοι από τους Άραβες, σταμάτησε τόν πολιτισμό τους. Και έδω οι καμήλες και οι φοινικές μας θυμίζουν τις Άφρικανικές θερμές χώρες.

Οι κάτοικοι είναι Χριστιανοί Καθολικοί.

Οι Πορτογάλοι έχουν πολίτευμα *δημοκρατικό*.

Ερωτήσεις:

Σε ποιά πόλη της Ίταλίας παράγεται μετάξι;

Νά συγκρίνης τή Ρώμη με τήν Αθήνα.

Τί σημασία έχει τὸ Γιβραλτάρ γιὰ τὴ Μεσόγειο;

Ποιά είναι τὰ χαρακτηριστικὰ προϊόντα τῆς Ίσπανίας;

Χάρτης Νοτιοδυτικής Ευρώπης φυσικός και πολιτικός

Πίναξ Νοτίου Εύρωπης

Κράτη	Έκταση	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθ.	Άλλες πόλεις
Έλλάδα	130 χ. τ. χιλμ.	8 εκατομ.	Άθηναι	900 χ.	Θεσσαλονίκη, Πάτραι.
Άλβανία	27 χ. τ. χιλμ.	1.200.000	Τίρανα		Αυλών, Δυρράχιο, Αργυρόκαστρο.
Εύρ. Τουρκία	25 χ. τ. χιλμ.	2 εκατομ.	Κων/πολη	800 χ.	Άδριανούπολη, Ρεθαιστός, Αϊνός.
Βουλγαρία	105 χ. τ. χιλμ.	7 εκατομ.	Σόφια	300 χ.	Φιλιππούπολη, Βάρνα, Πύργος.
Γιουγκοσλαβία	250 χ. τ. χιλμ.	15 εκατομ.	Βελιγράδι	300 χ.	Μοναστήρι, Κάτταρο, Γευγελή.
Ρουμανία	260 χ. τ. χιλμ.	46 εκατομ.	Βουκουρέστι	600 χ.	Δραγατσάνι, Ιάσιο Βραίλο, Γαλάτζιο.
Ίταλία	305 χ. τ. χιλμ.	46 εκατομ.	Ρώμη	1 έκ.	Μιλάνον, Τουρίνον, Νεάπολη.
Άγ. Μαρίνος	64 χ. τ. χιλμ.	15 χιλ.	Άγ. Μαρίνος	4 χ.	
Ίσπανία	510 χ. τ. χιλμ.	27 εκατομ.	Μαδρίτη	1 έκ.	Σεβίλλη, Βαρκελώνη.
Άνδόρα	460 χ. τ. χιλμ.	6 χιλ.	Παλ. Άνδόρα	700 κ.	
Πορτογαλία	90 χ. τ. χιλμ.	8 εκατομ.	Λισσαβών	600 χ.	

Β'. ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΓΑΛΛΙΑ

1. Θέση - Όρια. Η Γαλλία βρίσκεται στη δυτική Εύρωπη. Προς Δ. βρέχεται από τη θάλασσα της Μάγχης και τον Άτλαντικό ωκεανό. Προς Ν. συνορεύει με την Ίσπανία και βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα. Προς Α. συνορεύει με την Ίταλία, την Έλβετία και την Γερμανία. Προς ΒΑ. συνορεύει με το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο και βρέχεται από τη Βόρειο θάλασσα. Έχει **έκταση** 555.000 τετρ. χλμ.

Τὰ παράλια. Η άκτή στη Βόρειο θάλασσα έχει πολλή άμμο και έλη. Από το Καλαί ως τη χερσόνησο *Βρετάνη* άλλοι έχει άμμο και άλλοι βράχους απότομους με παλίρροιες και πολλούς μικρούς κόλπους. Μικρούς κόλπους σχηματίζουν και τὰ ποτάμια που χύνονται στον Άτλαντικό.

Τὰ Πυρηναια καταλήγουν σε παράλια με βράχους απότομους. Η άκτή στη Μεσόγειο έχει μικρούς κόλπους και ωραίες χειμερινές τοποθεσίες. Σε αρκετή απόσταση στη θάλασσα είναι τὸ κατάφυτο νησί, ἡ *Κορσική*.

2. Μορφή τοῦ εδάφους. Η Γαλλία είναι χώρα πεδινή. Από τη θέση που βρίσκονται οί μεγάλες κοιλάδες τῶν ποταμῶν της ξεχωρίζουμε τρεῖς μεγάλες περιοχές: α) Τὴν κοιλάδα τοῦ *Ροδανῶ* στὰ ΝΑ. β) Τὴν κοιλάδα τοῦ *Γαρόνα* στὰ ΝΔ. και 3) Τὴν πεδιάδα τῆς *Βορσίου Γαλλίας*.

α) **Ἡ κοιλάδα τοῦ Ροδανού.** Ἡ περιοχή αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ὄρεινῃ. Ἔχει ἀνατολικά τὶς Ἄλπεις (Λευκὸν Ὄρος 4800 μ.) καὶ τὸ **Γιούρα** καὶ τὰ δυτικά τὶς **Σεβέννες**, μεγάλη ὄροσειρὰ καὶ τὰ **Βόσγια**. Ἀνάμεσα στὶς Ἄλπεις καὶ στὶς Σεβέννες σχηματίζεται ἡ στενὸμακρῃ πεδιάδα τοῦ

Χάρτης φυσικὸς τῆς Γαλλίας

Ροδανού ποταμοῦ. Ὁ **Ροδανός**, τὸ ταχύτερο καὶ πλατύτερο ποτάμι τῆς Γαλλίας, περνώντας ἀνάμεσα στὴν πεδιάδα τὴν κάνει πολὺ εὐφορῃ. Ἡ περιοχή ἔχει πρὸς Ν. κλίμα μεσογειακόν, ἐπειδὴ βρέχεται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ὅσο ὅμως προχωροῦμε πρὸς τὰ μεσόγεια τὸ κλίμα γίνεται ἠπειρωτικόν. Ἐδὼ καλλιεργοῦνται ἐλιές, πορτοκαλλιές καὶ συκιές. Ἡ μουριά εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ φυτό στὴν περιοχή αὐτὴ, πὺ βγάζει τὰ περισσότερα καὶ καλύτερα κουκούλια. Δάση μεγάλα δέν υπάρχουν οὔτε ἀξιόλογα λιβάδια γιὰ κτηνοτροφία.

Σπουδαίες πόλεις είναι
κέντρο βιομηχανίας μεταξω-
σματα σέ τέχνη, λεπτότητα
όλης τής κοιλάδας έχει ή Μα-
Μασσαλία, άρχαία έλληνική
μηχανικό κέντρο. Συναντούμε
γίας, σπαρματσέτων, ζάχαρη

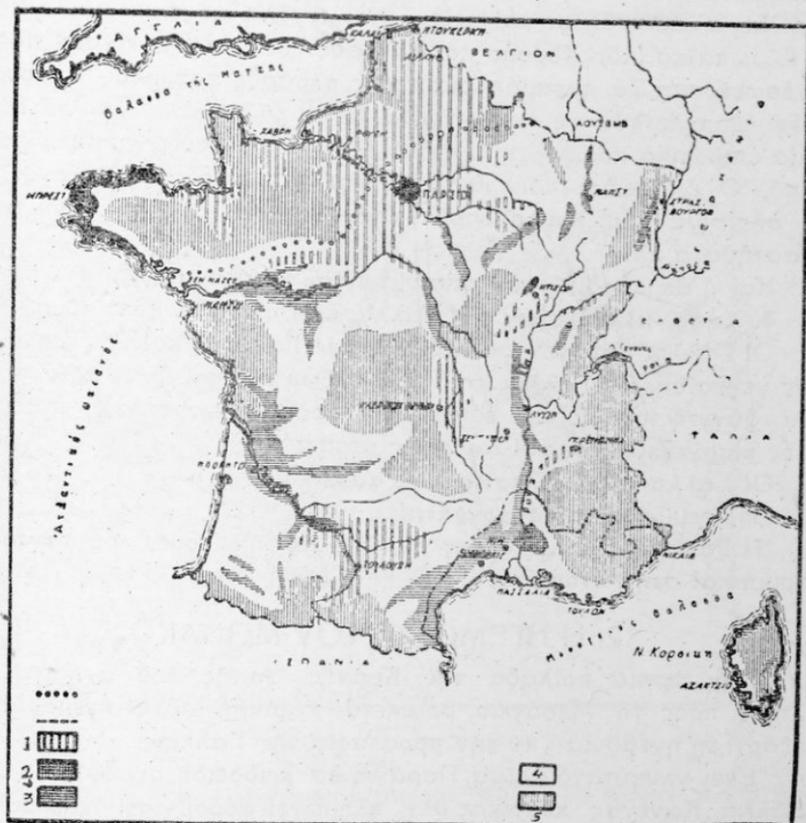
σε κάθε τόπο. Οι δύο χερσό-
κωνται στην ίδια θάλασσα. Ἡ
ένω ἡ Νορμανδία εἶναι εὐφορη
σινα λιβάδια γιὰ κτηνοτροφία
οὐ τὴν κάνουν εὐφορη οἱ ποτα
ανικά, κοκκινογούλια καὶ ἄλλα
σαμπάνια) ποὺ γίνεται ἀπὸ τ

της
Ἡ
σό-
ται
Ἡ
τά
ἔτε

“Άλλες μεγάλες πόλεις είναι: Ἡ *Χάβρη* καὶ ἡ *Ρουένη* στὸν ποταμὸ Σηκουάν, ἡ *Δίλλη*, σπουδαῖο κέντρο λινῶν ὑφασμάτων στὴ Β. Γαλλία, τὸ *Στρασβοῦργο* στὴν Ἀλσατία καὶ ἄλλες.

3. Οἰκονομικὴ ζωὴ. Ἡ Γαλλία εἶναι χώρα γεωργικὴ. Οἱ μισοὶ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία. Ἀνάλογα μὲ τὸ κλίμα εὐδοκίμοι ἄλλοια φυτὰ καὶ ζῶα σὲ κάθε περιοχὴ.

Στὴ βόρειο περιοχὴ καλλιεργοῦνται ἄφθονα σιτηρὰ καὶ κοκκινολοῦλια γιὰ ζάχαρη. Στὴ μεσαία ζώνη, στὴν Καμπανία καὶ τὴ Βουργουνδία καλλιεργοῦνται μεγάλες ἐκτάσεις ἀπὸ ἀμπέλια. Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ

.....=ὄρια ἀμπέλου, ----=ὄρια ἐλαίας, 1=σιτηρὰ καὶ κηπουρικά, 2=ὄρυκτά, 3=μέταξα, 4=ἀμπέλια, 5=κτηνοτροφία.

Χάρτης προϊόντων καὶ ὄρυκτῶν τῆς Γαλλίας

πρῶτη χώρα στὴ ἀμπελοργία. Ἀπὸ τὸ Μπορντώ ἐξάγονται μεγάλες ποσότητες κρασιῶν Μπορντώ καὶ σαμπάνιας. Στὴ νότιο περιοχὴ εὐδοκίμοι οἱ ἐλιές, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἡ μουριά γιὰ μετὰξι. Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ πρῶτη χώρα τοῦ κόσμου στὸ μετὰξι.

Ἡ βιομηχανία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη γιὰτὶ ὑπάρχουν πολλές πρῶτες ὕλες. Σὲ πολλές μεγαλοπόλεις συναντοῦμε μεγάλα ἐργοστάσια ποῦ

βγάζουν μηχανές, έπιπλα, μετάξι, ζάχαρη, κρασιά, σαπούνια, λινά και βαμβακερά ύφασματα κλπ. Στόν **Άγιο Στέφανο** και στή **Λυών** είναι έκτεταμένα άνθρακωρυχεία και βιομηχανία σιδήρου, όπου κατασκευάζονται πολεμικά είδη, κανόνια, γεωργικά έργαλεία κλπ. Έδώ βοηθούν στην κίνηση τών μηχανών και οι ύδατοπτώσεις από τά νερά που κατεβαίνουν από τά άντικρυνά βουνά.

Όσοι κατοικούν στα παράλια τής Μάγχης και πρό παντός οι Νορμανδοί είναι έπιτήδειοι ψαράδες τής σαρδέλας και τής ρέγγας, στή θάλασσα αυτή.

Χώρα τόσο εύφορη και πεδινή έχει μεγάλη συγκοινωνία. Έκτός από τόν Εύρωπαϊκό σιδηρόδρομο και άλλοι σιδηρόδρομοι συνδέουν τις πόλεις στό έσωτερικό. Τά ποταμόπλοια στους πλωτούς ποταμούς και στις διώρυγες έξυπηρετούν τή συγκοινωνία. Από τά μεγάλα λιμάνια ξεκινούν πλοία έπιβατικά και φορτηγά για όλες τις θαλάσσιες γραμμές στό έξωτερικό. Ο ύπόγειος σιδηρόδρομος στό Παρίσι είναι αξιόλογος. Μέσα στή σήραγγά του κυκλοφορούν άνθρωποι σά νά είναι άλλη πόλη μέ καταστήματα κλπ.

Και ή αεροπορική συγκοινωνία είναι άνεπτυγμένη.

4. Λαός—Πληθυσμός. Η Γαλλία έχει 41 εκατ. κατοίκους.

Οί Γάλλοι κατάγονται από Κέλτας, Γαλάτας και Ρωμαίους. Είναι λαός γενναίος. Ο Γάλλος αγαπά τήν ζωή του και φροντίζει πολύ για τήν εμφάνισή του. Είναι εύγενικός στους τρόπους του, χαρούμενος, καλός οίκογενειάρχης και άνδρετος στρατιώτης.

Οί Γάλλοι είναι **Χριστιανοί Καθολικοί**.

Πολίτευμα έχουν **Δημοκρατικό**.

Η Γαλλία έχει άποικίες σ' όλες τις ήπειρους, πρό παντός στή Άφρική και στήν Ίνδοκίνα.

2. Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΚΟ

Στήν ώραία κοιλάδα τής Κυανής Άκτής, που σχηματίζουν οι Άλπεις πρός τή Μεσόγειο, βρίσκεται ή μικρή αυτή ήγεμονία. Είναι άνεξάρτητη ήγεμονία υπό τήν προστασία τής Γαλλίας.

Έχει γλυκύτατο κλίμα. Παράγει έσπεριδοειδη, σταφύλια, λαχανικά και άλλα. Κανένας κάτοικος δέν πληρώνει φόρο, γιατί εισπράττονται πολλά χρήματα από τους ξένους που παραχειμάζουν εκεί και από τά χαρτοπαίγνια του **Μόντε Κάβλο**.

Έχει πληθυσμό 20.000 κατοίκους και πρωτεύουσα τó **Μονακό**. Άλλη πόλη είναι τó **Μόντε-Κάβλο**.

3. ΤΟ ΒΕΛΓΙΟ

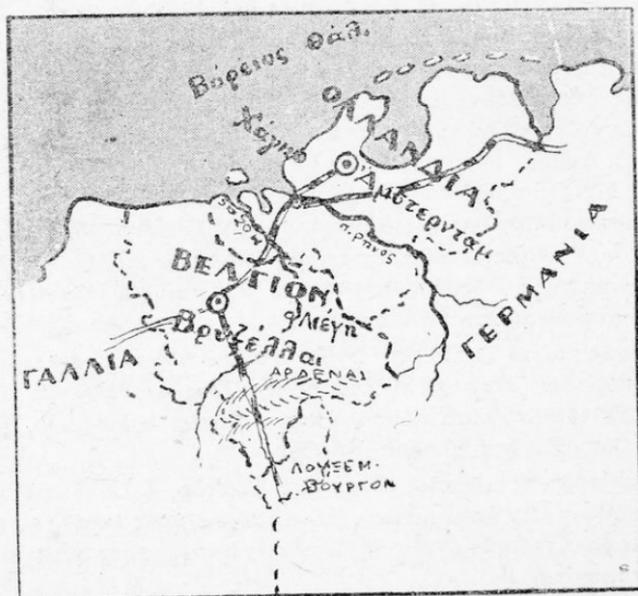
1. Θέση—Όρια. Τó Βέλγιο μέ τήν Όλλανδία ονομάζονται **Κάτω Χώρες**, γιατί ένα μέρος από αυτές είναι κάτω από τήν έπιφάνεια τής

θάλασσας. Τὸ Βέλγιο συνορεύει πρὸς Β. μετὴν Ὀλλανδία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴ Βόρειο θάλασσα. Πρὸς ἀνατολὰς συνορεύει μετὴν Γερμανία καὶ τὸ Λουξεμβούργον καὶ πρὸς Ν. καὶ ΝΔ. μετὴν Γαλλία.

Ἡ **ἔκτασις** ἔχει 30.000 τετρ. χλμ. Εἶναι τέσσερες φορές μικρότερο ἀπὸ τὴν πατρίδα μας στὴν ἔκτασι.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους. Ὅλο σχεδὸν τὸ Βέλγιο εἶναι μιὰ πεδιάδα συνέχεια τῆς Γαλλικῆς, ποῦ ἔχει κλίση πρὸς Δ. Στὸ Βέλγιο διακρίνομε τρεῖς ζῶνες: α) τὸ ὄρεινὸ Βέλγιο, β) τὸ κεντρικόν, καὶ γ) τὴ **χαμηλὴ πεδιάδα**.

α) **Τὸ ὄρεινὸ Βέλγιο.** Ἐδῶ οἱ χαμηλές, λοφοσειρές τῶν Ἀππένων (600 μ.) ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ Γαλλογερμανικὰ σύνορα καὶ χαμηλώνοντας

Χάρτης φυσικὸς, πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς τῶν Κάτω Χωρῶν

καταλήγουν στὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ **Μόζα**. Τὸ κλίμα εἶναι ἠπειρωτικὸ καὶ γίνεται γλυκύτερο πρὸς τὴν κοιλάδα.

Γι' αὐτὸ στὶς λοφοσειρές ἀφθονοῦν δάση καὶ λιβάδια γιὰ τὴν κτηνοτροφία, ἐνῶ στὴν κοιλάδα τοῦ **Μόζα** καλλιεργοῦνται λαχανικά, κοκκινόγouλια, πατάτες κλπ. Ὁ κυριώτερος πλοῦτος στὶς λοφοσειρές αὐτές εἶναι οἱ **γαϊάνθρωκες** καὶ ἄλλα μεταλλεύματα. Σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο στὴν περιοχή εἶναι ἡ **Διέγη** στὸν ποταμὸ Μόζα μετὰ πολλὰ ἔργαστᾶσια μεταλλουργίας, χημικῶν λιπασμάτων, ὑαλουργίας κλπ.

β) Το κεντρικό Βέλγιο είναι μία εύφορη πεδιάδα. Έδω φθάνουν οι θαλασσινοί υγροί άνεμοι και το κλίμα είναι γλυκύτερο. Καλλιεργούνται σιτηρά, λαχανικά, κοκκινογούλια, λινάρι και άλλα. Οι κάτοικοι, εκτός από τη γεωργία, συμπληρώνουν τον πλοῦτο της χώρας και με την κτηνοτροφία. Άγελάδες, βόδια, χοίροι και άλλα ζώα βρίσκουν άφθονη βοσκή στις καταπράσινες μικρές κοιλάδες. **Οι Βρυξέλλες** (1.000.000 κατ.) είναι η κυριώτερη πόλη στην περιοχή και πρωτεύουσα του Βελγίου. Είναι κέντρο όπου κατασκευάζονται ώραιες δαντέλλες και χαλιά.

γ) Η χαμηλή πεδιάδα. Η Βελγική πεδιάδα όσο προχωρεί δυτικά προς τη θάλασσα χαμηλώνει. Στην παραλία η ξηρά είναι 20 μέτρα χαμηλότερη από τη θάλασσα. Γι' αυτό παρουσιάζονται δύο μεγάλοι έχθροι. Κίνδυνος μεγάλος από την παραλία η θάλασσα έπειδή είναι ψηλότερη υπάρχει φόβος να χυθη στην πεδιάδα και να πνιξη τὰ πάντα. Έξ άλλου τὰ νερά που έρχονται από τη στεριά που είναι χαμηλότερη, δέ μπορούν να χυθούν στη θάλασσα. "Αν μείνουν θά λιμνάσουν και θά σχηματίσουν έλη. "Όμως ούτε ο ένας κίνδυνος ούτε ο άλλος είναι τόσο φοβεροί. Οι άνθρωποι με την τέχνη κατώρθωσαν να εξασφαλισθούν και από τους δύο.

Στην παραλία, έστερέωσαν με πλατύφυλλα δένδρα την άμμο που την κινούσε ο αέρας. Τη θάλασσα την έκλεισαν με διάφορα φράγματα. Άλλά και τὰ νερά της ξηράς πολλοί άνεμόμυλοι τὰ ρίχνουν σε διώρυγες και χύνονται στη θάλασσα.

Οι θαλασσινοί ζεστοί και υγροί άνεμοι κάνουν το κλίμα γλυκό και υγρό. Οι ποταμοί *Ιξερ* και ο πλωτός *Σκάλδος* περνούν και ποτίζουν την πεδιάδα. Σε τέτοιο κλίμα μόνον η κτηνοτροφία εϋδοκιμεί. Μεγάλα ζώα ελεύθερα βόσκουν στα χλοερά λιβάδια.

Κυριώτερες πόλεις έδω είναι, στο Σκάλδο, η *Γάνδη* με πολλά εργοστάσια βαμβακερών ύφασμάτων. Η *Αμβέρσα*, στις έκβολές του Σκάλδου, είναι το μεγαλύτερο λιμάνι του Βελγίου, όπου παράγονται πολλά μεταξωτά ύφασματα.

3. Οικονομική ζωή. Η μικρή αυτή χώρα έχει άφθονο πλοῦτο και στην έπιφάνειά της και μέσα στη γη. Στις κοιλάδες, που ποτίζονται, καλλιεργούνται κοκκινογούλια για ζάχαρη, πατάτες, λινάρι και διάφορα λαχανικά.

Μέσα στο έδαφος υπάρχουν γαιάνθρακες και άλλα μεταλλεύματα σιδήρου, ψευδαργύρου, χαλκού, γύψου κλπ.

Το υγρό κλίμα και οι πολλές βροχές βοηθούν την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Μεγάλα οίκιακα ζώα και κουνέλια τρέφονται άφθονα από τους χωρικούς. Στις μεγάλες βιομηχανικές πόλεις υπάρχουν πολλά εργοστάσια σιδήρου, ψευδαργύρου και χαλκού όπου εργάζονται χιλιάδες εργάτες. Σε μικρότερες πόλεις άλλα εργοστάσια κατασκευάζουν ύφασματα.

σιτηρά, σίκαλη και φρούτα διάφορα. Μεγάλη προσοχή δίνουν στην κτηνοτροφία και στην άνθοκομία.

3. Οικονομική Ζωή. Μία τέτοια πεδιάδα που τη λιπαίνουν και την ποτίζουν ποταμοί με άφθονα νερά είναι πολύ εύφορη. Γιατες όλόκληρες σπέρνονται με σιτάρι, σίκαλη, βρώμη και άλλου καλλιεργούνται πατάτες, καπνός, λινάρι και άλλα. Μεγάλες έκτασεις είναι λιβάδια όπου βόσκουν

Όλλανδέζικα παιδιά πηγαίνουν εις τὸ σχολεῖον

κοπάδια από αγελάδες, βόδια, πρόβατα, άλογα κλπ. Στὰ βόρεια δίνουν άρκετὸ πλοῦτο και συμπληρώνουν τὴν παραγωγή τὰ λαχανικά, τὰ άνθη και τὰ φρούτα (φράουλες-κεράσια) που πωλούνται στο έξωτερικό.

Και ἡ κονικλοτροφία είναι πολὺ ανεπτυγμένη.

Οί Όλλανδοί είναι ἐπιτήδειοι ψαράδες τῆς ρέγγας, τῆς σαρδέλλας και τοῦ σολομοῦ στη Βόρειο Μάλασσα. Ἔχουν ανεπτυγμένη βιομηχανία σὲ εἶδη κτηνοτροφικά, άγροτικά και άλιευτικά (βούτυρα, γάλατα, κονσέρβες με ψάρια και άλλα).

Πληθυσμὸς-Πόλεις. Ἡ Όλλανδία ἔχει ἔκταση 34 χιλ. τετρ. χιλόμετρα και πληθυσμὸ 91]3 ἐκ. κατοίκους. Είναι τέσσαρες φορές μικρότερη από τὴν πατρίδα μας στην ἔκταση και ἔχει περισσότερους κατοίκους. Μετὰ τὸ Βέλγιο είναι πολὺ πυκνὰ κατοικημένη. Πρωτεύουσα ἔχει τὴ **Χάγη** (450 χιλ.) ὅπου παραμένει ἡ κυβέρνηση και ἡ βασίλισσα τῆς χώρας. Ἐδῶ ὑπογράφουν διάφορες συνθήκες και συμφωνίες μεταξύ τους πολλὰ κράτη.

Ἐμπορικά λιμάνια είναι: τὸ "**Αμστερδαμ** (700 χιλ.) πόλη πολὺ καθαρῆ, κτισμένη ἐπάνω σὲ νησιά. Παντοῦ νερό, θάλασσα και διώρυγες.

Τὸ **Ρότερδαμ** στίς ἐκβολές τοῦ Ρήνου λιμάνι ἔμπορικό.

Λαός. Οί 'Ολλανδοί είναι μίγμα δύο λαών, πού ένώθηκαν στα παλιά χρόνια και μιλοῦν όλλανδικά. 'Η 'Ολλανδική γλώσσα έγινε από τή Γερμανική, τήν 'Αγλική και τή Σουηδική.

'Η 'Ολλανδία δέν εἶναι μεγάλη δύναμη, ώστόσο ἔχει μεγάλες και καλές ἀποικίες στήν 'Αμερική, στήν 'Ασία και άλλοι με 52 ἑκατομ. κατοίκους. Τήν ανάπτυξη αὐτή και τήν πρόοδο τή χρωστάει στή θέση της και στήν ἔμπορική κίνηση πού τῆς δίνει ὁ μέγας πλωτός ποταμός Ρήνος. Στήν ἐποχή τῶν

'Ολλανδέζες φέρουν γάλα

ἀνακαλύψεων εἶχε μεγάλη ἔμπορική και ναυτική δύναμη, γι' αὐτό, τόσο μικρή, κατέκτησε πολλές και καλές ἀποικίες.

'Η πατρίδα μας τότε ἦταν σκλαβωμένη.

5. Η ΔΑΝΙΑ

1. Θέση .- Σύνορα. 'Η Δανία είναι μία μεγάλη χερσόνησος στή Γερμανική πεδιάδα. 'Αποτελεῖται από τή χερσόνησο *'Ιουτλάνδη*, και από τὰ νησιά *Σαϊλάνδη*, *Φιανίν*, *Λαουλάνδη* και ἄλλα μικρότερα. Πρὸς Ν. συνορεύει με τή Γερμανία και χωρίζεται από τή Σκανδιναυική χερσόνησο με τὸς πορθμοὺς Σκαγεράκη και Κατεγάτη.

2. Ἔδαφος .- Οἰκονομική ζωή. Τὸ ἔδαφος τόσο στή χερσόνησο 'Ιουτλάνδη ὅσο και στὰ μεγάλα και μικρὰ νησιά είναι πεδινό. Πουθενὰ δέν συναντοῦμε βουνὰ ἔκτος από μικροὺς λόφους (150 μ.). Και ἐδῶ ἡ θάλασσα σὲ πολλὰ μέρη εἶναι ψηλότερη από τή στεριά, γι' αὐτό σχηματίζονται πολλές λιμνοθάλασσες και ἔλη.

Τὰ βρόχινα νερὰ χύνονται στή θάλασσα με διώρυγες. Παντοῦ στα παράλια προχώματα και ἄμμος βαστοῦν τὰ κύματα. Δυτικά ἡ ἄμμος φτάνει σὲ ὕψος 30 μ. και κάνει μεγάλες καταστροφές, ὅταν φυσοῦν ἰσχυροὶ δυτικοὶ ἄνεμοι. Τὰ πολλὰ και πυκνόφυλλα δένδρα, πού φυτεύουν ἐκεῖ σταματοῦν τήν κίνηση στήν ἄμμο. "Ἐτσι λιγοστεύει ὁ κίνδυνος πού ἔχουν νὰ σκεπασθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὰ κτήματα και τὰ χωριά ἀκόμη.

'Η 'Ιουτλάνδη και τὰ νησιά χωρίζονται με θάλασσα, πού σὲ μερικά μέρη δέν εἶναι βαθιά (3—4 μ.). Γι' αὐτό τὸ χειμῶνα παγώνει και πολλὰ νησιά συγκοινωνοῦν με τροχοφόρα. Κάποτε ὁ Βασιλιάς *Γουσταῦος ὁ Γ'*

μένη σ
τολική,
μους εἶτ
Κυ
φία. Στὸ
'Αγγλία
οὐ ἄνθρω

τό

.. καὶ

εὐχάγη

ρασμα

αὐτό

στή

οικοι.

μάτια.

τι λαός

ησιά, τή

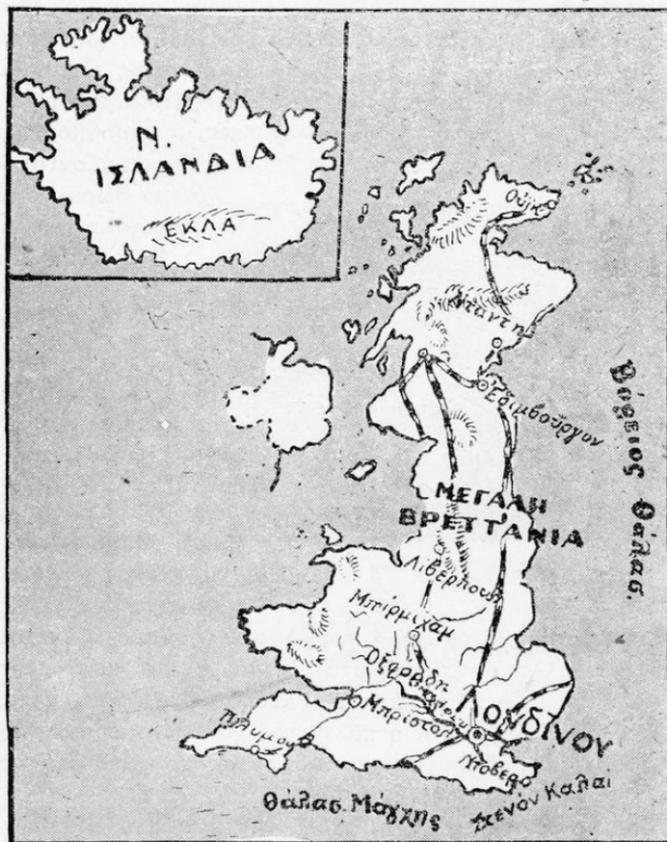
Βρέχεται

από τόν Ἄτλαντικό ὠκεανό, τή Βόρειο θάλασσα καί τή θάλασσα τῆς Μάγχης.

1. ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

1. Ἐκταση 230 χ. τετρ. χλμ. καί πληθυσμός 50 ἑκατομ. κ.

2. Μορφή τοῦ ἐδάφους - Κλίμα. Ἡ Μεγάλη Βρετανία πού βρέχεται γύρω ἀπό θάλασσα καί ἀπό τό ρεῦμα τοῦ κόλπου ἔχει κλίμα γλυκό

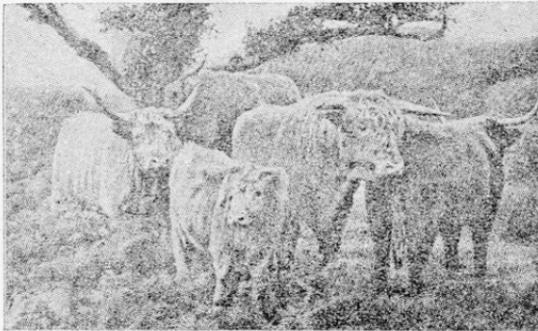
Χάρτης φυσικός καί πολιτικός τῆς Μ. Βρετανίας

καί ὑγρό. Ὑπάρχουν φυσικά καί ὀρεινές περιοχές ὅπου τό κλίμα εἶναι ψυχρό καί τά προϊόντα διαφορετικά.

Ἐδῶ ἡ ὑγρασία καί ἡ δμίχλη εἶναι μεγάλη καί οἱ βροχερές ἡμέρες πολλές. Ὁ γαλάζιος οὐρανός τῆς πατρίδος μας μέ τόν ἥλιο του εἶναι

σπάνιο φαινόμενο για τὴ χώρα τοῦ σιδήρου. Ἡ ὑγρασία αὐτὴ ὠφελεῖ στὴ βλάστηση καὶ στὴν παραγωγή.

Ἡ Βόρειος περιοχή, ποὺ λέγεται Σκωτία, εἶναι χώρα πολὺ ὄρεινῆ. Τὰ *Σκωτικά* ὄρη σχηματίζουν πρὸς Β. βραχώδεις ἐκτάσεις, ὅπου ἀπὸ τὸ ψυχρὸς καὶ ἀπὸ τοὺς δυτικούς ἀνέμους ποὺ φυσοῦν ἡ καλλιέργεια εἶναι ἐλαχίστη καὶ οἱ κάτοικοι ἀραιοί. Νοτιώτερα στὴν κοιλάδα τοῦ *Ἑδιμβούργου*, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι μαλακώτερο καὶ βρίσκονται πολλὰ ἀνθρακωρυχεῖα, καὶ ἄλλα μέταλλα, σιδήρος κλπ., εἶναι συγκεντρωμένοι οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Σκωτίας. Ἐδῶ ἀσχολοῦνται στὴ βιομηχανία καὶ στὴν κτηνοτροφία. Εἶναι γνωστὰ τὰ σκωτικά βόδια, ποὺ τρέφονται ἀποκλειστικά γιὰ τὸ πολὺ κρέας τους. Κυριώτερες πόλεις εἶναι. Τὸ *Ἑδιμβούργον* ἀρχαία πόλη τῆς Σκωτίας, μία ἀπὸ τίς ὀρεινότερες πόλεις τῆς Εὐρώπης με ἀρχαῖο Πανεπιστήμιο, βιβλιοθήκες, ἀστεροσκοπεῖο κλπ. Ἡ *Γλασκώβη*, (1 ἐκ.) με μεγάλα ναυπηγεῖα, ὅπου κατασκευάζονται τὰ μεγαλύτερα θωρηκτὰ καὶ ἐμπορικά πλοῖα τοῦ κόσμου.

Βόδια τῆς Σκωτίας

Στὴ μεσαία περιοχή τῆς Μ. Βρετανίας τὰ *Πέννινα* ὄρη καὶ τὰ *Ουάλλια*, σχηματίζουν ὄραϊες εὐφορες κοιλάδες. Τὸ κλίμα εἶναι μαλακώτερο καὶ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία, στὴ γεωργία καὶ πρὸ παντός στὴ βιομηχανία. Στους πρόποδες τῶν δύο βουνῶν συγαντοῦμε ἀνθρακωρυ-

χεῖα καὶ ἐργοστάσια με τὰ ψηλὰ φουγάρα τους ὅπου ἐξάγεται ἀνθρακας, σίδηρος καὶ ἄλλα μεταλλεύματα. Εἶναι ἡ πιὸ πυκνοκατοικημένη περιοχή ὅπου ἑκατομμύρια ἐργάτες δουλεύουν στὰ ἐργοστάσια. Πόλεις εἶναι ἡ *Βιρμινγκαμ* (900 χ. κ.) ἡ πόλη τοῦ χάλυβα καὶ τοῦ σιδήρου με τεράστια ἐργοστάσια, ὅπου κατασκευάζονται σιδηρικά διάφορα: μηχανές, βελόνες, πέννες, ὄπλα κλπ.

Τὸ *Μάντσεστερ* (1 1/2 ἐκ. κ.) ἡ πόλη τῶν ὑφασμάτων. Ἐδῶ κατεργάζονται τὸ βαμπάκι ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, τίς Ἰνδίες καὶ τὴν Ἀμερική. Τὸ *Λίβερπουλ* καὶ τὸ *Νιουκάστελ* ὅπου εἶναι τὰ μεγαλύτερα ἀνθρακωρυχεῖα με ἑκατομμύρια ἐργάτες.

Ἡ πεδιάδα τοῦ Λονδίνου. Νοτιοανατολικά εἶναι τὸ πιὸ εὐφορὸ μέρος στὴ Μ. Βρετανία. Ἐδῶ τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ καὶ γλυκό. Ὁ ποταμὸς *Τάμεσης* περνώντας ἀνάμεσα στὴν πεδιάδα τὴν κάνει εὐφορὴ σὲ σιτηρὰ, κοκκινογούλια, πατάτες κλπ. Κυριώτερες πόλεις εἶναι τὸ *Λον-*

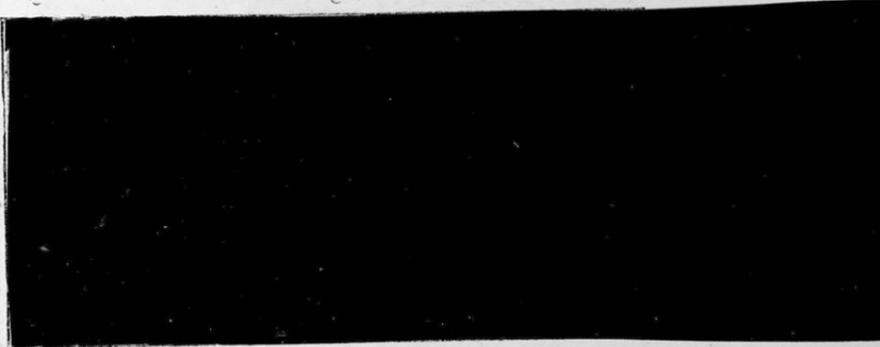
δίνον (8 1)2 έκ. κ.) μία από τις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου, πρωτεύουσα της 'Αγγλικής αυτοκρατορίας, στο ποταμό Τάμεση. Δέν περιγράφεται ή κίνηση και ή ζωή στή μεγάλη αυτή πόλη, μέ τούς ωραίους δρόμους, τις πλατείες και τά μεγάλα σπίτια τά μολυβί από τούς καπνούς και τήν ύγρασία. Είναι τό μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο. Στο μουσείο του Λονδίνου βρίσκομε 7 αΐθουσες γεμάτες από άρχαία άγάλματα και μνημεία της πατρίδος μας μεγάλης άξίας, όπως τά άετώματα του Παρθενώνα κλπ.

Ό *Τάμεσης* τό μεγαλύτερο λιμάνι του κόσμου είναι πλωτός σέ βάθος 90 χιλ. όπου βρίσκεται τό Λονδίνο. Τό μεγάλο αυτό λιμάνι είναι χωρισμένο σέ άλλα μικρότερα, πού έχουν ξεχωριστό όνομα και στο καθένα ξεφορτώνονται διαφορετικά έμπορεύματα (λιμάνι 'Ινδιών, λιμάνι άποικιακών, ξυλείας, σιδηρικών κλπ.).

Τό προάστιο *Γκρήνουϊτς* είναι σπουδαίο για τό 'Αστεροσκοπείο του. 'Απ' έκει περνάει και ό πρώτος μεσημβρινός.

Τό *Ντόβερ* στήν άκτή, άπέναντι άπ' τό Καλαί όπου συνεχίζεται ή σιδηροδρομική γραμμή μέ τήν Εύρώπη.

3. Οικονομική Ζωή. Στή Μ. Βρετανία ή γεωργία και ή κτηνοτροφία είναι άνεπτυγμένες, αλλά τά προϊόντα τους δέν έπασκοδν για

Πόργος στο Λονδίνο μέ φυλακές

τις άνάγκες του πληθυσμού όλον τό χρόνο και τά συμπληρώνουν άπ' τό έξωτερικό. Μεγαλύτερο πλοίτο στή χώρα δίνουν ό άνθρακας, ό σίδηρος και άλλα όρυκτά πού βγαίνουν από τή γή άφθονα. Ό άνθρακας είναι ή μεγαλύτερη και κυριώτερη κινητήριος δύναμη στα έργοστάσια της. 'Η Μ. Βρετανία είναι δεύτερη χώρα στον κόσμο, μετά τήν 'Αμερική, στήν παραγωγή του άνθρακα. 'Η βιομηχανία της σέ όλους τούς κλάδους έχει τεράστια άνάπτυξη. Στήν άνάπτυξη της βιομηχανίας βοηθοδν πολλοί. Βοηθοδν οι πολλές και εύφορες άποικίες της, άπ' όπου φέρνει μεγάλες

ποσότητες ακατέργαστο ύλικό. Βοηθούν τὰ μεγάλα καὶ πολλὰ ἐμπορικά πλοῖα ποῦ ἔχει γιὰ νὰ μεταφέρῃ τὶς πρώτες αὐτὲς ὕλες ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον. Πιὸ πολὺ βοηθεῖ ὁ ἄνθρακας, ποῦ ἔχει στὸν τόπο τῆς, καὶ εἶναι ἡ κυριώτερη κινητήριος δύναμη στὰ ἐργοστάσιά τῆς. Αὐτὰ ὅλα τὴν κάνουν μιὰ ἀπὸ τὶς πρώτες χῶρες τοῦ κόσμου στὴ βιομηχανία. Κατέχει στὴν Εὐρώπῃ τὴν πρώτη θέση στὴν παραγωγή τοῦ ἄνθρακα καὶ κατασκευάζει κάθε εἶδος μηχανές, ἐνδύματα, σιδηρικά, φάρμακα, ἀεροπλάνο, αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομους κ.λ.π.

Πουλᾶει στὶς διάφορες ἀγορὲς στὸ ἐξωτερικό, πολλὰ βιομηχανικά προϊόντα, ποῦ φτιάχνει ἀπὸ ὕλικά τῶν ἀποικιών. Ἔτσι ἀγοράζουν καουτσούκ φτιαγμένο ἀπὸ τὸ ἐλαστικό κόμμι τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, ὑφάσματα μάλλινα ἀπὸ μαλλιά τῆς Αὐστραλίας, βαμβακερὰ ἀπὸ βαμβάκι τῆς Αἰγύπτου, τσίγγο, διαμάντια κ.λ.π. ποῦ φέρνει ἀπὸ τὶς ἀποικίες.

Τὸ πυκνὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο, οἱ διώρυγες, ἡ μεγάλη συγκοινωνία στὴ θάλασσα, ὅλα συντελοῦν στὴν ἀνάπτυξη, καὶ στὴν ζωηρὴ κίνηση τῆς χῶρας. Τὸ Λονδίνο ἐπάνω στὸν Τάμεση ποῦ χύνεται μπροστὰ

////// Βοσναί	~ Πετρώδεις ἄυται
••••• Λιβάνια	• Ἀνθρακωρυχία
▨ Γεωργία	••••• Διάφορα πετρώματα

Βιομηχανικὸς χάρτης Μ. Βρετανίας

στὴν πόρτα τῆς Εὐρώπῃς ὠφέλησε πολὺ στὸν πλοῦτο καὶ στὴν ἀνάπτυξη τῆς Μ. Βρετανίας.

Οἱ Ἄγγλοι ψαράδες στὴ Βόρειο θάλασσα ψαρεύουν ἄφθονες ρέγ-

γες, σολομούς και βακαλάο. Πολλά απ' αυτά πωλούνται στο έξωτερικό και φέρνουν μεγάλα κέρδη στην αυτοκρατορία.

Στην πατρίδα μας αγοράζομε απ' τή Μ. Βρετανία διάφορα μηχανήματα, υφάσματα, φάρμακα κλπ. και πωλούμε εκεί σύκα, σταφίδες, καπνό κλπ.

Ἡ Ἀγγλία ἔχει πολλές καί εὐφορες ἀποικίες καί κρατεῖ τὰ σπουδαιότερα στενά στή θάλασσα, ὅπως τὸ *Σουέξ*, τὸ *Γιβραλτάρ*, τὸ *Ἄδεν*, τὴ *Σιγγαπούρη* κλπ.

Πολίτευμα ἔχει *συνταγματικὴ βασιλεία* καί μετὴν Ἰρλανδία, τὸν Καναδά, τὴν Αὐστραλία, τὴ Ν. Ἀφρική, τὸ Ἰνδοστάν καί τὸ Πακιστάν ἀποτελεῖ τὴ *Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία*.

4. Λόγος. Οἱ Ἀγγλοὶ εἶναι ἀρχαία φυλὴ καί κατάγονται ἀπὸ τοὺς ντόπιους Κέλτες καί Γαλάτες. Εἶναι ψηλοὶ καί ξανθοί. Οἱ πῶ πολλοὶ ἀσχολοῦνται στὴ βιομηχανία.

Β. Η ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Ἐχει ἔκταση 82 χ. τετρ. χλμ. καί πληθυσμὸ 4 1)2 ἑκ. κατ.

Ἡ Ἰρλανδία εἶναι τὸ δεύτερο νησί απ' τὰ Βρετανικά. Ἐχει κλίμα ὠκεάνειο μὲ μεγάλη ὕγρασία καί πολλές βροχές. Ἡ μεγάλη ὕγρασία βοηθαί πολὺ τὴν κτηνοτροφία, ἀλλὰ ὄχι καί τὴ γεωργία. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι κτηνοτροφικά, πατάτες, λιγάρια κλπ.

Ἡ Ἰρλανδία εἶναι χωρισμένη σὲ δύο πολιτικὲς περιοχές.

1) Τὴ Βόρειο Ἰρλανδία ποὺ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Μ. Βρετανίας καί ἔχει πρωτεύουσα τὸ *Μπέλφαστ* καί

2) Τὸ Ἐλεύθερο κράτος πρὸς Νότο ποὺ εἶναι δημοκρατία καί ἀνήκει στὴ *Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία* μὲ πρωτεύουσα τὸ *Δουβλίνο*.

Ἐρωτήσεις.

Σὲ ποιά πόλη τῆς Γαλλίας θὰ ἀγοράσης μεταξωτὰ υφάσματα ;

Σὲ ποιά θὰ ἀγοράσης λινά ;

Ἀπὸ ποιά πόλη τῆς Γαλλίας θὰ ἀγοράσης κρασιά ;

Ποιά λιμάνια ἔχει ἡ Γαλλία στὸν Ἀτλαντικὸ ;

Τί χρειάζονται τὰ προχώματα στὶς Κάτω Χῶρες ; Οἱ διώρυγες ;

Γιατί φημίζονται οἱ Βρυξέλλες ;

Ἀπὸ ποῦ προμηθεύεται βαμπάκι ἡ Ἀγγλία ;

Ἀπὸ ποῦ ὄλικο γιὰ τὸ καουτσούκ ;

Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας στὴν Ἀγγλία, ποῦ ὀφείλεται ;

Στὴν ἀγορὰ μας τί προϊόντα θλέπετε ἀπὸ τὶς Χάτω Χῶρες ;

Τί ξέρετε γιὰ τὰ Ἀγγλικὰ υφάσματα ;

Πίναξ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Κράτη	Ἐκταση	Πληθυσμὸς	Πρωτεύουσα	Πληθ.	Ἄλλες πόλεις
Γαλλία	555 χ. τ. χιλμ.	41 ἑκ.	Παρίσι	6½ ἑκ.	Μασσαλία, Χάβρη, Νάντη, Λίλη, Μπορντώ, Λυών
Μονακό	1½ χιλιόμετρ.	20 χιλ.	Μονακό	2 χιλ.	Μόντε-Κάρλο
Βέλγιο	30 χ. τ. χιλμ.	8 ἑκ.	Βρυξέλλες	1 ἑκ.	Λιέγη, Ἀμβέρσα, Γάνδη.
Ὀλλανδία	34 χ. τ. χιλμ.	9½ ἑκ.	Χάγη	450 χιλ.	Ἀμστερδαμ, Ρότερδαμ.
Δανία	42 χ. τ. χιλμ.	4 ἑκ.	Κοπεγχάγη	600 χιλ.	
Μ. Βρετανία	230 χ. τ. χιλμ.	50 ἑκ.	Λονδίνο	8½ ἑκ.	Ἐδιμβούργο, Βίρμιγγαμ, Λίβερπουλ.
Ἴρλανδία	82 χ. τ. χιλμ.	4½ ἑκ.	Δουβλίνο		Μπέλφαστ.

Γ. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΕΛΒΕΤΙΑ

1. Θέση-ὄρια. Ἡ Ἐλβετία εἶναι μεσογειακὸ κράτος καὶ δὲν βρέχεται καθόλου ἀπὸ θάλασσα. Συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Γερμανία, πρὸς Α. μετὰ τὴν Αὐστρία πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἰταλία καὶ δυτικὰ μετὰ τὴν Γαλλία.

Ἔχει ἔκταση 41 χιλ. τετ. χιλμ.

2. Ἔδαφος - κλίμα-προϊόντα. Τὸ μεγαλύτερο τμήμα τῆς Ἐλβετίας βρίσκεται στὶς Ἐλβετικὲς Ἄλπεις καὶ ἓνα μικρὸ μέρος εἶναι στὴν ὄροσειρὰ τοῦ Γιούρα, ποῦ εἶναι σύνορο μετὰ τὴν Γαλλία. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ βουνὰ εἶναι τὸ Ἐλβετικὸ ὄροπέδιο.

Ἡ Ἐλβετία μετὰ τὶς ψηλὰ καὶ χιονισμένους κορφὰς τῶν βουνῶν της εἶναι ὁ τόπος, ποῦ μετὰ τὴν κλίση ποῦ ἔχει, μοιράζει τὰ νερὰ στὰ ποτάμια. Ἀπὸ ἐκεῖ πηγάζουν ὁ Ροδανός, ὁ Ρήνος, ὁ Δούναβης καὶ ὁ Πάδος.

Ἡ περιοχὴ τῶν Ἐλβετικῶν Ἄλπεων μετὰ τοὺς ἀπόκρημινους βράχους, τὶς ἀπότομες χαράδρες καὶ τοὺς πάγους δὲν εἶναι κατάλληλη γιὰ τὴ γεωργία. Τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ καὶ ὅσο προχωροῦμε ψηλότερα γίνεται ψυχρὸ. Στὶς χαμηλότερες πλαγιὰς καὶ στὶς κοιλάδες εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία.

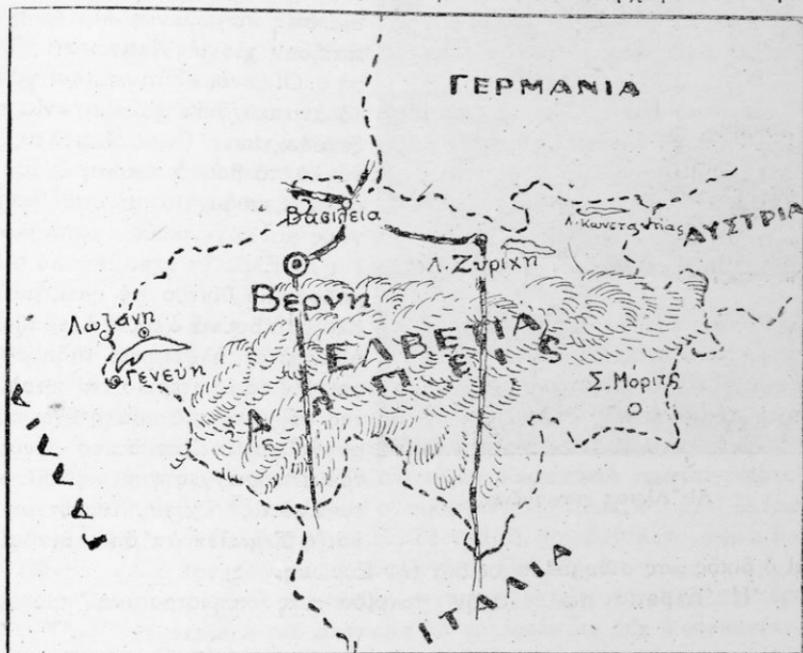
Ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶναι ἀραιοκατοικημένη ἀπὸ ἀνθρώπους, ποῦ ἀσχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία.

Ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Γιούρα εἶναι χαμηλότερη. Στὶς εὐφορες κοιλάδες καλλιεργοῦνται δημητριακὰ καὶ στὶς πλαγιὰς τῶν βουνῶν βόσκουν πολλὰ κοπάδια ἀπὸ ἀγελάδες, βόδια καὶ γιδοπρόβατα.

Ἡ μεγαλύτερη ὅμως κτηνοτροφία καὶ καλλιέργεια γίνεται στὸ Ἐλβετικὸ ὄροπέδιο ὅπου περνοῦν πολλοὶ παραπόταμοι, προπαντὸς ὁ Ρήνος. Ἐδῶ τὰ νερὰ ἀπὸ τὰ βουνὰ μαζεύθηκαν καὶ σχημάτισαν ὠραίε

και μαγευτικες λιμνες. Η Γενεύη, η Νιουκάστελ, η Ζυρίχη, η Λουκέρνη, η Κωνσταντία και άλλες μικρές λιμνες σαν αλυσίδα ενώνονται με διάφορα ποταμάκια. Ο Ρήνος περνάει από τις περισσότερες. Το κλίμα είναι ήπειρωτικό μαλακό και οι κάτοικοι καλλιεργούν δημητριακά, αμπέλια και φρούτα. Οι περισσότεροι όμως ασχολούνται στην κτηνοτροφία, που είναι και η ζωή του τόπου.

3. Οικονομική ζωή. Το μεγαλύτερο πλούτο στη χώρα δίνει η κτη-

Χάρτης της Έλβετίας φυσικός

νοτροφία από το κρέας, το τυρί, το γάλα, το βούτυρο κ.λ.π. Η Έλβετία δεν έχει μεγάλη βιομηχανία, εκτός από μερικά εργοστάσια, που κατασκευάζουν ωρολόγια (Γενεύη), μικρά μηχανήματα (Βασιλεία) και ύφασματα (Ζυρίχη). Για κινητήριο δύναμη στα εργοστάσια μεταχειρίζονται το νερό που πέφτει με όρη. Το νερό αντικατέστησε τον άνθρακα και λέγεται *λευκός άνθρακας*.

Ο ηλεκτρισμός παράγεται με εύκολία χωρίς καμιά δαπάνη. Γι' αυτό παντού στις πόλεις και στα χωριά κινούνται ηλεκτρικοί σιδηρόδρομοι και φωτίζεται με ηλεκτρικό φως και η μικρότερη καλύβα ακόμη.

Μεγάλα έσοδα έχει η Έλβετία από τους ξένους. Άλλοι έρχονται για να περάσουν δροσερό καλοκαίρι, άλλοι να θεραπευθούν στα νοσο-

κομεία και άλλοι τό χειμώνα για σπόρ. Έδω τον Ίανουάριο και Φεβρουάριο είναι σωστή μαγεία. Όλα χιονισμένα, πουθενά ύγρασια. Ό καιρός

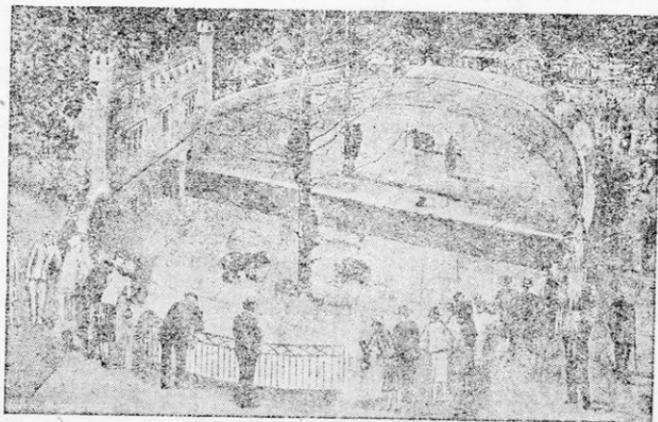
Αι "Άλπεις χιονισμένες

γλυκός τόσο, που έπάνω στα βουνά και στα χιόνια οι περισσότεροι δέν φοροθν παλτό. Αύτην την έποχή έρχονται πολλοί ξένοι για να απολαύσουν τά χιόνια, να κάνουν σκι στις παγωμένες λίμνες ή να παίξουν χιονιές έπάνω στις "Άλπεις. Οι ξένοι είναι πολλοι γι' αυτό αναπτύχθηκε ή βιομηχανία τών ξενοδοχείων. Όλες οι πόλεις, τά χωριά, τά βουνά ακόμη έχουν ώραία ξενοδοχεία με σπουδασμένους και ευγενικούς υπαλλήλους.

Ή Έλβετία έχει μεγάλο σιδηροδρομικό δίκτυο με ήλεκτρισμό. Και στα βουνά ακόμη ανεβαίνουν οδοντωτοί ήλεκτρικοί σιδηρόδρομοι. Με τó έξωτερικό και προπαντός τά γειτονικά κράτη έχει καλή συγκοινωνία. Σπουδαίες είναι οι τρεις σήραγγες που περνούν κάτω από τις "Άλπεις. Κυριώτερη είναι ή Σερπλόν απ' όπου διαβαίνει

και ό δικός μας σιδηρόδρομος διά τήν Εύρώπη.

Ή Έλβετία πωλεί στην πατρίδα μας κτηνοτροφικά προϊόντα

Πλατεία με άρκουδες

καί ώρολόγια καί αγοράζει από έμιας καπνό, σũκα, σταφίδα κ.λ.π.
Πληθυσμός—Πόλεις Πληθυσμό έχει 41)2 έκατ. κατοίκους. Οί περι-
 ρισσότεροι από αυτούς είναι συγκεντρωμένοι στο Έλβετικό όροπέδιο,
 όπου συναντούμε καί τίς κυριώτερες πόλεις.

Πρωτεύουσα είναι ή *Βέγγη* (150 χ. κ.) όπου οί κάτοικοι έχουν έξαι-
 ρετική αγάπη καί περιποίηση στις άρκουδες. *Ή Γενεύη* ή πόλη τών ώρο-
 λογίων. *Ή Λωζάνη* με τὰ καλά σχολεία της. *Ή Ζυρίχη* σπουδαία βιομη-
 χανική πόλη καί ή *Βασιλεία* στο σύνορο όπου συναντώνται οί σιδηρόδρο-
 μοί της Έλβετίας, της Γαλλίας καί της Γερμανίας με πολλά έργοστάσια
 ύφασμάτων.

Λαός. Οί Έλβετοί μιλοϋν γερμανικά, Ιταλικά καί γαλλικά. Είναι
 πολιτισμένοι σε τέτοιο βαθμό, πού ή κλοπή, ή ληστεία καί τὰ έγκλήματα
 είναι άγνωστα. Οί φυλακές δέν έχουν κανένα φυλακισμένο. Σε κανένα
 από τούς πολέμους πού έγιναν τὰ τελευταία χρόνια, δέν έλαβαν μέρος.

2. Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. Θέση—όριζ. Ή Γερμανία βρίσκεται στο κέντρο της Εϋρώπης.
 Προς Β. συνορεύει με τή Δανία καί βρέχεται από τή Βόρειο καί τή Βαλτική
 θάλασσα. Προς Δυσμάς συνορεύει με τò Βέλγιο, τήν Όλλανδία, τò Λου-
 ξεμβούργο καί τή Γαλλία, προς Ν. με τήν Έλβετία καί τήν Αύστρια καί
 προς Α. με τήν Τσεχοσλοβακία καί τήν Πολωνία.

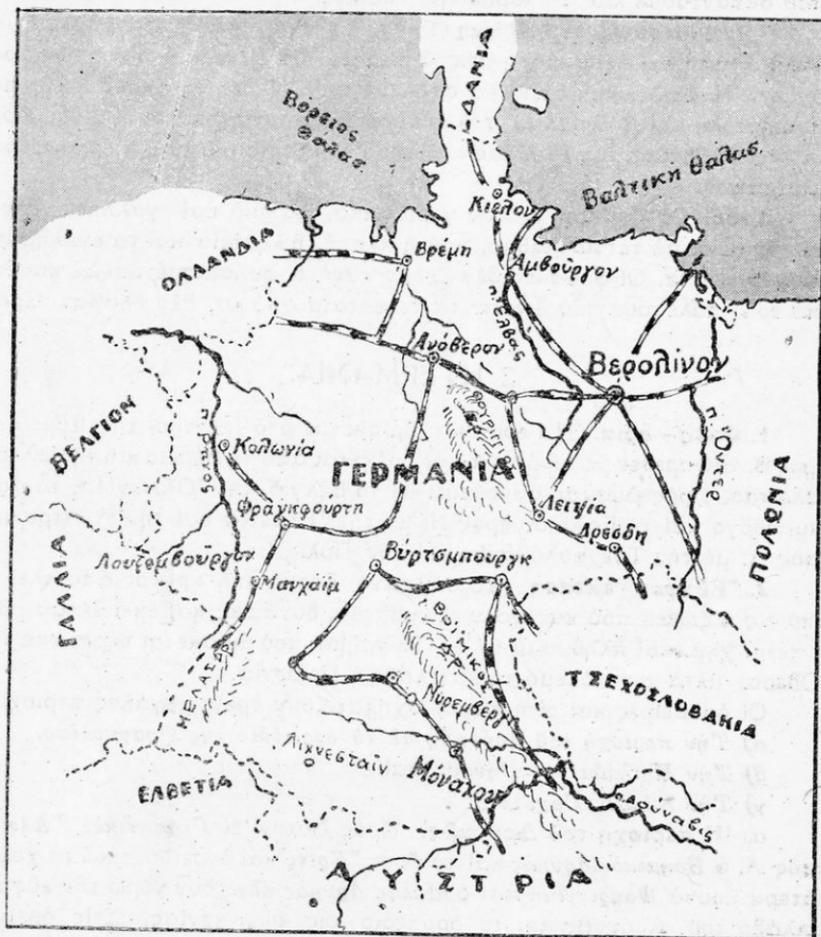
2. Έδαφος - έκταση. Τò σημερινό Γερμανικό κράτος αποτελείται
 από τίς 4 ζώνες πού κατέχουν οί νικήτριες δυνάμεις καί έχει έκταση 370
 χ. τετρ. χλμ. καί πληθυσμό 67 εκ. Τò τμήμα, πού βρίσκεται πέρα από τόν
 "Όδερο, μετά τόν πόλεμο τò κατέλαβε ή Πολωνία.

Οί όροσειρές καί οί ποταμοί σχηματίζουν τρεις μεγάλες περιοχές :

- α) *Τήν περιοχή του Δούναβη με τò όροπέδιο της Φραγκονίας,*
- β) *Τήν Κοιλάδα του Ρήνου, καί*
- γ) *Τήν Βόρειο Γερμανία.*

α) **Ή περιοχή του Δούναβη,** Προς Νότον οί *Γερμανικές "Άλπεις*
 προς Α. ο *Βοημικός Δρυμός* καί τò όρος *Έριτς* καί βορειοδυτικά τὰ χαμη-
 λότερα βουνά *Θουριγγικά* καί ο *Μέλας Δρυμός* κλείνουν γύρω τήν εϋφορη
 κοιλάδα του Δούναβη καί τò όροπέδιο της Φραγκονίας. Στίς όρεινές
 περιοχές τò κλίμα είναι ήπειρωτικό με πολϋ ψυχρό χειμώνα, ένω χαμη-
 λότερα στις κοιλάδες είναι μαλακώτερο. Άνάλογα είναι καί τὰ προϊόντα.
 Πολλά βουνά σκεπάζονται με δάση καί στις πλαγιές τους είναι άνεπτυ-
 γμένη μεγάλη κτηνοτροφία. Στίς κοιλάδες όπου τò χώμα είναι παχύ καί
 εϋφορο καλλιεργούνται δημητριακά, κοκκινογούλια, διάφορα όπωρο-
 φόρα δένδρα καί λαχανικά. Στούς πρόποδας τών "Άλπεων υπάρχουν
 μεταλλεία σιδήρου καί άλλων όρυκτων. Έδώ ή χώρα είναι πυκνότερα
 κατοικημένη καί συναντούμε πολλές βιομηχανικές πόλεις. Κυριώτερες

είναι: Τὸ *Μόναχο* σπουδαῖο κέντρο συγκοινωνιῶν στὴν κοιλάδα τοῦ Δούναβη, ἢ *Νυνεμβέργη* στὴ διώρυγα πού ἐνώνει τὸ Δούναβη, τὸ Ρῆνο καὶ Οὐέζερ, μεγάλο βιομηχανικὸ κέντρο (ἤλεκτρικά, δέρματα, παιγνίδια κλπ.).

Χάρτης φυσικός καὶ πολιτικός τῆς Γερμανίας.

β) **Ἡ κοιλάδα τοῦ Ρῆνου.** Μπαίνοντας στὴ Γερμανία ὁ Ρῆνος ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ *Βόσγια* καὶ τὸ *Μέλανα Δρυμό* ποτίζει ὁλόκληρη τὴν πεδιάδα καὶ δέχεται πολλοὺς παραποτάμους μεγάλους καὶ μικροὺς. Οἱ ὄρεινές περιοχές ἔχουν κλίμα ψυχρὸ μὲ ἀνεπτυγμένη κτηνοτροφία καὶ πλούσια δάση. Στὴν κοιλάδα, πού προφυλάσσεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, τὸ κλίμα εἶναι ἥπιώτερο καὶ καλλιεργοῦνται δημητριακά, κοκκινογούλια, ὄπωρικά

έργοστάσια κατασκευάζουν μηχανήματα για πιεστήρια, βιβλιοδετικά μηχανήματα, τυπογραφικά στοιχεία, μηχανήματα χάρτου κλπ.

Το Βερολίνο (3 έκ. κ.) σέ ένα παραπόταμο του "Ελβα, πρωτεύουσα της Γερμανίας είναι ή μεγαλύτερη έμπορική και βιομηχανική πόλη του κράτους, κέντρο των συγκοινωνιών με τó έξωτερικό και τó έσωτερικό. Τó *Άμβουργο* τó μεγαλύτερο λιμάνι της Γερμανίας όμοιο με τó λιμάνι του Τάμεση στο Λονδίνο. Η *Βρέμη* στόν Ουέζερ με έργοστάσια βάμβακος. Τó *Κίελο* στη διώρυγα που ένώνει τή Βαλτική με τή Βόρειο θάλασσα, άλλοτε ναύσταθμος της Γερμανίας.

3. Οικονομική ζώή. Στη Γερμανία ένα μεγάλο τμήμα είναι πεδιάδα. Όσοτό δέν είναι χώρα γεωργική. Είναι βιομηχανική χώρα γι'

Έργοστάσιο παιγνιδιών.

αυτό και ό περισσότερος πληθυσμός είναι συγκεντρωμένος στις βιομηχανικές πόλεις. Η Γερμανία είναι ή πρώτη χώρα στην παραγωγή της πατάτας. Η κοιλάδα του "Ελβα παράγει τά περισσότερα δημητριακά, κοκκινογούλια και κριθάρι από τις άλλες περιοχές. Ό Γερμανός από τή σίκαλη φτιάνει τó ψωμί του κι' από τó κριθάρι τή μύρα του.

Πλούτος και ζώή στη Γερμανία είναι τά όρυκτά και ή βιομηχανία της. Έξάγονται άνθρακες, σίδηρος, χαλκός και πολλά άλλα. Στα πολλά και μεγάλα έργοστάσια κατασκευάζονται κάθε είδους μηχανές, ηλεκτρικά, χημικά είδη, χρώματα, φάρμακα διάφορα, ώραία παιγνίδια για τά παιδιά και άλλα.

Πολύ συντελεί στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και ή καλή συγκοινωνία με τούς σιδηροδρόμους, τούς πλωτούς πεταμούς και τις διώρυγες.

Η κτηνοτροφία δέν έπαρκει για τις ανάγκες της χώρας.

Η πατρίδα μας αγοράζει απ' τή Γερμανία μηχανές, έργαλεία, ηλεκτρικά είδη, ύφασματα, χρώματα και άλλα και πωλεί εκεί σόκα, λάδι, έλιές, καπνό κ. τ. λ.

4. **Λαός.** Οι Γερμανοί είναι πολύ εργατικοί. Ἡ τέχνη, ἡ ἐπιστήμη, ἡ μουσική καὶ ἡ βιομηχανία προώδυσαν πολὺ στὴ χώρα τους. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ γίνη ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ποὺ ἔσπειρε παντοῦ τὴ δυστυχία καὶ τὴν καταστροφή. Τώρα ἡ νικημένη Γερμανία χωρίσθηκε σὲ τέσσαρες ζῶνες, ποὺ κατέχονται προσωρινὰ ἀπὸ τὶς 4 νικητρίες δυνάμεις τὴν Ἀγγλίαν, τὴ Γαλλίαν, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴ Ρωσίαν.

ΔΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Ἔστι τοῦ Λουξεμβούργου μεσα στὸ Βέλγιο καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἀρτίζει εἰς χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Ἡ πόλις αὐτῆς ἀρτίζει εἰς χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα καὶ ἀρτίζει εἰς χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα καὶ ἀρτίζει εἰς χιλιάδες τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

μικὴ συγκοινωνία ποὺ ἔχει. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Λουξεμβούργο* (45 χ.).

4. ΤΟ ΛΙΧΝΕΝΣΤΑΪΝ

Ἡ ἡγεμονία τοῦ Λιχενενστάϊν βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν Ἑλβετία καὶ στὴν Αὐστρία καὶ εἶναι ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Ἑλβετίας. Ἔχει ἕκταση 160 τετραγ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 12 χ. κατοίκους. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Φάντουτς*.

5 Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

1. **Θέση—ὄρια.** Ἡ Τσεχοσλοβακία βρίσκεται στὴν κεντρικὴ Εὐρώπῃ καὶ δὲν βρέχεται καθόλου ἀπὸ θάλασσα. Συνορεύει πρὸς Β. μετὴν Πολωνίαν, πρὸς Δ. μετὴν Γερμανίαν, πρὸς Ν. μετὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ πρὸς Α. μετὴν Οὐκρανίαν. Ἔκτασις ἔχει 135 χ. τετ. χλμ.

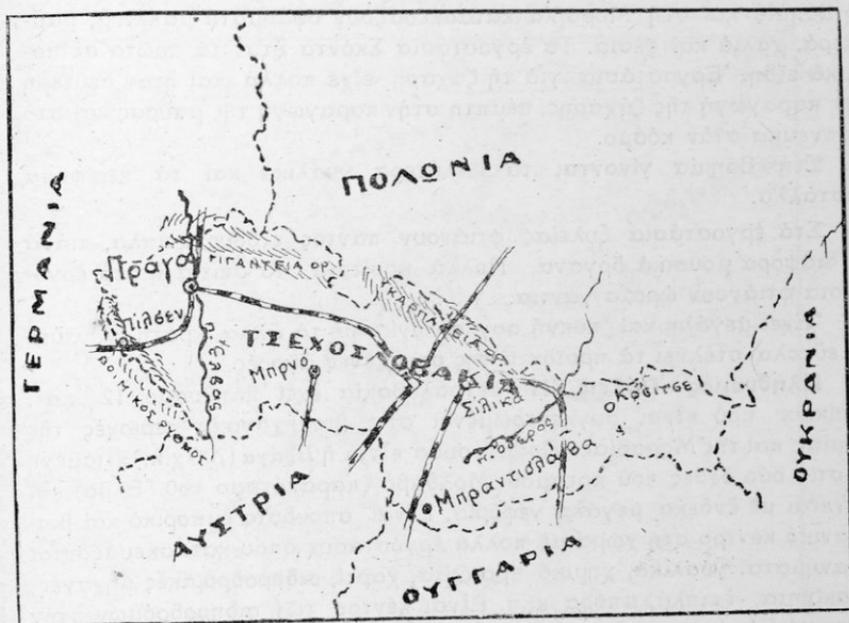
2. **Ἔδαφος—Προϊόντα.** Ἡ Τσεχοσλοβακία ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς χωριστὰς περιοχάς: τὴν *Βοημία*, τὴν *Μοραβία* καὶ τὴν *Σλοβακία*.

Ἡ *Βοημία* εἶναι χώρα πεδινή, ποὺ τριγυρίζεται ἀπὸ τὰ ὄρη *Σουδῆτα*, *Βοημικά*, καὶ τὰ ὄρη τῶν *Μετάλλων*. Ὁ πλωτὸς ποταμὸς *Ἐλβας*, περνώντας μετὰ διεύθυνση πρὸς Β. ποτίζει καὶ κάνει τὴν πεδιάδα

πολύ εύφορη. Καλλιεργούνται δημητριακά, κοκκινογούλια, πατάτες και άλλα. Στους πρόποδες των γύρω βουνών, προπαντός των Μετάλλων εξάγονται άνθρακες, σίδηρος και πολλά άλλα μέταλλα.

Και η *Μοραβία* είναι πεδινή χώρα που την περικλείουν τα *Βοημικά* όρη και τα *Καρπάθια*. Στην εύφορη πεδιάδα καλλιεργούνται δημητριακά, και άλλα προϊόντα όπως στη Βοημία. Και εδώ τα βουνά είναι πλούσια σε μεταλλεύματα. Ο *Μοράβας* και ο *Όδερρος* ποτίζουν την πεδιάδα και διευκολύνουν τη συγκοινωνία.

Η *Σλοβακία* κοντά στα Καρπάθια είναι όρεινη και αραιότερα

Χάρτης φυσικός και πολιτικός της Τσεχοσλοβακίας

κατοικημένη. Οί κάτοικοι ασχολούνται στην κτηνοτροφία, στην ύλοτομία και στη βιομηχανία. Όλες οι περιοχές έχουν κλίμα ήπειρωτικό με θερμό καλοκαίρι και ψυχρό χειμώνα.

3. Οικονομική ζωή. Τα 40% από τους κατοίκους της Τσεχοσλοβακίας είναι γεωργοί. Στις πεδιάδες της Βοημίας και της Μοραβίας καλλιεργούνται σιτάρι, κριθάρι, λικίσκος για μαγιά της μύρας, πατάτες, κοκκινογούλια, αμπέλια και λαχανικά. Όλα είναι αρκετά και φθάνουν για τις ανάγκες της χώρας.

Η μισή χώρα είναι σκεπασμένη με δάση, προπαντός στα Καρπάθια, όπου εξάγεται άφθονη ξυλεία.

Στις όρεινές περιοχές οί κάτοικοι άσχολοῦνται στήν κτηνοτροφία, στήν πτηνοτροφία, στή μελισσοκομία καί τρέφουν πολλά κουνέλια.

Παντοῦ τὸ ἔδαφος εἶναι πλούσιο σέ όρυκτά, προπαντός στά όρη τῶν Μετάλλων καί στή Βοημία. Ἐξάγονται γαιάνθρακες, λιγνίτης, σίδηρος, χαλκός, ὑδράργυρος καί πολύτιμοι λίθοι άκόμη. Εἶναι ἡ πρώτη χώρα σὸ ράδιο. Σέ πολλά μέρη ἔχει καί καλές λαματικές πηγές.

Ἡ βιομηχανία εἶναι πολὺ προωδευμένη γιατί ὑπάρχουν άνθρακες καί πρώτες ὕλες. Ἡ καλή συγκοινωνία μὲ τοὺς σιδηροδρόμους καί τὰ πλωτά ποτάμια βοηθοῦν πολὺ τὴ βιομηχανία. Ἔτσι μεγάλα ἔργοστάσια, στή Βοημία καί στή Μοραβία κατασκευάζουν ὑφάσματα μάλλινα, βαμβακερά, χαλιά καί φέσια. Τά ἔργοστάσια Σκόντα ἦταν τὰ πρώτα σέ πολεμικά εἶδη. Ἐργοστάσια γιά τὴ ζάχαρη εἶχε πολλά καί ἦταν δευτέρη στήν παραγωγή τῆς ζάχαρης, πέμπτη στήν παραγωγή τῆς μύρας καί σὸ οινόπνευμα σὸν κόσμο.

Στή Βοημία γίνονται τὰ καλύτερα γυαλικά καί τὰ περίφημα κρύσταλλα.

Στά ἔργοστάσια ξυλείας φτιάνουν παντός εἴδους ἔπιπλα, πιάνο καί διάφορα μουσικά όργανα. Πολλά κορίτσια στά σπίτια ἢ στά ἔργοστάσια φτιάνουν ὠραία γάντια.

Ἔχει μεγάλη καί πυκνὴ συγκοινωνία μὲ τὰ ἄλλα κράτη, γι' αὐτὸ καί εὐκολα στέλνει τὰ προϊόντα της στίς ξένες αγορές.

Πληθυσμός—Πόλεις. Ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει πληθυσμὸ 12 ἑκατ. κατοίκους ποὺ εἶναι συγκεντρωμένοι στίς βιομηχανικές περιοχές τῆς Βοημίας καί τῆς Μοραβίας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Πράγα** (700 χ.κ.) κτισμένη καί στίς δύο όχθες τοῦ ποταμοῦ Μολδάβα (παραπόταμο τοῦ Ἑλβα) καί ένώνεται μὲ ένδεκα μεγάλα γεφύρια. Εἶναι σπουδαίον ἔμπορικὸ καί βιομηχανικὸ κέντρο στή χώρα μὲ πολλά ἔργοστάσια ὅπου κατασκευάζονται μηχανήματα, γυαλικά, χημικά προϊόντα, χαρτί, σιδηροδρομικές μηχανές, αὐτοκίνητα, ἔπιπλα, μύρα κλπ. Εἶναι κέντρο τῶν σιδηροδρόμων στήν Κεντρικὴ Εὐρώπη καί ἔχει μεγάλα ἀεροδρόμια.

Στὴν πατρίδα μας εἶναι γνωστὰ τὰ γυαλικά, τὰ βοημικά κρύσταλλα, καθὼς καί τὰ ὑφάσματα καί οί μηχανές ποὺ αγοράζουμε ἀπ' τὴν Τσεχοσλοβακία. Ἐκεῖ πωλοῦμε καπνὸ, ἑλιές καί ἄλλα.

Λαός. Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι νέο κράτος, ποὺ ἔγινε σὸ 1918 μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Οί Βοημοὶ καί οί Μοραβοὶ εἶναι Σλάβοι, ποὺ λέγονται **Τσέχοι** καί μὲ τοὺς Σλοβάκους ἔκαμαν τὴν Τσεχοσλοβακία. Ἐνα μικρὸν τμήμα της ἀνατολικά δόθηκε στοὺς Οὐκράνους μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1939.

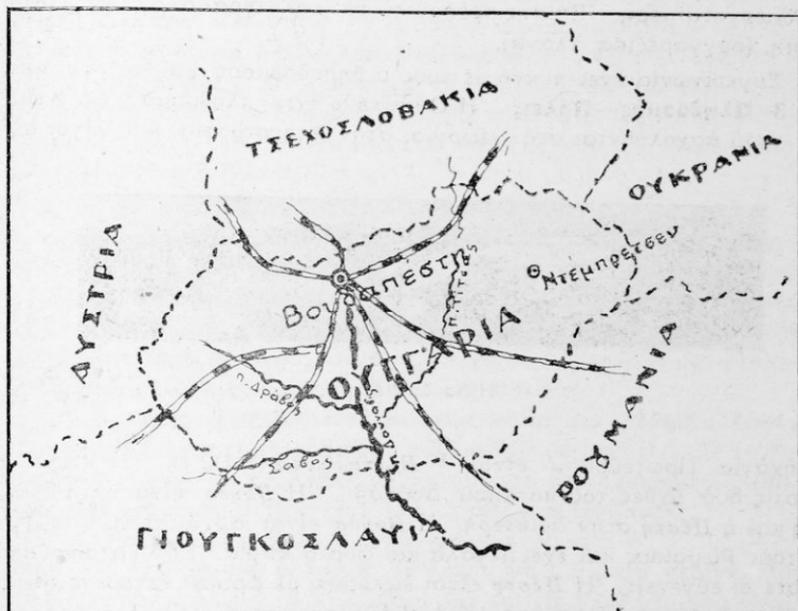
Ἡ Τσεχοσλοβακία, ἀπὸ τὸν πλοῦτον ποὺ ἔχει τὸ ἔδαφός της καί τὴν ἔργατικότητα τῶν κατοίκων της, πρὸ τοῦ πολέμου βρισκόταν σέ ζηλευτὸ σημεῖον.

6. Η ΟΥΓΓΑΡΙΑ

1. **Θέση-σύνορα.** Ἡ Οὐγγαρία εἶναι παραδουνάβια χώρα καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὴν Τσεχοσλοβακία, πρὸς Ν. μετὴν Γιουγκοσλαβία, πρὸς Δ. μετὴν Γερμανία καὶ πρὸς Α. μετὴν Ρουμανία.

Ἔχει ἔκταση 92 χ. τετρ. χλμ.

2. **Ἔδαφος-Οἰκονομικὴ ζωὴ.** Ἡ Οὐγγαρία εἶναι μίᾳ μεγάλῃ πεδιάδᾳ μετὴν μικρὰς λοφοσειρῶν, ποὺ δὲν εἶναι ψηλότερες ἀπὸ 500-900 μ. Ὁ Δούναβης ποταμὸς μετὴν τοὺς παραποτάμους Ζίτσα καὶ Δραβὸ κάνει τὴν πεδιάδα πολὺ εὐφορὴ μετὰ τὰ νέα χῶματα ποὺ φέρνουν ὅταν πλημ-

Χάρτης φυσικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Οὐγγαρίας

μυρίζουν. Ὁ Δούναβης πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ζίτσα ἄλλοτε πλημμύριζε, ἔκανε μεγάλες καταστροφές καὶ σχημάτιζε ἔλη πολλὰ. Σήμερα μετὰ τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα, ποὺ ἔγιναν, περιωρίσθησαν τὰ νερά στὴν κοίτη του, ὡστόσο μετὴν τὶς μεγάλες βροχὲς ξεχειλίζουν ἀκόμη καὶ κάνουν ζημιές.

Γύρω καὶ μακριὰ ἡ πεδιάδα κλείνεται ἀπὸ ψηλὰ βουνά, ποὺ τὴν προφυλάσσουν ἄλλα ἀπὸ τοὺς δυτικὸς ἀνέμους καὶ ἄλλα ἀπὸ τοὺς ἀνατολικούς. Τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ μετὴν βροχὲς καὶ ξηρασιές ἀκανόνιστες καὶ ὄχι πολὺ ψυχρὸ χειμῶνα. Πολὺν καιρὸ διαρκεῖ τὸ φθινόπωρο καὶ ἔτσι προφθάνουν καὶ ὀριμάζουν τὰ σταφύλια καὶ τὰ ἄλλα φρούτα. Οἱ μισοὶ σχεδὸν κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ καλλιεργοῦν στὶς εὐφορές καὶ

ποτιστικές πεδιάδες σιτάρι, καλαμπόκι, κριθάρι, πατάτες, κοκκινογούλια και άλλα. Στη μεσοποταμία του *Δούναβη* και του *Ζίτσα* καλλιεργούν με μεγάλη απόδοση αμπέλια, όπωρικά και λαχανικά.

Έχει έργοστάσια αλευροβιομηχανίας, ζάχαρης και καπνοβ. Έκτός απ' αυτά υπάρχουν και έργοστάσια που κατασκευάζουν μηχανές, ύφασματα και άλλα. Η βιομηχανία δέν είναι πολύ ανεπτυγμένη, όπως σε άλλες χώρες γιατί λείπουν οι πρώτες ύλες.

Στις στέπες και στα έλώδη μέρη είναι πολύ ανεπτυγμένη ή κτηνοτροφία. Βόδια, χοίροι, πρόβατα, γίδια και άλλα ζώα βόσκουν στα άκαλλιέργητα μέρη. Επίσης τρέφονται τα καλύτερα άλογα με έθνική αγάπη, (ούγγαρέζικα άλογα).

Συγκοινωνία έχει πυκνή με τους σιδηροδρόμους και τα ποτάμια.

3. Πληθυσμός—Πόλεις. Η Ούγγαρία έχει πληθυσμό 9 εκ. κατοίκους που ασχολούνται στη γεωργία, στην κτηνοτροφία και λίγοι στη

Η Βουδαπέστη

βιομηχανία. Πρωτεύουσα είναι η *Βουδαπέστη* (1 1/2 εκ. κ.) κτισμένη και στις δυο όχθες του ποταμού Δούναβη. Η *Βούδα* είναι στη δεξιά όχθη και η *Πέστη* στην άριστερή. Η *Βούδα* είναι αρχαιότερη, κτισμένη απ' τους Ρωμαίους και έχει μεγάλα και ωραία κτίρια. Έδω κατοικοῦσαν άλλοτε οι εὐγενείς. Η *Πέστη* είναι έμπορική με ωραία ξενοδοχεία και κτίστηκε από τους Τούρκους. Και οι δυο ένώνονται με πολλά γεφύρια φτιαγμένα με μεγάλη τέχνη. Η Βουδαπέστη είναι η σπουδαιότερη πόλη της Ούγγαρίας γιατί έχει τα περισσότερα έργοστάσια, και γίνεται η μεγαλύτερη έμπορική κίνηση από το Δούναβη και τους άλλους διεθνείς δρόμους.

4. Λαός. Οι Ούγγροι κατάγονται από Εὐρωπαϊκή και Άσιατική φυλή. Άλλοτε ήταν ενωμένοι με την Αυστρία και αποτέλεσαν την Αυστροουγγαρία. Μετά τον Εὐρωπαϊκό πόλεμο (1918) χωρίσθηκαν και το καθένα έγινε ξεχωριστό κράτος. Οι Ούγγροι είναι τίμιοι, άνδρειοι και αγωνίσθηκαν πολύ για την έλευθερία τους.

ζονται ωραίες κοιλάδες με θαυμάσιες καλλονές που τις επισκέπτονται πολλοί περιηγητές απ' όλον τον κόσμο. Σε μιὰ τέτοια κοιλάδα επάνω στο Δούναβη είναι και η πρωτεύουσα **Βιέννη** (2 έκ.). Ἡ παλαιὰ Βιέννη χωριζόταν ἀπὸ τὰ γύρω προάστια μὲ τείχος ψηλό. Τώρα γκρεμίσθηκε καὶ στὸ μέρος αὐτὸ ἔγινε μιὰ στρογγυλὴ λεωφόρος ποὺ λέγεται **Ρίγκ Στράσσε**. Ἐχει ωραίες οἰκοδομές, δημόσια ἰδρύματα καὶ μουσεῖα. Κῆποι ἐθνικοὶ ὑπάρχουν καὶ πάρκα καταπράσινα. Τὸ αὐτοκρατορικὸ ἄλσος εἶναι τὸ μεγαλύτερο στὴν Εὐρώπη.

5. Λαός. Οἱ Αὐστριακοὶ εἶναι μίγμα διαφόρων φυλῶν, ποὺ ἄλλοτε κατοικοῦσαν στὴν Αὐστρουγγαρία. Ὁ Αὐστριακὸς εἶναι ἕνας ξεχωριστὸς τύπος ἀνθρώπου. Εἶναι ἀδιάφορος ὅπως ὁ Ἄραβας καὶ ἐργατικὸς σάν τὸ Σλάβο. Ἀγαπάει τὴ μουσικὴ, τὶς διασκεδάσεις καὶ τὰ θέατρα. Κάθε Κυριακὴ καὶ ὁ φτωχότερος πηγαίνει στὶς ἐξοχές, στὸ θέατρο ἢ καὶ στὸν Καραγκιόζη. Στὴν Αὐστρία τὰ πρόχειρα θέατρα εἶναι εὐκόλα. Στὸ καφενεῖο μπαίνουν ξαφνικὰ διάφοροι πλανόδιοι καὶ ἀμέσως στήνουν τὴ σκηνή. Ὁ Βιεννέζος εἶναι λεπτὸς καὶ ἐνεργητικὸς. Σπάνια συναντᾶτε μεθυσμένο στὴ Βιέννη.

8. Η ΠΟΛΩΝΙΑ

Ἡ Πολωνία μετὰ τὸν Παγκόσμιο πόλεμο (1939) παραχώρησε ἕνα μεγάλο τμήμα πρὸς ἀνατολὰς στὴ Λευκορωσία καὶ στὴν Οὐκρανία ἀπὸ τὴ χώρα της. Αὐτὴ πῆρε δυτικὰ τὴ Γερμανικὴ **Σιλεσία** καὶ μὲ σύνορο τὸν Ὅδερο, ὅλη τὴν **Πομερανία** καὶ τὴν **Ἀνατολικὴ Πρωσία**. Τὸ τμήμα ποὺ πῆρε, σὲ ἔκταση εἶναι μισὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔδωσε, ἀλλὰ εἶναι εὐφορο, πλούσιο σὲ ὀρυκτὰ καὶ ἔχει ἔξοδο στὴ Βαλτικὴ.

1. Θέση· Σύνορα. Ἡ Πολωνία εἶναι μιὰ πεδιάδα συνέχεια τῆς μεγάλης Εὐρωπαϊκῆς πεδιάδας καὶ συνορεύει πρὸς Δ. μὲ τὴ Γερμανία, πρὸς Ν. μὲ τὴ Τσεχοσλοβακία, πρὸς Α. μὲ τὴν Λευκορωσία καὶ τὴν Οὐκρανία καὶ πρὸς Β. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ Θάλασσα.

Ἔκταση ἔχει 330 χιλ. τετρ. χιλιόμετρα.

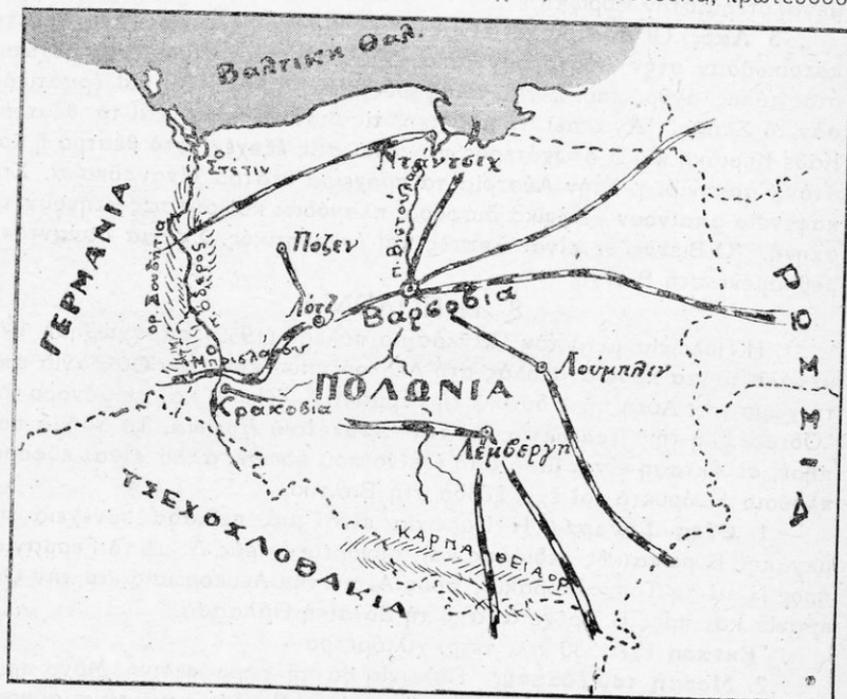
2. Μορφὴ τοῦ ἐδάφους. Πολωνία θὰ πῆ χώρα πεδινὴ. Μόνο πρὸς δυσμὰς συναντοῦμε τὰ **Καρπάθια ὄρη** καὶ τὰ **Σουδητία** ποὺ εἶναι σύνορο μὲ τὴν Τσεχοσλοβακία. Ὅλη ἡ ἄλλη χώρα εἶναι μιὰ μεγάλη πεδιάδα, ποὺ τὴν διασχίζουν οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ ὁ **Ὁδερος** καὶ ὁ **Βιστούλας** μὲ τοὺς πολλοὺς παραποτάμους τους.

Στὴν Πολωνία διακρίνομε 3 περιοχές: Τὴ **Δυτικὴ**, τὴν **Ἀνατολικὴ** καὶ τὴ **Βόρειο**.

α) Ἡ Δυτικὴ περιοχὴ, ἡ κοιλάδα τοῦ Ὅδερο ποὺ ἦταν ἄλλοτε γερμανικὴ, ἔχει κλίμα ἡπειρωτικὸ καὶ εἶναι εὐφορῆ. Ἐδῶ καλλιεργοῦνται δημητριακὰ, κοκκίνογούλια, πατάτες καὶ λαχανικὰ. Μεγάλο πλοῦτο δίνουν τὰ ἀφθονα ὀρυκτὰ, ποὺ ἐξάγονται στοὺς πρόποδες ἀπὸ τὰ Σουδητία καὶ τὰ Καρπάθια, προπαντὸς οἱ ἀνθρακες, ὁ σίδηρος καὶ τὰ ἄλλα μεταλλεύματα. Στὰ Καρπάθια ὑπάρχουν μεγάλες ἐκτάσεις μὲ δάση,

πού βγάζουν πολλή ξυλεία. Κυριώτερη πόλη είναι το *Μπρισλάο* (άλλοτε γερμανική) με μεγάλα άνθρακωρυχεία και έργοστάσια σιδήρου, χαλκού και άλλα.

β) *Η Ανατολική περιοχή* είναι και αυτή πεδινή και άραιοι κατοικήμενη. Οί περισσότεροι κάτοικοι είναι συγκεντρωμένοι στις βιομηχανικές πόλεις. Έδω τὸ κλίμα είναι ήπειρωτικό και καλλιεργούνται σιτάρι, κοκκινόγούλια, κριθάρι κλπ. Η κτηνοτροφία είναι πολύ ανεπτυγμένη. Κυριώτερες πόλεις είναι: ἡ *Βαρσοβία* (800 χ. κ.) στὸ Βιστούλα, πρωτεύουσα

Χάρτης φυσικός και πολιτικός τῆς Πολωνίας

τῆς Πολωνίας. Η Βαρσοβία ἦταν άλλοτε σπουδαίο βιομηχανικό κέντρο, ἀλλὰ κατὰ τὸν Παγκόσμιο πόλεμο ἔπαθε μεγάλες καταστροφές ἀπὸ τοὺς γερμανικοὺς βομβαρδισμοὺς. Τώρα καταβάλλει προσπάθειες νὰ ἀνορθωθῆ ἀπὸ τὰ εἰρείιά της. Τὸ Λότζ με πολλὰ ἔργοστάσια, ὅπου καθαρίζεται ἡ ζάχαρη, βάζονται δέρματα και κατασκευάζονται μάλλινα και βαμβακερά ὑφάσματα. Η *Κρακοβία* (200 χ.). Στὴν περιοχή αὐτὴ ὑπάρχουν μεγάλα ὄρυχεία, ὅπου ἐξάγεται ἄφθονο ὄρυκτο ἄλατι.

γ) *Στὴ Βόρειο Πολωνία* συνεχίζεται ἡ πεδιάδα τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴ Ρωσία. Έδω τὸ κλίμα εἶναι μαλακώτερο στὰ παράλια και ήπειρω-

τικό στά μεσόγεια, αλλά όχι τόσο ψυχρό όπως στη Ρωσία. Οί ποταμοί από τὸ Δεκέμβριο ὡς τὸ Μάρτιο εἶναι παγωμένοι. Τὸν Ἰούλιο καὶ Αὐγουστο πέφτουν ἀφθονες βροχὲς ποὺ προκαλοῦν πλημμύρες καὶ σχηματίζουν πολλὰ ἔλη. Τὸ ἔδαφος ἔχει ἄμμο καὶ πέτρες καὶ σὲ πολλὰ μέρη εἶναι στέππες καὶ λίμνες. Καλλιεργοῦνται πατάτες, σίκαλη καὶ κοκκινογούλια ποὺ εὐδοκίμοῦν σὲ τέτοια ἀμμώδη χώματα. Πόλεις στὴ Βαλτική θάλασσα εἶναι: Ἡ *Στέτιν* (ἄλλοτε γερμανικὴ) στὸν Ὁδερο, τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς Πολωνίας. Τὸ *Δάντσιχ* στὸ Βιστούλα (ἄλλοτε οὐδέτερο) καὶ αὐτὸ ἐμπορικὸ λιμάνι. Ἡ παραλιακὴ αὐτὴ ζώνη μὲ τὰ λιμάνια τῆς (ἄλλοτε Γερμανικὰ) ἐξυπηρετεῖ πολὺ τὴν Πολωνία. Ἄλλοτε δὲν εἶχε διέξοδο πρὸς τὴ θάλασσα, ἐκτὸς ἀπὸ μιά στενὴ λωρίδα, ἐνῶ τώρα ἔχει μεγάλη μὲ τὴ θάλασσα ἐπικοινωνία.

Γυναῖκες μαζεύουν πατάτες

3. Οικονομικὴ ζωὴ. Γενικὰ τὸ κλίμα στὴν Πολωνία εἶναι ὑγρὸ καὶ ψυχρὸ. Στὶς εὐφορες κοιλάδες τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ἀφθονα σιτηρά, πρὸ παντὸς σίκαλη, βρώμη, κριθάρι, κοκκινογούλια καὶ πατάτες. Πολὺ ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία: Χοῖροι, βόδια, ἄλογα, γιδοπρόβατα καὶ ἄλλα ζῶα τρέφονται πολλὰ. Ἦταν γνωστοὶ στὴν ἀγορὰ τὴ δική μας ἄλλοτε οἱ πολωνέζικοι χοῖροι. Στὰ Καρπάθια ὀλόκληρες ἐκτάσεις εἶναι κατάφυτες ἀπὸ δάση μὲ πεύκα καὶ ἄλλα δένδρα, ποὺ δίνουν πολλὴ ξυλεία καὶ ἄλλα δασικὰ προϊόντα.

Τὰ Καρπάθια καὶ τὰ Σουδήτια ὄρη δίνουν μεγάλο πλοῦτο ἀπὸ τὰ ὄρυκτά ποὺ ἐξάγονται στοὺς πρόποδες ἐκεῖ. Γιανθρακες, πετρέλαιο, σίδηρος, τσίγκος, ἀλάτι, θειάφι καὶ ἄλλα ἐξάγονται ἀφθονα στὶς περιοχὲς αὐτές.

Ἡ βιομηχανία στὴν Πολωνία, ὅπου ὑπάρχουν πρῶτες ὕλες καὶ γαιάνθρακες, ἦταν ἄλλοτε πολὺ ἀνεπτυγμένη. Ἡ Βαρσοβία ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαῖα βιομηχανικὰ κέντρα στὴν Εὐρώπη.

4. Πληθυσμὸς. Ἡ Πολωνία ἔχει 23 ἐκ. κατοίκους. Ὡς τώρα δὲν εἶχε καλὴ συγκοινωνία, γιατί τὰ κράτη, ποὺ τὴν εἶχαν μοιρασθῆ (Ρωσία — Γερμανία — Αὐστρία) κατασκεύαζαν σιδηροδρόμους ἐκεῖ, ποὺ εἶχαν ἀνάγκη γιὰ στρατιωτικὸς σκοπὸς. Γι' αὐτὸ οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμὲς δὲν ἐξυπηρετοῦν πολὺ τὸ ἐμπόριο. Περισσότερο στὴν ἐμπορικὴ κίνηση

βοηθοῦν οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ καὶ οἱ διώρυγες. Μόνο τὰ νέα γερμανικὰ μέρη ποῦ πῆρε ἔχουν καλὴ συγκοινωνία καὶ ἀνεπτυγμένη τὴ καλλιέργεια μὲ νέα γεωργικὰ ἐργαλεῖα.

Ἑρωτήσεις.

Γιατί τὸ Βερολίνο καὶ τὸ Λονδίνο δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα ἐνῶ βρίσκονται σχεδὸν στὸ ἴδιο πλάτος;

Ποιές πόλεις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης εἶναι στὸ Δούναβη;

Ποιές πόλεις στὴν Κ. Εὐρώπη ἔχουν μεγάλες βιομηχανίες;

Ποιά εἶναι τὰ κυριώτερα λιμάνια;

Γιατί οἱ περισσότερες μεγάλες πόλεις εἶναι κτισμένες κοντὰ σὲ ποτάμια;

Ποιές περιοχὲς στὴ Γερμανία εἶναι πυκνοκατοικημένες;

Γιατί στὴ χιονισμένη Ἑλβετία τὸ χειμῶνα πολλὲς μέρες εἶναι ὥρατιες χωρὶς κρῦο;

Πίναξ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης

Κράτη	Ἔκταση	Πληθυσμὸς	Πρωτεύουσα	Πληθ.	Ἄλλες πόλεις
Ἑλβετία	41 χ. τ. χλμ.	4½ ἐκ. κ.	Βέρνη	150 χ.	Γενεύη, Λωζάννη, Ζυρίχη.
Γερμανία	370 χ. τ. χλμ.	67 ἐκ. κ.	Βερολίνον	3 ἐκ.	Μόναχο, Ἀμβούργο, Λειψία.
Λουξεμβούργο	2½ χ. τ. χλμ.	300 χιλ. κ.	Λουξεμβούργο	45 χ.	Φραγκφούρτη.
Λίχτενστάιν	160 τετρ. χλμ.	12 χιλ. κ.	Φάντουος		
Τσεχοσλοβακία	131 χ. τ. χλμ.	12 ἐκ. κ.	Πράγα	700 χ.	
Οὐγγαρία	93 χ. τ. χλμ.	9 ἐκ. κ.	Βουδαπέστη	1½ ἐκ.	
Αὐστρία	83 χ. τ. χλμ.	6½ ἐκ. κ.	Βιέννη	2 ἐκ.	
Πολωνία	330 χ. τ. χλμ.	23 ἐκ. κ.	Βαρσοβία	800 χ.	Μπρισλάο, Κρακοβία, Στέτιν.

Δ' ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Στό τμήμα αυτό της Εύρώπης περιλαμβάνονται τὰ ακόλουθα κράτη:

- 1) Ἡ Σκανδιναυική Χερσόνησος (Νορβηγία καὶ Σουηδία).
- 2) Τὸ Σοβιετικὸ Εὐρωπαϊκὸ κράτος, ὅπου περιλαμβάνονται: ἡ *Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία*, ἡ *Οὐκρανία*, ἡ *Δευκωρωσία* καὶ οἱ *Βαλτικές χῶρες* (Ἑσθονία, Λεττονία καὶ Λιθουανία).
- 3) Ἡ Φιλανδία καὶ
- 4) Ἡ Ἰσλανδία.

1. ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Ἡ Σκανδιναυική χερσόνησος εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλες τὶς χερσονήσους τῆς Εὐρώπης καὶ περιλαμβάνει δύο χῶρες, τὴ *Νορβηγία* δυτικά καὶ τὴ *Σουηδία* πρὸς ἀνατολὰς. Ἡ μεγάλη ὄροσειρά, οἱ *Σκανδιναυικὲς Ἄλπεις*, μὲ τὶς λίγες διαβάσεις, ποὺ σχηματίζουν, σὰν τεῖχος χωρίζουν τὰ σύνορα τῶν δύο χωρῶν καὶ τὶς κρατοῦν ἀληθινὰ χωρισμένες. Οἱ ψηλές καὶ δασωμένες κορφές τους δὲν ἐπιτρέπουν μεγάλη ἐπικοινωνία στὶς δύο χῶρες ἐκτὸς ἀπὸ τὰ νότια μέρη. Γι' αὐτὸ, ἂν καὶ ἀνήκουν στὴν ἴδια φυλὴ καὶ μιλοῦν τὴν ἴδια σχεδὸν γλῶσσα, ἔμειναν ξένοι μεταξὺ τους καὶ πολλὰς φορές ἦσαν ἀντίθετοι στοὺς διαφόρους πολέμους.

Ἡ χερσόνησος ἔχει ἑκτασὴ 800 χ. τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸ 9 ἑκατ. κατοίκους.

α) Η ΝΟΡΒΗΓΙΑ

1. **Θέση-Σύνορα** Ἡ Νορβηγία βρίσκεται στὴ δυτικὴ καὶ βορειότερη πλευρὰ τῆς χερσονήσου. Βρέχεται δυτικά ἀπὸ τὴ *Νορβηγικὴ Θάλασσα* καὶ τὴ *Βόρειο*, πρὸς Ν. ἀπ' τὸ μεγάλο πορθμὸ *Σκαγεράκη*, πρὸς Β. ἀπ' τὸ Βόρειο Παγωμένο ὠκεανὸ καὶ ἀνατολικά συνορεύει μὲ τὴ Σουηδία.

Ἐχει ἑκτασὴ 330 χιλ. τετρ. χιλμ. καὶ πληθυσμὸ 3 ἑκατ. περίπου.

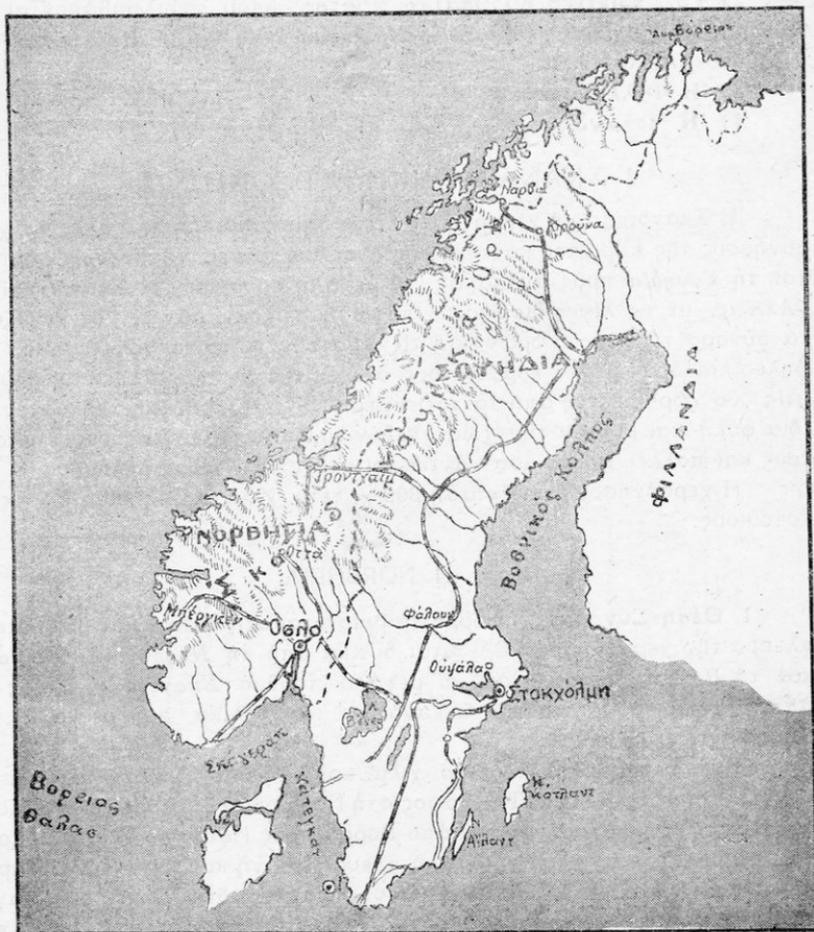
2. **Ἐδαφος Κλίμα.** Τὸ ἔδαφος στὴ Νορβηγία εἶναι ὄρεινὸ. Οἱ Σκανδιναυικὲς Ἄλπεις ἀπλώνονται ἀπὸ Βορρὰ πρὸς Νότον σὲ ὄλο τὸ μᾶκρος τῆς Νορβηγίας καὶ ἔχουν τὴ δυτικὴ πλευρὰ γυμνὴ καὶ ἄγονη. Στὰ παράλια καταλήγουν παντοῦ σὲ ἀπότομους βράχους, ὅπου ἀπὸ τοὺς παγετῶνες ποὺ ἦταν στὰ παλιὰ χρόνια σχηματίσθηκαν στενοί, βαθιοὶ καὶ ἀπότομοι κόλποι ποὺ λέγονται *φιορδ*.

Πολλοὶ περιηγητὲς ἔρχονται κάθε χρόνο γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ περίεργα αὐτὰ τοπία καθὼς καὶ τὰ πολλὰ ἀκατοίκητα νησάκια, ποὺ εἶναι στὴ σειρά ἀπέναντι στὴ θάλασσα.

Ἀπὸ τὰ βουνὰ κατεβαίνουν μικροὶ καὶ ὀρμητικοὶ ποταμοί, ποὺ εἶναι πολὺ χρήσιμοι, γιὰτὶ τὰ νερά τους τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ κινήτριο

δύναμη στα έργοστάσια. Η δυτική πλευρά είναι άραια κατοικημένη από ανθρώπους, που ασχολούνται στο ψάρεμα.

Στη Νοτιοανατολική πλευρά οι Άλπεις σχηματίζουν κοιλάδες και μία μικρή πεδιάδα όπου καλλιεργούνται σιτάρι, σίκαλη, βρώμη, πατάτες

Φυσικός και πολιτικός χάρτης της Σκανδιναβικής χερσονήσου

κλπ. Έδω υπάρχουν δάση μεγάλα και είναι πολύ ανεπτυγμένη ή κτηνοτροφία και ή ύλοτομία.

Είναι τὸ πιδ πυκνοκατοικημένο μέρος τῆς Νορβηγίας, όπου είναι και ή πρωτεύουσα "Όσλο (Χριστιανία) (400 χ. κ.).

καί ἄλλα ψάρια ταξιδεύουν ἀπὸ τῆ Βόρειο θάλασσα γιὰ τὸ Βοθνικὸ κόλπο. Τότε οἱ Σουηδοὶ ψαρεύουν (ὅπως στὸ Βόσπορο, τὰ σκουμπριά) ἄφθονα ἀπὸ αὐτά. Ἡ Βαλτικὴ θάλασσα ἐπειδὴ δὲν εἶναι πολὺ ἄλμυρῆ παγώνει εὐκόλα τὸ χειμῶνα.

Στὴν πεδιάδα τῆς Στοκχόλμης καὶ στίς κοιλάδες καλλιεργοῦνται ἀρκετὰ δημητριακά, καὶ στῆ βόρειο ἐξάγονται πολλὰ μεταλλεύματα σιδήρου.

Τὸ κλίμα στῆ βόρειο Σουηδία εἶναι ψυχρὸ, γιὰ τὸ βουνὰ ἐμποδίζουν τοὺς δυτ. ἀνέμους καὶ ἡ Βαλτικὴ θάλασσα εἶναι στενὴ καὶ κλειστὴ. Ἡ νότιος καὶ ἡ κεντρικὴ ἔχει μαλακώτερο κλίμα.

Ἡ πεδιάδα εἶναι ἡ πιὸ πυκνοκατοικημένη περιοχὴ στῆ Σουηδία. Ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα *Στοκχόλμη* κοντὰ σὲ μιὰ μικρὴ λίμνη ποὺ ἐνώνεται μὲ τῆ θάλασσα. Εἶναι ὠραία πόλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ, κτισμένη σὲ πολλὰ νησάκια.

3. Οἰκονομικὴ ζωὴ. Ἡ Σουηδία ἔχει σ' ὅλους τοὺς κλάδους προοδεύσει. Σιτηρὰ παράγει ἀρκετὰ, ὅσα χρειάζεται. Ἡ ξυλεία εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἐξαγωγή τῆς. Τὸ μισὸ σχεδὸν μέρος τῆς χώρας εἶναι σκεπασμένο μὲ δάση ἀπὸ ἔλατα, πεύκα καὶ ἄλλα. Πολλὰ ἐργοστάσια ὑπάρχουν ποὺ κατασκευάζουν ἔπιπλα, σπέρτα, χαρτί, χαρτόνια κλπ. Πιὸ πολλὰ εἶναι τὰ πριονιστήρια ποὺ κόβουν τὰ ξύλα. "Ὅλα κινῶνται μὲ τὸ νερό. Ἡ Σουηδία εἶναι δευτέρη στὴν Εὐρώπη μετὰ τῆ Γαλλία στὸ σίδηρο καὶ πρώτη τοῦ κόσμου στὴν ἐξαγωγή ξυλείας (δοκάρια, σανίδες κλπ.).

Λαός. Οἱ Σουηδοὶ ἔχουν πραγματικὸ πολιτισμὸ. Εἶναι ζωηροὶ καὶ χαρούμενοι καὶ ἀσχολοῦνται στῆ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία, στὴν ὕλοτομία καὶ στῆ βιομηχανία. Κανένας Σουηδὸς δὲν εἶναι ἀγράμματος. Στῆ Σουηδία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ἡ Γυμναστικὴ. Σουηδικές ἀσκήσεις κάνουν καὶ τὰ παιδιά τῆς πατρίδος μας στὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς στὰ Σχολεῖα.

2. ΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

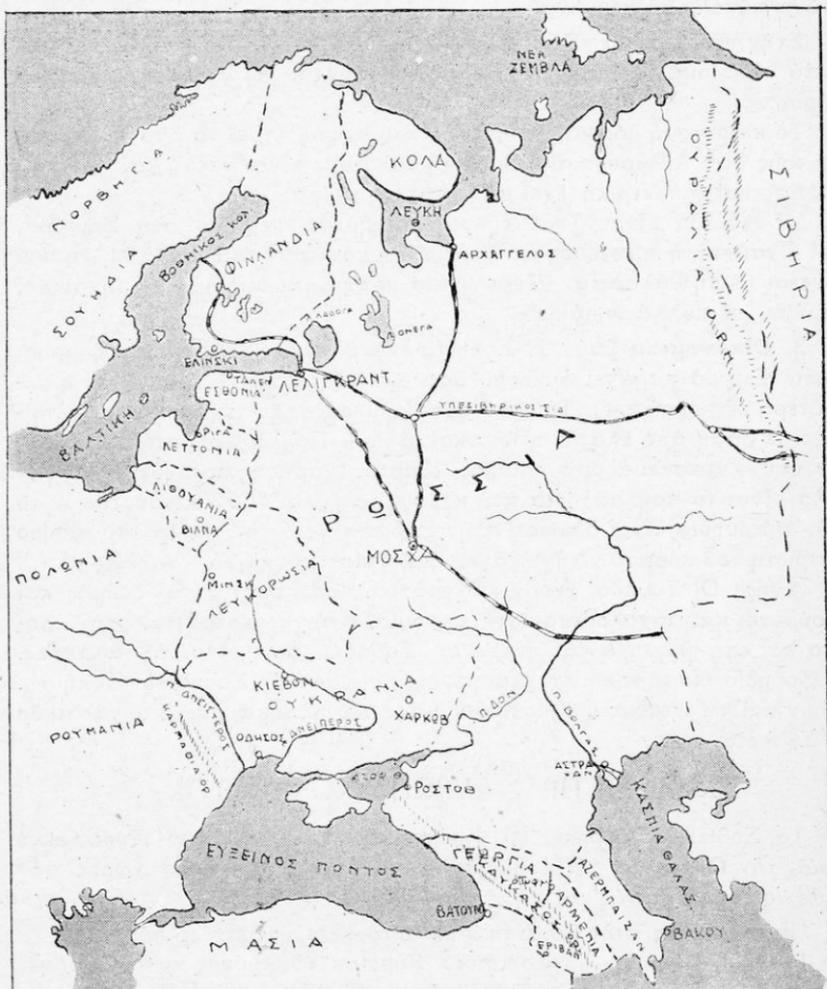
Τὸ Σοβιετικὸ Εὐρωπαϊκὸ Κράτος περιλαμβάνει τὴν *Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία*, τὴν *Οὐκρανία*, τὴ *Λευκορωσία* καὶ ἀπ' τὶς Βαλτικὰς χώρας, τὴν *Ἑσθονία*, τὴ *Λεττονία* καὶ τὴ *Λιθουανία*.

Ἔχει ἔκταση στὴν Εὐρώπη 5 ἐκ. τετρ. χιλιόμετρα περίπου.

1. Θέση-Σύνορα. Τὸ Σοβιετικὸ Εὐρωπαϊκὸ κράτος καταλαμβάνει τὸ Βορειο-ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς Εὐρώπης. Βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένο ὠκεανό, δυτικὰ συνορεύει μὲ τὴ Φιλλανδία καὶ τὴν Πολωνία καὶ βρέχεται ἀπὸ τῆ Βαλτικὴ θάλασσα, πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὴν Κασπία θάλασσα καὶ συνορεύει μὲ τὴ Ρουμανία, τὸν Καύκασο. Πρὸς ἀνατολὰς τὰ Οὐράλια ὄρη τῆ χωρίζουν ἀπὸ τὴν Σιβηρία (Ἄσια).

2. Ἔδαφος-Κλίμα. — Ἡ Ρωσικὴ πεδιάδα ἔχει μεγάλη ἐκ-

ταση σε πλάτος και σε μήκος γι' αυτό κατά περιοχές έχει και διαφορετικό κλίμα. Γενικά έπειδή έπικρατούν άνεμοι στεριανοί, το κλίμα είναι ήπειρωτικό, με πολύ ψυχρό χειμώνα και λίγο και θερμό καλοκαίρι. 'Ανά-

Χάρτης φυσικός και πολιτικός της Σοβιετικής περιοχής.

λογα με τη θέση που βρίσκεται κάθε τόπος έχει πολύ ψυχρό κλίμα ή μαλακώτερο. Μπορούμε να ξεχωρίσουμε τρεις περιοχές: τη *Βόρειο*, τη *Κεντρική* και τη *Νότιο Σοβιετική Ρωσία*.

α) **Βόρειος Ρωσία.** 'Η περιοχή αυτή βρίσκεται στις άκτες της πολι-

ἀναγκάσθηκαν ἀπὸ τοὺς Μπολσεβίκους νὰ φύγουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὶς περιουσίες τους.

3. **Οικονομικὴ ζωὴ.** Κυριώτερα προϊόντα στὴ Ρωσία εἶναι τὰ σιτηρά. Ἐδῶ καλλιεργεῖται τὸ μισὸ ἀπ' τὸ καλλιεργήσιμο ἔδαφος στὴ γῆ. Μολαταῦτα ἡ παραγωγή δὲν εἶναι μεγάλη ὅση ἔπρεπε, γιὰτὶ δὲ μετα-

Ἄλωνιστικὴ μηχανὴ στὴν Οὐκρανία

χειρίζονται νέα ἔργαλεῖα καὶ νέες μεθόδους. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ οἱ γαίτες, οἱ μηχανές, οἱ ἐγκαταστάσεις, τὰ κτήνη, εἶναι ὅλα κοινά.

Ἡ Ρωσία εἶναι πλούσια σὲ πολλὰ μέταλλα. Εἶναι πρώτη στὸν κόσμο στὴν παραγωγή πλατίνας, δεύτερη στὸ πετρέλαιο καὶ στὸ ἀμίαντο, τέταρτη στὸ χρυσό, πέμπτη στὸ σίδηρο, στὸ χαλκὸ καὶ στὴν ἄσφαλτο. Καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἐθνικοποιημένη. Ἄρκετὰ ὀρυκτὰ βγάζουν τὰ Οὐράλια ὄρη καὶ πετρέλαιο κοντὰ στὴν Κασπία θάλασσα. Πολλὰ ἔργαστάσια ἔχει ἡ Μόσχα, ὅπου μεταφέρονται τὰ διάφορα μεταλλεύματα. Ἡ βιομηχανία δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένη, γιὰτὶ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἀπὸ τὰ ἔργαστάσια γιὰ νὰ φθάσουν στὰ λιμάνια γιὰ ἐξαγωγή πρέπει νὰ περάσουν μεγάλες ἐκτάσεις. Ἡ συγκοινωνία δὲ βοηθεῖ καὶ δὲν εἶναι εὐκόλες οἱ μακρυνές μεταφορές. Τὰ ποτάμια ἐξ ἄλλου τὸ χεῖμῶνα εἶναι πάγωμένα. Ὅλα αὐτὰ ἐμποδίζουν τὴ βιομηχανία ν' ἀναπτυχθῇ.

Ἡ κτηνοτροφία δίνει ἄρκετὰ κέρδη καθὼς καὶ ἡ ξυλεία. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία μὲ τὴν Οὐκρανία καὶ τὴ Λευκορωσία ἔχει 145 ἐκ. κατοίκους, Σλάβους, Λάπωνας καὶ Λευκορώσους. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς κατοικοῦν στὴν εὐφορῆ πεδιάδα.

ΟΙ ΒΑΛΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Κατά την επανάσταση τοῦ 1918 οἱ χώρες ποῦ βρίσκονται ἀνατολικά ἀπὸ τὴ Βαλτική θάλασσα ἢ Ἑσθονία, ἢ Λεττονία, ἢ Λιθουανία καὶ ἡ Φιλανδία ἔγιναν ἀνεξάρτητες δημοκρατίες. Μετὰ τὸν παγκόσμιον ἄνω πῶλεμον (1939) οἱ τρεῖς πρῶτες ἢ Ἑσθονία, ἢ Λεττονία καὶ ἡ

Λάπωνες

Λιθουανία προσαρτήθηκαν στὴ Ρωσία καὶ ἔγιναν Σοβιετικὲς ἐπαρχίες, ἐνῶ ἡ Φιλανδία εἶναι ἀνεξάρτητη.

ΡΩΣΙΚΕΣ ΕΠΑΡΧΙΕΣ (Ἑσθονία—Λεττονία—Λιθουανία).

Οἱ μικρὲς αὐτὲς δημοκρατίες βρίσκονται στὴ σειρά πρὸς Ν. τῆς Φιλανδίας στὴ Βαλτική θάλασσα. Τὸ ἔδαφος σὲ πολλὰ μέρη εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν πολλὰ ἔλη. Ἄλλοθ πάλι συναντοῦμε δάση μεγάλα καὶ ὄραια. Τὸ κλίμα εἶναι ψυχρὸ γιὰτὶ φθάνουν οἱ ἀνατολικοὶ ψυχροὶ ἀνεμοὶ. Τὸ ἔδαφος ὅπως εἶναι ὑγρὸ καὶ γεμάτο ἄμμο δὲν εἶναι κατάλληλο γιὰ πολλὰ δημοτικὰ. Καλλιεργοῦνται σίκαλη, πατάτες καὶ λινάρι ποῦ εὐδοκίμει πολὺ. Ἀπὸ τὸ λινάρι κατασκευάζουν τὰ λινὰ ποῦ στέλνουν στὴν Ἀγγλία. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία καὶ στὴν ὕλοτομία καὶ κερδίζουν ἄρκετά.

Ἡ Ἑσθονία ἔχει πληθυσμὸ 2 ἐκατ. καὶ πρωτεύουσα τὴν Ταλλέν (Ρεβάλ) σπουδαῖο λιμάνι στὸν κόλπο τῆς Φιλανδίας

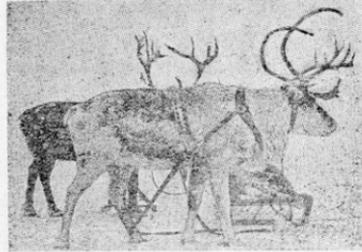
Ἡ Λεττονία ἔχει πληθυσμὸ 2 ἐκ. κ. καὶ πρωτεύουσα τὴ Ρήγα.

Ἡ Λιθουανία ἔχει πληθυσμό 2 1)2 ἐκ. κ. καὶ πρωτεύουσα τὴν **Βίλνα**. Ἄλλη πόλη εἶναι ἡ **Κάουνα**.

Οἱ κάτοικοι τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς Λεττονίας ἀνήκουν στὴ Σλαβικὴ φυλὴ, ἐνῶ τῆς Ἑσθονίας καὶ τῆς Φιλλανδίας κατάγονται ἀπὸ Ἀσιατικὰ φυλὰς. Μιλοῦν τὴ Φιλλανδικὴ καὶ μερικοὶ τὴ Σουηδικὴ γλῶσσα.

Στὰ βόρεια, στὶς ἀκτὲς τοῦ Β. Π. Ὠκεανοῦ, στὴ Λαπωνία, κατοικοῦν οἱ **Λάπωνες**.

Οἱ Λάπωνες, Ἡ Λαπωνία εἶναι ἡ βορειότερη χώρα τῆς Εὐρώπης μὲ ἔκταση 400 χ. τ. χμ. Ἡ χώρα αὐτὴ βρίσκεται πρὸς Β. τῆς Φιλλανδίας καὶ ἀνάμεσα στὶς Σκανδιναυικὰς χώρας στὴ Ρωσία. Γι' αὐτὸ καὶ σήμερα τὴν ἔχουν μοιράσει ἡ Νορβηγία, ἡ Φιλλανδία καὶ ἡ Ρωσία.

Τάρανδος

Εἶναι μιὰ ψυχρὴ χώρα μονότονη μὲ κλίμα ἡπειρωτικόν. Ἔχει πληθυσμὸ 160 χιλ. κατοίκους καὶ ἀπ' αὐτοὺς μόνο οἱ 30 χιλ. εἶναι γνήσιοι Λάπωνες, οἱ ἄλλοι εἶναι ἄποικοι ἀπὸ τὶς γύρω χώρας.

Οἱ Λάπωνες ζοῦν μέσα σὲ καλύβες καὶ σὲ σκηνές. Κυριώτερο κατοικίδιο ζωὸν ἔχουν τὸν **τάρανδο**. Ἀπ' αὐτὸν παίρνουν τὸ κρέας, τὸ γάλα καὶ τὸ δῆμα γιὰ τὶς ἐνδυμασίες τους. Κοπάδια ὀλόκληρα τρέφει κάθε οἰκογένεια. Αὐτοὶ σύρουν τὰ βαριά ἔλκθηρά τους ἐπάνω στὸ χιόνι. Εἶναι ἡμερα καὶ ἀγαθὰ ζῶα μὲ μεγάλα κέρατα. Τὸ καλοκαίρι οἱ τάρανδοι τρέφονται μὲ βλαστοὺς ἀπὸ θάμνους, ὅταν ὁμως τὸ χιόνι σκεπάσει τὰ πάντα σκάβουν μὲ τὰ πόδια τους κάτω ἀπὸ αὐτὸ καὶ βρίσκουν λειχῆνες καὶ τρώγουν. Ὁ τάρανδος γιὰ τὸν Λάπωνα εἶναι ὅ,τι ἡ καμήλα γιὰ τὸν Ἀραβὰ. Οἱ Λάπωνες ἀσχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία καὶ στὸ ψάρεμα, γιὰτὶ ἄλλη καλλιέργεια δὲν γίνεται στὸν ψυχρὸν αὐτὸν τόπο.

Εἶναι ἄνθρωποι μικρόσωμοι καὶ ἄσχημοι. Ἡ ζωὴ τους εἶναι τέλεια πρωτόγονη καὶ λιτὴ. Τὸ καλοκαίρι ἐκεῖ ὑποφέρουν πολὺ ἀπὸ τὰ κουνούπια καὶ τὶς μύγες καὶ ἀναγκάζονται νὰ κλείνωνται ὄρες ὀλόκληρες στὶς καλύβες τους.

Στὴν περιοχὴ αὐτὴ ἐξάγεται **νίκελ** καὶ τὰ κράτη ποὺ μοιράσθηκαν τὴ Λαπωνία ἀσχολοῦνται πολὺ μὲ τὴν ἐξαγωγή του στὴ Βαλτικὴ θάλασσα.

3. ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ (ἀνεξάρτητη)

1. Θέση. Ἔδαφος. Ἡ Φιλλανδία βρίσκεται πρὸς βορρᾶν τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου. Συνορεύει ἀνατολικά μὲ τὴ Ρωσία, δυτικά μὲ τὴ Σουη-

δία καί τή Νορβηγία, πρὸς Β. βρέχεται ἀπὸ τὸν Β. παγωμένο ὠκεανὸ καί πρὸς Ν. ἀπὸ τῆ Βαλτικῆ θάλασσα.

Τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸ γαμῆτο λιμνες μικρὲς ποὺ ἐνώνονται μετὰ τοὺς μὲ πλωτὰ ποτάμια, ἔτσι ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ ταξιδεύῃ μὲ πλοῖο στὸ περισσότερο μέρος τῆς χώρας. Ἀπὸ τοὺς παγετῶνες στὴν παλιὰ

Ἀγορὰ εἰς Ἑλικφορδ (Φιλλανδία)

ἐποχὴ σχηματίσθηκαν στὸ ἔδαφος μεγάλα κοιλώματα. Αὐτὰ ἐμποδίζουν τὰ νερὰ τῆς βροχῆς νὰ φεύγουν καί ἔτσι σχηματίσθηκαν οἱ λιμνες. Γι' αὐτὸ κανένα ποτάμι ἀξιόλογο δὲν ὑπάρχει στὴν Φιλλανδία.

Ἔχει μέρη, ὅπου καλλιεργοῦνται δημητριακὰ καὶ λινάρι. Τὰ χωρὰφια εἶναι μακριὰ καὶ συχνὰ ἔχουν γύρω σάν κορνίζα δάση ἢ νερά. Τὰ δάση ἀπασχολοῦν πολλοὺς κατοίκους. Ἄλλοι εἶναι ὑλοτόμοι, ἄλλοι στὰ ἐργαστάσια κόβουν ξυλεῖα καὶ ἄλλοι ἐτοιμάζουν ξύλινο ὕλικο γιὰ χαρτί. Αὐτὴ εἶναι ἡ κυριώτερη βιομηχανία τῆς χώρας.

Καί ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Τρέφουν πολλὰς ἀγελάδες καὶ βόδια καὶ κάθε χρόνο πουλοῦν ἄρκετὸ βούτυρο, γάλα καὶ κρέας στὸ ἔξωτερικό.

Στὴ περιοχὴ *Πετσάμο* πρὸς Βορρὰν ἀνεκαλύφθηκαν πρὸ 15 ἐτῶν πλοῦσια ὀρυχεῖα *νικελ* ποὺ τὰ ἀνέλαβε Ἑλληνικὴ καὶ Ἀμερικανικὴ Ἑταιρεία· τὸ μεταλλεῦμα περιέχει 4% *νικελ*, ποὺ θεωρεῖται μεγάλη ἐπιτυχία.

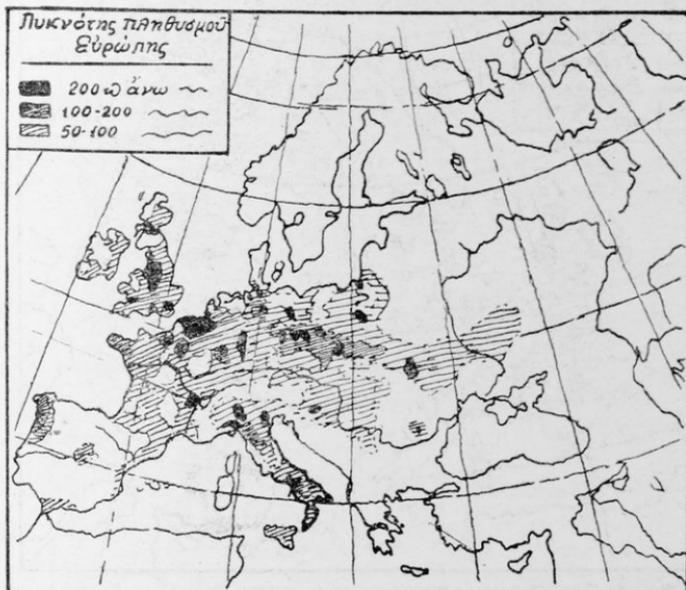
2. Πληθυσμὸς - Πόλεις. Ἡ Φιλλανδία ἔχει ἔκταση 300 χ. τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 4 ἐκ. κατοίκους. Πρωτεύουσα ἔχει τὸ *Ἑλσίνοσι* (Ἑλικφορδ) (190 χιλ.) ὠραία πόλη κτισμένη στὸ νότιο μέρος τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου. Πολλὰ ἀπὸ τὰ σπιτία εἶναι φθιαγμένα ἀπὸ γρανίτη, γιατί ἡ Φιλλανδία βγάζει μεγάλες ποσότητες ἀπὸ τὴν πέτρα αὐτή.

4. Η ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Ἡ Ἴσλανδία βρίσκεται στὸ Β. Παγωμένον Ὠκεανὸ καὶ ἀπέχει περισσότερο ἀπὸ τὴ Σκωτία καὶ λιγώτερο ἀπὸ τὴ Γροιλανδία.

Ἔχει ἔκταση 105 χ. τετρ. χλμ. (Ἑλλάδα 130 χ.τ.χλμ.).

Ἔδαφος - Κλίμα - Οἰκονομικὴ ζωὴ. Ἀπὸ τὴν ἔκταση μόνον ἡ μισὴ εἶναι κατοικημένη γιατί ἡ ἄλλη εἶναι ἔρημος γεμάτη βράχους, ἄμμο καὶ

Χάρτης τῆς Εὐρώπης—πυκνότης πληθυσμοῦ

χαμηλές ὄρσειρές. Πολλὰ ἠφαίστεια ἐνεργὰ καὶ οβησμένα συναντοῦμε ἐδῶ. Κυριώτερο εἶναι ἡ **Ἑκλα**.

Στὸ νότιο τμήμα τοῦ νησιοῦ φθάνει τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τὸ κλίμα εἶναι μαλακὸ ἐνῶ πρὸς Β. τὸ βόρειο ψυχρὸ κύμα κάνει τὸ κλίμα πολὺ ψυχρὸ. Χιόνια καὶ πάγοι σκεπάζουν τὸν περισσότερο καιρὸ τὸ βόρειο τμήμα τῆς Ἴσλανδίας.

Ἔχει πληθυσμὸ 95 χιλ. κατοίκους ποὺ κατοικοῦν στὰ Νότια μέρη. Ἐκεῖ ἀσχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία καὶ στὸ ψάρεμα. Σιτηρὰ δὲν εὐδοκιμοῦν, μόνον λαχανικὰ γίνονται ἀρκετά.

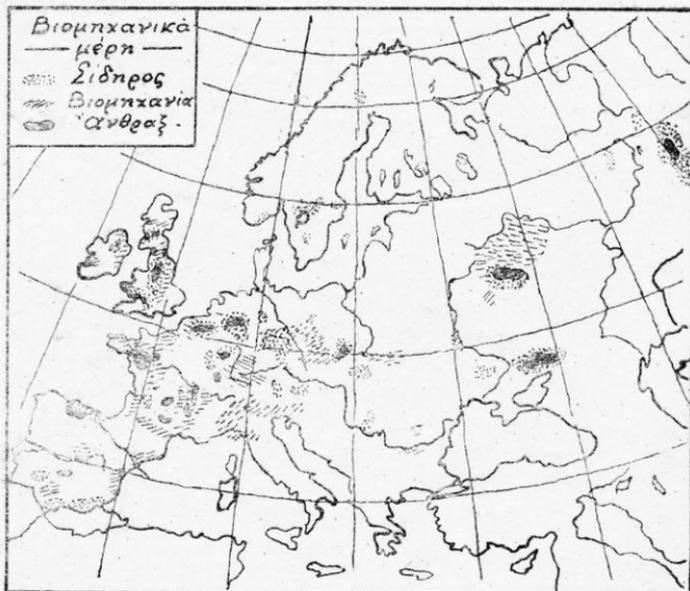
Καὶ στὴν Ἴσλανδία συναντοῦμε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ποὺ ἀντέχουν στὶς ψυχρὲς χώρες: λιτές, βρύα, ἀρκουδες, ἀλεποῦδες, τάρανδοι καὶ ἄφθονα ψάρια μικρὰ καὶ μεγάλα.

Ἡ Ἰσλανδία εἶναι ἐνωμένη μετὴ Δανία, ἀλλὰ ἔχει δική της ἀνεξάρτητη κυβέρνησις καὶ ἰσότητι μετὴ Δανική. Μόνο βασιλιάς ἔχει τὸν ἴδιον μετὴ Δανία.

Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Ρέιαβικ*.

Ἑρωτήσεις.

Γιατί εἶναι ἀραιὰ κατοικημένη ἡ Σουηδία καὶ ἡ Νορβηγία;

Χάρτης βιομηχανικός τῆς Εὐρώπης

Ποῦ κατοικεῖ ὁ περισσότερος πληθυσμὸς στὴ Ρωσία;

Γιατί ὁ Ὅθερως παγώνει, ἐνῶ ὁ Ἑλλάς καὶ ὁ Ρῆνος, ποὺ θρίσκονται στὸ ἴδιον πλάτος δὲν παγώνουν;

Ποιές χώρες σ' ἄλη τὴν Εὐρώπη ἀγοράζουν δημητριακὰ;

Σὲ ποιά μέρη τῆς Εὐρώπης υπάρχουν δάση;

Κάμε μερικά σκίτσα τῶν ζώων ἀπὸ τὸ χάρτη τῶν ζώων τῆς Εὐρώπης.

Κάμε τὸ χάρτη τῶν ζώων τῆς Εὐρώπης καὶ θάλε τις πρωτεύουσες τῶν κρατῶν.

Δ' Βορειοανατολική Εύρώπη

Κράτη	Έκταση	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθ.	Άλλες πόλεις
Νορβηγία	330 χ. τ. χλμ.	3 έκ. κ.	Όσλο	400 χιλ.	
Σουηδία	450 χ. τ. χλμ.	6 ¹ / ₉ έκ. κ.	Στοκχόλμη	500 χιλ.	
Σοβιετικό Εὐρωπ. Κράτος	5 έκ. τ. χλμ.	145 έκ. κ.	Μόσχα	7 έκ.	Λένινγκραντ, Χάρκοβο, Μίνσκ, Όδησός.
Έσθονία	47 χ. τ. χλμ.	1 ¹ / ₂ έκ. κ.	Ταλέν	14 χιλ.	
Λεττονία	66 χ. τ. χλμ.	2 έκ. κ.	Ρίγα	38 ⁰ χιλ.	
Λιθουανία	53 χ. τ. χλμ.	2 ¹ / ₉ έκ. κ.	Βίλνα	80 χιλ.	
Φιλλανδία	340 χ. τ. χλμ.	4 έκ. κ.	Έλσίνοκι	190 χιλ.	
Ίσλανδία	105 χ. τ. χλμ.	65 χιλ. κ.	Ρέκιαβικ		

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κράτη	*Εκταση	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθυσμός	Κράτη	*Εκταση	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθυσμός	Πληθυσμός
*Ελλάδα	130 Χ. τ. Χ.	8 έκ.	*Αθήνα	1 έκ.	Μ. Βρετανία	230 Χ. τ. Χ.	50 έκ.	Λονδίνο	8 1/2 έκ.			
*Αλβανία	27 Χ. τ. Χ.	1.200.000	*Τιράνα	30 χιλ.	*Ιρλανδία	82 Χ. τ. Χ.	4 1/2 έκ.	Δουβλίνο	4 1/2 έκ.			
Εύρ. Τουρκία	25 Χ. τ. Χ.	2 έκ.	*Αγκυρα	300 χιλ.	*Ελβετία	41 Χ. τ. Χ.	4 1/3 έκ.	Βέρνη	67 έκ.			
Γιουγκοσλαβία	250 Χ. τ. Χ.	15 έκ.	Βελιγράδι	300 χιλ.	Γερμανία	370 Χ. τ. Χ.	6 1/3 έκ.	Βερολίνο	2 έκ.			
Βουλγαρία	105 Χ. τ. Χ.	7 1/2 έκ.	Σόφια	300 χιλ.	Αυστρία	83 Χ. τ. Χ.	30 χιλ.	Βιέννη	45 Χ.			
Ρουμανία	250 Χ. τ. Χ.	15 έκ.	Βουκουρέστι	600 χιλ.	Λουξεμβούργο	2 1/3 Χ. τ. Χ.	2 1/3 Χ. τ. Χ.	Λουξεμβούργο				
*Γαλλία	310 Χ. τ. Χ.	46 έκ.	Ρώμη	1 1/2 έκ.	Λιχτενστάιν	160 τ. Χ.	12 χιλ.	Φάντουα				
*Αγ. Μαρίνος	64 τ. Χ.	15 χιλ.	*Αγ. Μαρίνος	4 χιλ.	Τσεχοσλοβακία	135 Χ. τ. Χ.	12 έκ.	Πράγα	700 Χ.			
*Ισπανία	610 Χ. τ. Χ.	27 έκ.	Μαδρίτη	1 έκ.	Ουγγαρία	92 Χ. τ. Χ.	9 έκ.	Βουδαπέστη	1 έκ.			
Πορτογαλία	90 Χ. τ. Χ.	8 έκ.	Λισαβών	600 χιλ.	Πολωνία	330 Χ. τ. Χ.	23 έκ.	Βαρσοβία	800 Χ.			
*Ανδόρα	450 τ. Χ.	6 χιλ.	*Ανδόρα	700 κ.	Σουηδία	450 Χ. τ. Χ.	6 έκ.	Στοκχόλμη	5 0 Χ.			
Γαλλία	455 Χ. τ. Χ.	41 έκ.	Παρίσι	6 1/2 έκ.	Νορβηγία	330 Χ. τ. Χ.	3 έκ.	*Οσλο	410 Χ.			
Μονακό	1 1/2 τ. Χ.	20 χιλ.	Μονακό	2 χιλ.	Ιταλία	105 Χ. τ. Χ.	95 χιλ.	Ρεκιαβίκ	190 Χ.			
Βελγιο	30 Χ. τ. Χ.	8 έκ.	Βρυξέλλες	1 έκ.	Φιλλανδία	300 Χ. τ. Χ.	4 έκ.	*Ελσίνκι	7 έκ.			
*Ολλανδία	44 Χ. τ. Χ.	9 1/2 έκ.	Χάγη	450 χιλ.	Σοβ. Εύρωπ.	5 έκ. τ. Χ.		Μόσχα				
Δανία	42 Χ. τ. Χ.	4 έκ.	Κοπεγχάγη	600 χιλ.	κράτος							

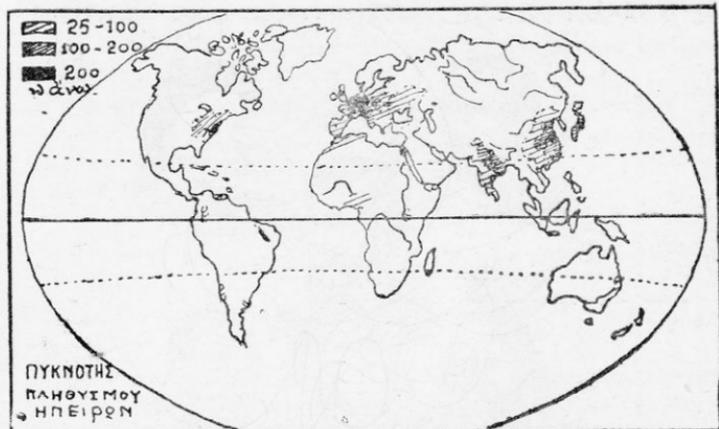
Γ°. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΗ ΓΗ

α'. Πληθυσμός της γης

Ἄπο τὴν παλιά ἐποχή οἱ ἄνθρωποι κατοικοῦσαν σὲ κείνα τὰ μέρη, πού ἐβρισκαν τροφή αὐτοὶ καὶ τὰ ζῶα τους. Τέτοια μέρη ἦταν οἱ πεδιάδες καὶ τὰ εὐκρατα κλίματα.

Σ' ὅλη τὴ γῆ κατοικοῦν 2 δισεκατομμύρια 260 ἑκατομ. ἄνθρωποι.

Σήμερα οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι μοιρασμένοι ἴσια σ' ὅλες τὶς ἠπείρους. Μερικὲς χώρες ἔχουν μεγαλύτερο πληθυσμὸ καὶ ἄλλες λιγώτερο. Οἱ ἄνθρωποι ἀπορεῦγουν νὰ κατοικοῦν στὰ βουνά, στὶς στέπες, ἔξαι

Χάρτης πυκνότητος πληθυσμοῦ τῶν Ἡπειρῶν

στὶς ἐρήμους, ὅπου τὰ χῶματα εἶναι φτωχὰ καὶ δὲν ἔχουν καλὴ παραγωγή καθὼς καὶ στὰ πολὺ θερμὰ καὶ ὑγρὰ μέρη.

Προτιμοῦν τὶς εὐφορες πεδιάδες καὶ τὰ ὑγιεινὰ παράλια πού βρίσκονται τὰ εὐκρατα κλίματα. Ἐκεῖ μπόρεσαν καλύτερα νὰ ἀναπτύξουν τὴ γεωργία, τὴ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριο καὶ γενικὰ τὸν πολιτισμὸ. Πυκνοκατοικημένες περιοχὲς εἶναι:

1) Οἱ *γεωργικὲς* ὅπου τὰ τρόφιμα εἶναι ἀφθονώτερα καθὼς ἡ Κίνα ἢ Ἰαπωνία, οἱ Ἰνδίες καὶ 2) οἱ *βιομηχανικὲς* ὅπως ἡ Δυτικὴ καὶ ἡ Κεντρικὴ *Εὐρώπη*, καὶ οἱ *Ἡν. Πολιτεῖες* τῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ φυλὲς τῆς γῆς

Μὲ μεγάλη δυσκολία κατῶρθωσαν οἱ ἐπιστήμονες νὰ βροῦν πόσα εἶδη, πόσες φυλὲς ἀνθρώπων ὑπάρχουν, γιατί ὑπάρχουν πολλὲς ποικιλίες. Ἄν προσέξωμε τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά, ἦτοι τὸ χρῶμα τοῦ

δέρματος, τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς, τὸ πρόσωπο, τὴ μύτη, τὰ χεῖλη κλπ. διακρίνομε 5 ξεχωριστοὺς τύπους ἀνθρώπων, 5 φυλές.

Τὴν *Καυκασία*, τὴν *Μογγολική*, τὴν *Ἀμερικανική* (Ἐρυθρόδερμοι), τὴ *Μαλαϊκή* καὶ τὴν *Αἰθιοπική*.

Ἡ Μογγολική καὶ ἡ Μαλαϊκή φυλὴ λέγονται καὶ Κίτρινη φυλὴ γιατί οἱ ἀνθρώποι πού ἀνήκουν σ' αὐτὲς ἔχουν χρῶμα κίτρινο. Ἔτσι καταλήγομε σὲ 4 φυλές.

1) **Ἡ Ἀευκὴ φυλὴ.** Σ' αὐτὴ ἀνήκουν οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι τῆς γῆς (1.100 ἐκ.) καὶ εἶναι οἱ πιὸ πολιτισμένοι. Κατοικοῦν στὴν Εὐρώπη καὶ σ' ὄλες τίς ἄλλες ἡπείρους προπαντὸς στὶς εὐκρατεῖς ζώνες.

2) **Ἡ Μζύρη φυλὴ** περιλαμβάνει τοὺς μαύρους πού κατοικοῦν στὴν

Οἱ φυλές τῆς γῆς

Ἀφρική, στὴν Αὐστραλία, στὶς Ἰνδίες καὶ στὴ Μελανησία. Ἐχουν χρῶμα μελαχροινὸ ἢ μαύρο, πλατιά μύτη, ποχιά χεῖλη καὶ μαλλιά κατσαρά (260 ἑκατομύρια).

3) **Κίτρινη φυλὴ.** Ἡ φυλὴ αὐτὴ περιλαμβάνει 900 ἐκ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Μογγόλους καὶ τοὺς Μαλαίους. Οἱ Μογγόλοι ἔχουν χρῶμα κιτρινωπὸ, πρόσωπο πλατὺ, τὰ μάτια λοξά, μύτη μικρὴ καὶ μαλλιά χονδρά καὶ σκληρά. Κατοικοῦν στὴν Ἀσία (Θιβέτ, Τουρκεστάν κ.τ.λ.).

Οἱ **Μζλαῖοι** ἔχουν χρῶμα καστανολαδί, μικρὸ ἀνάστημα, πλατιά μύτη καὶ κατοικοῦν στὴν Κίνα, στὴν Ἰαπωνία, στὶς Ἰνδίες, Ἰνδοκίνα καὶ στὴν Πολυνησία.

4) **Ἡ Ἀμερικανική φυλὴ** (ἐρυθρόδερμοι). Στὴ φυλὴ αὐτὴ ἀνήκουν οἱ λιγώτεροι ἀνθρώποι (6 ἐκ.) καὶ κατοικοῦν στὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερική. Οἱ ἐρυθρόδερμοι μοιάζουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς κίτρινης φυλῆς.

ΓΛΩΣΣΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ σπουδαιότερο γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου. Στὴ γραπτὴ καὶ στὴν προφορικὴ ὁμιλία καὶ στὴν ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται ἡ πρόοδος καὶ ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς τοῦ Κανείς δὲν μπόρεσε νὰ μάθῃ ποιά ἦταν ἡ γλῶσσα τῶν πρώτων ἀνθρώπων.

Καὶ σήμερα ἀκόμη εἶναι δύσκολο νὰ βρεθῇ μὲ ἀκρίβεια πόσες γλῶσσες μιλοῦνται σ' ὅλη τὴ γῆ, γιατί ὑπάρχουν καὶ μέρη ἀνεξερεύνητα καὶ γλῶσσες ποὺ ἔχουν μικρὴ διαφορά. Ὑπολογίζουν ὅτι μπορεῖ νὰ ξεχωρισθοῦν 1500 γλῶσσες, ποὺ μιλοῦνται ἀπὸ διάφορους λαούς.

Κυριώτερες εἶναι: Ἡ *Ἰνδοευρωπαϊκὴ* (Ἀγγλία, Γερμανία, Σουηδία, Νορβηγία, Δανία, Ὀλλανδία). Ἡ *Ἑλληνολατινικὴ* (Ἑλλάδα, Ἰταλία, Γαλλία, Ρουμανία, Ἰσπανία). Οἱ *Σλαβικῆς* (Ρωσία, Σερβία, Βουλγαρία) καὶ οἱ *Ἀσιατικῆς* (Περσία, Τουρκία, Κίνα, Ἰαπωνία κλπ.).

Ἡ Ἀγγλικὴ εἶναι γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου, ἡ Γαλλικὴ ἡ γλῶσσα τῆς διπλωματίας. Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ εἶναι οἱ γλῶσσες τῶν γραμμάτων, τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ διδάσκονται σὲ πολλὰ ξένα Πανεπιστήμια.

ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Ἡ θρησκεία, ποὺ ἔχει κάθε λαὸς δείχνει τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸ βαθμὸ τοῦ πολιτισμοῦ του.

Μποροῦμε νὰ ξεχωρίσωμε 3 εἶδη θρησκειῶν. Τὴν *εἰδωλολατρεία*, τὸν *πολυθεϊσμό* καὶ τὸν *μονοθεϊσμό*.

1) Εἰδωλολατρεία. Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ὁ ἄνθρωπος ἐλάτρευε τὴ φύση, ἦτοι διάφορα μικροπράγματα, ζῶα ἢ φυτά. Κατόπιν δυνάμεις τῆς φύσεως, τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ διάφορα πνεύματα καλὰ ἢ πονηρὰ κλπ. Καὶ σήμερα μερικοὶ ντόπιοι στὴν Αὐστραλία, στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Ἀφρικὴ εἶναι εἰδωλολάτρες (15 ἐκ.).

2) Πολυθεϊσμός. Ἡ θρησκεία σιγὰ-σιγὰ πῆρε ἠθικὴ ἀξία. Πολυθεϊστικῆς θρησκείας εἶναι ὁ *Βραχμανισμὸς* καὶ ὁ *Βουδδισμός*.

Οἱ Βραχμάνιστῆς στὶς Ἰνδίες λατρεύουν τὸ Βράχμαν καὶ ἔχουν ἱερὴ πόλη τὴ *Βεναρῆς* καὶ ἱερὸ ποταμὸ τὸ *Γάγγη* (400 ἐκ.).

Οἱ Βουδδιστῆς στὴν Κίνα, στὴν Ἰαπωνία καὶ στὴν Ἰνδοκίνα λατρεύουν τὸ Βουδδα (650 ἐκ.). Ἡ *Δάσα* στὸ Θιβέτ εἶναι ἡ ἱερὴ πόλη τῶν Βουδδιστῶν.

3) Μονοθεϊσμός. Στὴ θρησκεία αὐτὴ ἀνήκουν οἱ πρὸ πολιτισμένοι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου καὶ περιλαμβάνονται οἱ Ἰσραηλίτες, οἱ Μωαμεθανοὶ καὶ οἱ Χριστιανοί.

Οἱ Ἰσραηλίτες πιστεύουν σὲ ἓνα Θεὸ μὲ προφῆτη τὸ *Μωϋσῆ* καὶ κατοικοῦν ἀρκετοὶ στὸ νέο κράτος τοῦ Ἰσραὴλ στὴν Παλαιστίνη καὶ σ' ὅλες τὶς ἠπείρους (15 ἐκ.).

Οἱ Μωαμεθνοὶ πιστεύουν σ' ἓνα θεὸ μὲ προφῆτη τὸ *Μωάμεθ* καὶ κατοικοῦν στὴ Τουρκία, στὴν Β. Ἀφρικὴ καὶ σ' ἓνα μέρος τῶν Ἰνδιῶν (Πακιστάν) 300 ἐκ. Ἱερὴ πόλη τῶν Μωαμεθανῶν εἶναι ἡ *Μέκκα*.

Οι Χριστιανοί είναι οι περισσότεροι κάτοικοι στή γη (930 έκ.) και πιστεύουν σέ ένα θεό καί στόν Ἰησοῦ Χριστό, τόν υἱόν τοῦ Θεοῦ. Οἱ Χριστιανοί ἔχουν αἱρέσεις καί διακρίνονται σέ ὀρθόδοξους, καθολικούς, διαμαρτυρομένους κλπ. Ἱερή πόλη τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἡ **Ἱερουσαλήμ**.

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ

Πολίτευμα λέγεται ὁ τρόπος, πού κυβερνᾶται ἕνα κράτος. Πολιτεύματα ὑπάρχουν ἀπό τότε, πού οἱ ἄνθρωποι ἔπαψαν νά ζοῦν ἄγριοι καί σκορπισμένοι. Εἶδαν ὅτι οἱ πόλεμοι μεταξύ τους δέν εἶχαν τέλος. Γι' αὐτό συγκεντρώθηκαν οἱ ἄνθρωποι καί οἱ φυλές πού εἶχαν τὰ ἴδια ἰδιαιτερότητες καί ἔκαμαν ἔθνη, κράτη καί πολιτείες.

Ἐκεῖ ἔκαμαν νόμους πού γράφουν τὰ καθήκοντα καί τὰ δικαιώματα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος.

Κυβέρνηση λέγεται ἡ ἐξουσία πού ἐφαρμόζει τοὺς νόμους.

Πολιτεύματα ἔχομεν 3 εἰδῶν:

1. Μοναρχικό λέγεται τὸ πολίτευμα ὅταν τήν ἐξουσία γιά τήν ἐφαρμογή τῶν νόμων ἔχει ἕνας ἄρχοντας, μονάρχης, ἡγεμόνας, βασιλιάς ἢ αὐτοκράτορας. Στή μοναρχία ὁ ἄρχοντας δέν ἐκλέγεται ἀλλά τὸ ἀξίωμα εἶναι κληρονομικό. Ὑπάρχουν δύο εἶδη: Ἡ **ἀπόλυτη** μοναρχία, πού ὁ μονάρχης δέν δίνει λόγο, παρά ἐφαρμόζει τοὺς νόμους ὅπως θέλει, καί ἡ **Συνταγματική** μοναρχία, πού ὁ μονάρχης ἐπιβλέπει μόνο νά ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι, πού ψηφίζουν οἱ βουλευτές καί δίνει λόγο στή Βουλή. Μὲ τήν ἀπόλυτη μοναρχία μοιάζει ἡ δικτατορία, μὲ τὴν διαφορά ὅτι ὁ δικτάτορας δέν εἶναι κληρονομικός ἄρχοντας, ἀλλὰ ἕνας ἄνθρωπος ἢ ἕνα κόμμα πού διοικοῦν ὅπως θέλουν τὸ κράτος.

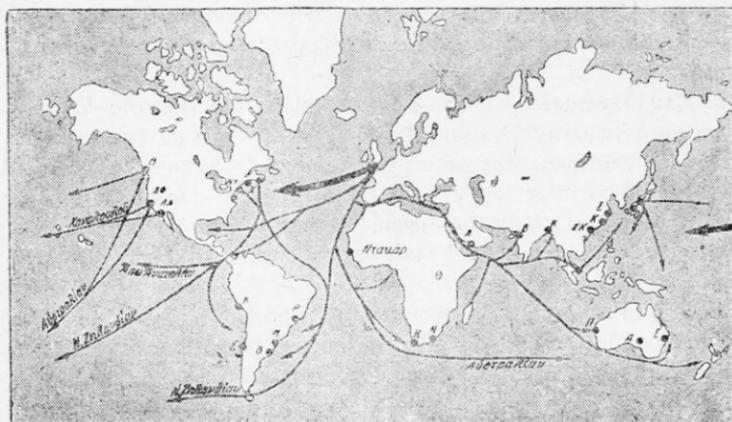
2. Δημοκρατικό λέγεται τὸ πολίτευμα, πού οἱ ἄνθρωποι ἐκλέγουν γιά ὀρισμένα χρόνια τὸν ἀνώτατο ἄρχοντα. Ἡ ἐξουσία δέν εἶναι κληρονομική. Ὁ λαὸς ἐκλέγει τοὺς βουλευτές γιά νά κάνουν τοὺς νόμους καί τὸν πρόεδρο γιά νά τοὺς ἐφαρμόζει.

3. Ὁμοσπονδιακό λέγεται τὸ πολίτευμα, πού πολλὰ γειτονικά κράτη ἐνῶ ἔχουν δι ἡ τους κυβέρνηση καί δικούς τους νόμους ἔχουν τὸν ἴδιο πρόεδρο καί ἀναγνωρίζουν μιὰ κοινὴ κεντρικὴ ἀρχὴ τὴν ὁμοσπονδία. Τέτοια πολιτεύματα ἔχουν ἡ Ἑλβετία, οἱ Ἡνωμένες Πολιτείες τῆς Ἀμερικής, τῆς Ἀφρικής κλπ. Ὁμοσπονδιακό εἶναι καί τὸ πολίτευμα τῆς Ρωσίας, μὰ ἔχει διαφορά ἀπὸ τίς ἄλλες ὁμοσπονδίες.

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Κανένας τόπος δέν ἔχει ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού χρειάζονται οἱ ἄνθρωποι πού κατοικοῦν ἐκεῖ. Οὔτε ξοδεύονται ὅλα τὰ προϊόντα πού βγάξει κάθε χώρα στόν τόπο τῆς. Γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν παλιὰ ἐποχὴ οἱ ἄνθρωποι ἄρχισαν τὰ προϊόντα πού περισσεύουν σὲ μιὰ χώρα, νά τὰ μεταφέρουν σ' ἄλλη καί νά τὰ ἀλλάζουν μὲ ὅ,τι περισσεύει ἐκεῖ καί αὐτοὶ δέν τὸ ἔχουν. Ἔτσι δημιουργήθηκε τὸ ζήτημα τῆς συγκοινωνίας.

Στήν ἀρχή χρησιμοποιήθηκαν διάφορα μέσα πρωτόγονα, καθώς δρόμοι φυσικοί καί στενοί μέσα σέ πεδιάδες καί στίς χαμηλές διαβάσεις τῶν βουνῶν, στίς κοιλάδες τῶν ποταμῶν κλπ. Ἀπό αὐτοῦς τοὺς δρόμους μετέφεραν τότε οἱ ἄνθρωποι καθώς καί τώρα ἀκόμη στά ὄρεινά μέρη,

Χάρτης παγκοσμίου συγκοινωνίας

τὰ προϊόντα τους μέ ζῶα, ἵππους, καμήλες καί τετράτροχα. Σήμερα μέ τὸν ἀτμό, τὸν ἠλεκτρισμό, τὸ πετρέλαιο καί τὴ βενζίνη ἡ συγκοινωνία ἔφθασε σέ μεγάλη τελειότητα, *στήν ξηρά, στὴ θάλασσα καί στὸν ἀέρα.*

1. Στὴν ξηρά. Ὁ σιδηρόδρομος καί τὸ αὐτοκίνητο σήμερα μεταφέρουν ἀνθρώπους καί προϊόντα σέ μεγάλες ἀποστάσεις σέ πολὺ λίγο χρονικὸ διάστημα. Οἱ σιδηροδρομικὲς συγκοινωνίες δὲν ἐξυπηρετοῦν μόνο κάθε κράτος στὸ ἐσωτερικὸ του, ἀλλὰ συντελοῦν καί *στήν παγκόσμιον συγκοινωνία.*

Παγκόσμιες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς εἶναι:

Στὴν Εὐρώπῃ. Ἀπὸ *δυσμῶν* πρὸς *Ἀνατολάς*, ὁ σιδηρόδρομος ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὴ Λισαβόνα τῆς Πορτογαλίας καί καταλήγει διὰ τοῦ *Ἑπερισθρηνικοῦ* στὸ *Πεκίνο*. Ἀπὸ *Β.* πρὸς *Νότον* ἀνατολικά ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὸ Λονδίνο, περνάει ἀπ' τὶς πρωτεύουσες τῶν μεγάλων κρατῶν στὴν Εὐρώπῃ καί στὸ *Βελιγράδιον* διακλαδίζεται σέ δύο γραμμὲς. Ἀπ' αὐτὲς ἡ μιὰ προχωρεῖ πρὸς *Ἀνατολάς* στὴν Κωνσταντινούπολη καί καταλήγει στὸν Περσικὸ κόλπο κι' ἡ ἄλλη προχωρεῖ πρὸς νότον μέ τέρμα τὴν *Ἀθήνα*.

Στὴν Ἀσίᾳ ὑπάρχει μεγάλο δίκτυο ἀπὸ τὸ *Πεκίνο* ὡς τὴν *Καντώνα*, ἀπὸ τὴν *Καλκὴτα* στὴ *Βουβῆ* καί ὁ μεγάλος *Ἑπερισθρηνικὸς* σιδηρόδρο-

μος που ένώνει την *Κασπία θάλασσα* με τον *Περσικό κόλπο*.

Στήν 'Αμερική Στή Β. 'Αμερική υπάρχουν πολλές σιδηροδρομικές γραμμές που ένώνουν τον *'Ατλαντικό ώκεανό* με τον *Εισηνικό* και πολλοί άλλοι έσωτερικοί που διευθύνονται από Β. προς Νότον.

Οί μεγάλοι ποταμοί. 'Εκτός από τους σιδηροδρόμους και οι *πλωτοί ποταμοί* και *οι διώρυγες* πολύ βοηθούν στη συγκοινωνία και στη μεταφορά των προϊόντων, όπου δέν έμποδίζουν οι πάγοι τó χειμώνα και οι καταρράχτες.

2. Στή θάλασσα. Κέντρο στην παγκόσμιο θάλασσα συγκοινωνία είναι τὰ λιμάνια στη θάλασσα της Μάγης. 'Από εκεί ξεκινούν μεγάλες ατμοπλοϊκές γραμμές. Μία για τή Β. 'Αμερική (Μάγχη—Καναδάς, Μάγχη—'Ηνωμένες Πολιτείες, Μάγχη—Μεξικό, Μάγχη—Παναμάς). 'Αλλη για τή Ν. 'Αμερική και τή Νότιο 'Αφρική και τρίτη από τή Μάγχη περνάει από τή Μεσόγειο, τó Σουέζ και φθάνει στις 'Ινδίες—'Ιαπωνία και Αύστραλία κ.λ.π.

Στήν ατμοπλοϊκή συγκοινωνία πολύ βοηθούν οι μεγάλες διώρυγες γιατί συντομεύουν τó δρόμο. Κυριώτερες είναι ή διώρυγα του *Σουέζ* ('Αγγλία) και του *Παναμά* ('Ηνωμένες Πολιτείες).

'Η συγκοινωνία στη θάλασσα γίνεται με ατμόπλοια. Γι' αυτό τὰ ναυτικά κράτη προσπαθούν νά έχουν όσα μπορούν μεγαλύτερα και περισσότερα. Πρώτη στον έμπορικό στόλο σήμερα είναι οι *'Ηνωμένες Πολιτείες* και δεύτερη ή *'Αγγλία*.

'Η πατρίδα μας προπολεμικά ήταν δεκάτη στα έμπορικά πλοία και με ύπερηφάνεια έκυμάτιζε ή 'Ελληνική σημαία σε όλα τὰ λιμάνια του κόσμου όπου μετέφεραν επιβάτες και έμπορεύματα. Στον παγκόσμιο όμως πόλεμο όπως όλα τὰ μεγάλα κράτη και ή πατρίδα μας έχασε πολλά πλοία γιατί βυθίστηκαν. Τώρα γίνεται μεγάλη προσπάθεια και γρήγορα τὰ πλοία μας θά φθάσουν στην προπολεμική θέση που ήταν.

3. Στόν άέρ. Τό αεροπλάνο είναι τó συντόμωτερο μέσο συγκοινωνίας. 'Από τήν Εύρώπη ως τή Ν. 'Υόρκη τó αεροπλάνο πηγαίνει για 3 ήμερες, ένω τó πλοίο θέλει 14 ήμερες. 'Από τó Λονδίνο τó αεροπλάνο φθάνει στην Αύστραλία για 10 ήμερες, ένω τὰ πλοία θέλουν 40—47 ήμερες νά ταξιδεύουν.

Πολλά Εύρωπαϊκά κράτη εκτός από τήν έναέριο συγκοινωνία στο έσωτερικό, έχουν και μεγάλες έναέρειες συγκοινωνίες με τις άποικίες τους και άλλα κράτη.

Τις αεροπορικές συγκοινωνίες έχουν αναλάβει διάφορες εταιρείες. Μεγάλες έναέρειες γραμμές είναι : από τó *Λονδίνο*—'Ινδίες—Αύστραλία, *Λονδίνο*—'Ισπανία—Β. 'Αμερική, *Γαλλία*—Ν. 'Αμερική και άλλες.

Στήν πατρίδα μας πολλές πόλεις στο έσωτερικό έχουν έναέριο συγκοινωνία. 'Αλλά και με ώρισμένες πόλεις του έξωτερικού έχομε έναέριο συγκοινωνία καθώς και με τήν 'Αμερική.

Πίνακας 1ος
Τὰ μεγαλύτερα ὄρη τῆς Εὐρώπης

Ὄρη	Χῶρες ποὺ βρίσκονται	σὲ ὕψος
Λευκὸν ὄρος	Γαλλία	4810
Σιέρα Νεβάδα-	Ἰσπανία	3481
Πυρηναῖα	»	3404
Αἶτνα	Ἰταλία	3279
Ὀλυμπος	Ἑλλάς	2920
Τρανσιλβ.	Ἄλ. Ρουμανία	2544
Καρπάθια	Τσεχοσλοβακία	2500

Πίνακας 2ος
Οἱ μεγαλύτερες χερσόνησοι
τῆς Εὐρώπης

Χερσόνησος	Ἐκταση σὲ τετρ. χιλ.
Σκανδιναυική	800.000 τρχ.χλμ.
Ἰβηρική	584.000 »
Ἑλλην.(Βαλκ.)	468.000 »
Ἰταλική	138.000 »
Ἰουτλάνδη	40.000 »
Κριμαία	26.000 »
Βρεττάνη	24.000 »
Πελοπόννησος	22.000 »

Πίνακας 3ος
Τὰ μεγαλύτερα κράτη τῆς Εὐρώπης
Στὴν ἐπιφάνεια Στὸν πληθυσμὸ

Κράτη	Ἐπιφάνεια σὲ τετρ. χιλ.	Κράτη	Πληθυσμὸς
Σοβιετικὴ	Εὐρωπαϊκὴ	Ρωσία	145 ἑκατομ.
Ρωσία	5.000.000 τ. χμ.	Γερμανία	67 »
Γαλλία	555.000 τ. χμ.	Μ. Βρεττανία	50 »
Ἰσπανία	510.000 τ. χμ.	Ἰταλία	46 »
Σουηδία	450.000 τ. χμ.	Γαλλία	41 »
Φιλανδία	390.000 τ. χμ.	Ἰσπανία	27 »
Γερμανία	370.000 τ. χμ.	Πολωνία	23 »
Πολωνία	330.000 τ. χμ.	Γιουγκοσλαβία	15 »
Νορβηγία	330.000 τ. χμ.	Ρουμανία	15 »
Ἰταλία	305.000 τ. χμ.	Τσεχοσλοβακία	12 »
Ρουμανία	260.000 τ. χμ.	Βέλγιο	8 »
Γιουγκοσλαβία	250.000 τ. χμ.	Ἑλλάς	8 »
Μ. Βρεττανία	230.000 τ. χμ.		

Πίνακας 4ος
Οι μεγαλύτερες πρωτεύουσες της Ευρώπης

Πρωτεύουσα	Πληθυσμός	Πρωτεύουσα	Πληθυσμός
Λονδίνο	8 ¹ / ₂ εκατομμ.	Μαδρίτη	1.000.000
Μόσχα	7 »	Βουδαπέστη	1.000.000
Παρίσι	6 ¹ / ₂ »	Άθηναι	1.000.000
Βερολίνον	3 »	Βρυξέλλες	900.000
Βιέννη	2 »	Βαρσοβία	800.000
Ρώμη	1 ¹ / ₂	Κοπεγχάγη	500.000

Πίνακας 5ος
Τα μεγαλύτερα νησιά της Ευρώπης

Νησιά	Έπιφάνεια σέ τετραγ. χιλμ.	Νησιά	Έπιφάνεια σέ τετραγ. χιλμ.
Μ. Βρετανία	230.000	Σαρδηνία	23.000
Ίσλανδία	104.000	Κορσική	8.000
Ίρλανδία	82.000	Κρήτη	9.000
Νέα Ζέμβλα	50.000	Ζηλανδία	6.000
Σικελία	25.000	Εύβοια	3.800

Πίνακας 6ος
Οι μεγαλύτερες λίμνες της Ευρώπης

Λίμνες	Χώρες πού βρίσκονται	Έπιφάνεια σέ τετραγ. χιλμ.	Βάθος σέ μέτρα	Ύψος από την έπιφάνεια της θαλάσσης	
Λαγόδα	Ρωσία	18.130	τ. χιλμ.	370 μ.	15 μέτρα
Όνέγα	Ρωσία	9.550	»	170 μ.	70 »
Βένερ	Σουηδία	6.230	»	90 μ.	40 »
Πάϊπους	Έσθονία-Ρωσία	3.500	»	14 μ.	30 »
Βίττερν	Σουηδία	1.960	»	135 μ.	88 »
Σάϊμον	Φιλλανδία	1.960	»	135 μ.	75 »

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς.		Σελίς
A'. ΣΤΟΙΧΕΙΑ Φυσ. Μαθημα- τικής Γεωγραφίας		Κλίμα	32
1ον 'Η γή		Πλεονεκτήματα από τό έδαφος καί τή θέση	32
Σχήμα τής γής	3	Προϊόντα	33
Μέγεθος τής γής	3	'Εμπόριο	37
Λιθόσφαιρα	4	Συγκοινωνία	38
Πυριγενή πετρώματα	4	'Εκπαίδευση	39
'Υδατογενή »	5	Θρησκεία	39
Μεταβολές στη γή	5	Διοίκηση	39
1) Στο έσωτερικό τής γής	6	Πολίτευμα	40
2) Μεταβολές στην έπιφάνεια	6	Λαός	41
Τά 'Ηφαίστεια	7	2. 'Η 'Αλβανία	42
Οί Σεισμοί	8	3. 'Η Εύρωπαϊκή Τουρκία	45
Κινήσεις τής γής	9	4. 'Η Βουλγαρία	48
Περιστροφική κίνηση	9	5. 'Η Γιουγκοσλαβία	52
Κίνηση μεταθέσεως	9	6. 'Η Ρουμανία	55
Διαφορά ήμέρας και νύχτας	11	7. 'Η 'Ιταλία	60
Οί εποχές του έτους	11	8. 'Ο "Αγ. Μαρίνος	64
'Ημερολόγιο	12	Πυρηναική Χερσόνησος	64
2ον 'Ο έναστρος ούρανός	13	9. 'Η 'Ισπανία	65
Γαλαξίας	14	10. 'Η 'Αγδόρα	67
'Απλανή άστέρια	14	11. 'Η Πορτογαλλία	67
Πλανήτες	15	B'. ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	
'Η σελήνη	15	1. 'Η Γαλλία	69
Φάσεις τής σελήνης	15	2. 'Ηγεμονία του Μονακό	74
'Εκλειψη του ήλιου	16	3. Το Βέλγιο	74
'Εκλειψη τής σελήνης	17	4. 'Η 'Ολλανδία	77
Κομήτες	17	5. 'Η Δανία	80
Διάττοντες	19	6. Βρετανικά νησιά ('Αγγλία)	82
B'. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ		α'. 'Η Μεγάλη Βρετανία	83
'Η Εύρώπη (γενικά)	20	β'. 'Η 'Ιρλανδία	87
A'. ΝΟΤΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ		Π ι ν α ξ	
'Η 'Ελληνική Χερσόνησος (Βαλ- κανική)	28	Γ'. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	
1. 'Η 'Ελλάδα	28	1. 'Η 'Ελβετία	88
Μορφή του έδάφους	29	2. 'Η Γερμανία	91

	Σελίς		Σελίς
3. Τὸ Λουξεμβούργο	96	2. α'. Σοβιετικὸ Εὐρ. Κράτος	111
4. Τὸ Λιχενστάιν	96	β'. Οἱ Βαλτικὲς χώρες	116
5. Ἡ Τσεχοσλοβακία	96	3. Φιλλανδία	117
6. Ἡ Οὐγγαρία	99	4. Ἴσλανδία	119
7. Ἡ Αὐστρία	101	Γ'. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΗ ΓΗ	
8. Ἡ Πολωνία	103	Ὁ Πληθυσμὸς τῆς γῆς	123
Δ'. ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		Γλώσσες τῶν ἀνθρώπων	125
1. Σκανδιναβικὴ χερσόνησος	107	Θρησκείες	125
α'. Ἡ Νορβηγία	107	Πολιτεύματα	126
β'. Ἡ Σουηδία	110	Συγκοινωνίες	126

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

351
1605

Δ/σις ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 54408

Ἀθήναι, τῆ 22-6-50

Πρὸς

τὸν κ. Ν. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

Ἐ ν τ α ῦ θ α

4090 4/12

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 54410/50 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ βιβλίον ὑμῶν ἐπιμάν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἐγκαίρως ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

ΕΝΤΟΛΗ ΥΠΟΥΡΓΟΥ
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ
ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΝΕΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ «Αἱ Ἠπειροὶ Ε.» Ἀριθ. Ἐγκριτικῆς Ἀποφάσ. 54410/1950.
ΝΕΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ «Ἡ Εὐρώπη» ΣΤ' > > > 54410/1950.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤ' > > > 49530/1950.

Ἐγκριτικὴ Ἀπόφασις: «Ἡ Γλῶσσα εἶναι δημοτικὴ, ἔνεν ἰδιοματισμῶν ὁμάλῃ με σχετικὴν ἐνάργειαν καὶ πειστικότητα. Ἀξιόλογοι εἶναι αἱ εἰκόνες διότι δὲν περιορίζονται εἰς συντομὴν ἀπλῆς προσωπογραφίας, ἀλλὰ ἐκτείνονται καὶ εἰς ἄλλα στοιχεῖα τοῦ πολιτικοῦ, ἠθικοῦ καὶ ἱστορικοῦ βίου, ἵλιαν ἀξιόλογα διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν...».

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣ ΕΙΣΑΓΩΜΕΝΑ

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Γ' Τάξεως	ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Ἑλλάδα Δ' Τάξεως
> > Δ' >	ΙΣΤΟΡΙΑ Ἡρωϊκῶν χρόνων Γ' >
> > Ε' >	> Ἀρχαίας Ἑλλάδος Δ' >
> > ΣΤ' >	ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ Γ' >
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Ἑλλάδα Γ' Τάξ.	ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ Δ' >